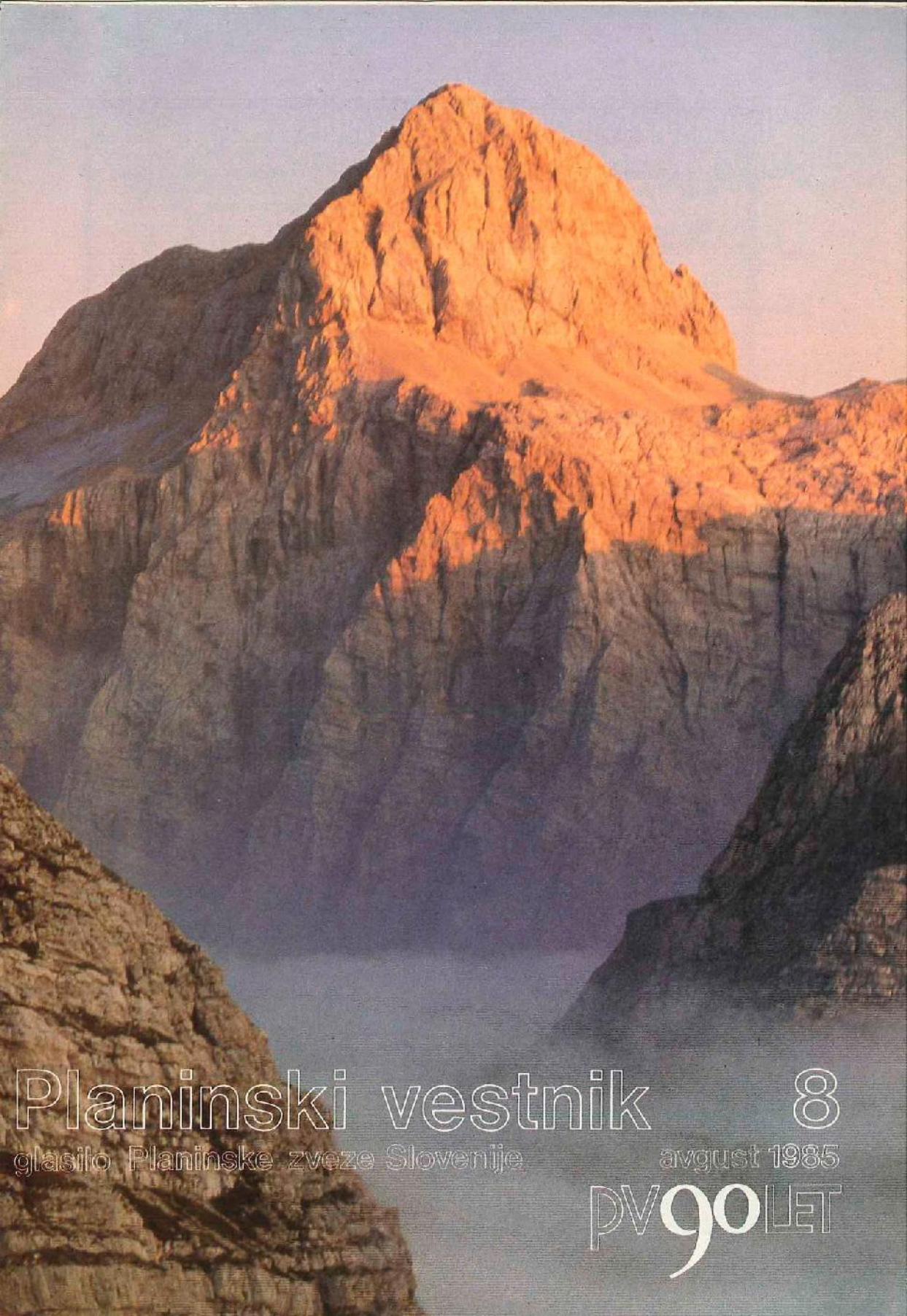

Planinski vestnik 8

glasilo Planinske zveze Slovenije

avgust 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

avgust 1985

8

letnik LXXXV

izhaja od leta 1895

vsebina

dr. Tone Strojín	Aljažev stolp — devetdesetletnik	337
dr. Vladimir Škerlak	Planine kot jezikovno vprašanje, V. del	340
Ksenija Rozman	Kugy in Angleži	343
Martina Rehar	Meleora '85 — samostani, pripeti v nebo	347
Davorin Karničar	Med dejanji in željami	350
ing. Josip Teržan	Zanimivo vzhodno Pohorje	355
A. Peterlin	Planinci so nam povedali: Jerebikovec	360
prof. Marjan Dobovšek	Tudi brez članskih izkaznic je šlo	362
Božo Jordan	Ostri vrh — Baba	364
Tomaž Vrhovec	Tako je pač tam gori	364
Mirko Kunšič	Trpke strani moje beležnice	366
	Društvene novice	368
	Iz planinske literature	372
	Razgled po svetu	376
	Na kratko	383

Naslovna stran:

Peter Mrše: Triglav

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavle Šegula, Franci Saveno, Franc Vogelcnik, Tone Wraber. Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilonšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvofakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-578-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 S. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odgovore do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odgovori ne sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in kliseje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrč« v Ljubljani.

Od prof. TINETA ORLA,

dolgoletnega urednika Planinskega vestnika, se je slovenska planinska javnost poslovila na žalni seji dne 27. junija 1985, ob 18. uri, v veliki dvorani Doma tiska ČGP Delo v Ljubljani.

Žalno sejo so pripravili — Planinska zveza Slovenije, Turistična zveza Slovenije, Komite za vzgojo in izobraževanje ter tehnično kulturo SRS in Zavod za šolstvo SRS.

Besede slovesa dr. Miha Potočnika, častnega predsednika Planinske zveze Slovenije, dr. Matjaža Kmecla, predsednika Komiteja za kulturo SRS in člana IS RK SZDL, ter ravnatelja celjske gimnazije, prof. Jožeta Zupančiča, so izzvenele v tišini spomina.

Planinski vestnik se bo od svojega nekdanjega urednika poslovil v septembrski, deveti številki.

ALJAŽEV STOLP – DEVETDESETLETNIK

DR. TONE STROJIN

Pred 90. leti, v bistveno drugačnih okoliščinah kot so današnje, je bil na samem vrhu Triglava postavljen Aljažev stolp. Bila je to na videz okorna tvorba, stavba za planinske potrebe, prej dekoracija kot pa funkcionalna zgradba, čeprav je pobudnik tega stolpa, Jakob Aljaž, mislil tudi na turistovo varnost in na prenočevanje v sili. Težko bi Jakobu Aljažu očitati, da se je bil zgledoval po kakšnem tujem vzoru, ali pa da bi stolpu skušali naprtiti umetniško simboliko, saj sam videz stolpa kaže na laično, praktičistično izvedbo. Vendar pa pripada Jakobu Aljažu prvenstvo v tem, da je humaniziral Triglav s tem, ko je na vrhu postavil to stavbo, kajti do tistih dob je Triglav živel le v mitu ali v junaških zavzetjih, ki so jih bili opravičili posamezniki. Le-teh pa je bilo do tistikrat, ko je bil postavljen Aljažev stolp, le nekaj desetletij.

Dotlej pa je bil Triglav gora iz slovenske mitologije in legend; bil je poganski bog, veliki Pan ali kakor so ga že opisovali.

Celo Kugy in romantiki njegove dobe so ga šteli za kraljestvo: »Triglav ni gora, Triglav je kraljestvo!« Tako raznolik je bil, da je našel v njihovem čustvovanju in v besedah tudi to veljavo.

Triglav je menjaval tudi različne personificirane vloge, dokler ga Aljaž ni izročil človeku in turizmu s svojim — stolpom.

Nedvomno je bila postavitev stolpa v časih, ko je avstroogrsko monarhijo razjedala kal prebuge slovenskih in drugih narodov, uporno dejanje. Niso brez razloga imenovali Aljažev stolp in tudi druge v tem času zgrajene slovenske planinske koče v naših gorah — Trutzhütte, saj niso bile le ključevalne, temveč tudi pomnik slovenstva, daleč bolj viden kot pa parole v tisku ali pa vzkliki na slovenskih taborih.

Že sama prostorska simbolika, da je bil stolp postavljen na najvišji gori neke dažele, ki je bila sicer pod avstrijsko oblastjo, a gora sama — slovenski simbol in sam vrh, last Slovenca Jakoba Aljaža, je bila Nemcem trn v peti, seveda pa najbolj nemško-avstrijskem društvu (DOAV) kot eksponentu nemškega nacionalizma.

Samo dejstvo, da so postavili Aljažev stolp pa ima tudi sicer več kot ključevalni namen. Če je bil nemški nacionalizem agresiven, ko je želel povečati nemško jezikovno področje, je bilo Aljažovo dejanje — obrambno nacionalno. Tako gledano, se vse storjeno, plačilo kupnine za svet na vrhu Triglava in sam stolp, pretvori v simbol slovenstva in planinstva. Slovenstvo pa je s planinstvom povezano v nedeljivo celoto. Triglav je v Aljaževih časih pomenil predvsem simbol slovenstva, kajti simbol planinstva je postal postopoma, s samim razvojem slovenskega planinstva. Tako je postal Aljažev stolp sinonim za Triglav, Triglav pa se je identificiral z domovino.

Vzpon na Triglav šteje ljudstvo za nekakšno dolžnost. Enkrat v življenju biti na Triglavu je nenapisana »državlјanska dolžnost«. Celó v jugoslovanskem prostoru se pojem Slovenca meri s »kranjskim Janezom« z irhovkami in s planiko za klobukom. Ve se,

kje je doma ta »kranjski Janez«! Če se nam je zapisalo, da je Jakob Aljaž učlovečil Triglav, je to treba razumeti v mnogokaterem pomenu. Najprej začnimo s humanističnim vidikom. Aljaž je Triglav uredil za — človeka! Ni zapiral Triglava pred tujcem, tudi ne Nemcem. Ni mu tega branil poklic duhovnika, kajti v Aljažu je govoril vedno ljudski človek. Misli je na človeka, na turista, kot so v takratnih časih imenovali planince, na Triglavu in to v lepem in grdem vremenu. V lepem vremenu mu je namenil Pernhartovo panoramo, da bi se turist razvedel po slovenski zemlji in obzorju. V slabem vremenu pa mu je namenil zavetje, mizo in stolčke ter celo kuhinjo, da bi si skuhal najnujnejše. Aljažovo dejanje s stolpom lahko povežemo s humanizmom, saj stoji na gori, katere vrtočava nedosegljivost se je podelila šele z Aljaževimi gradbenimi posegi, od nadelave grebenske poti, do Staničevega zavetišča, varnega pred strelo. Kljub temu, da vzbujajo pozornost tudi poimenovanja gradenj in spominskih plošč, ki so jih bili postavljali Aljaževim duhovnim tovarišem Valentinu Staniču, Valentinu Vodniku, Matjanu in drugim, ne moremo mimo Aljaževega spoštovanja do triglavske zgodovine. Ni se štel za edinega zaslužnega na Triglavu, dopustil in želel je navzočnost še katerega na tem slovitem vrhu.

Kar Aljažu planinci najbolj štejemo v dobro, je zapisal že Janko Mlakar, Aljažev sodobnik in prijatelj, je to, da je bil »Aljaž tisti, ki je Slovensko planinsko društvo popeljal v visokogorje«. Pred Aljažem se je SPD ukvarjala z »lisanjem« potov, prirejanjem planinskih shodov, veselje in s planinsko administracijo. Aljaža moramo torej šteti kot utemeljitelja visokogorskega planinstva, pri čemer je Aljaž prvi šel v bazo kot pravimo materialni zasnovi planinstva danes. V gradnji slovenskih stavb v gorah je videl izhodišče in podlago za razvoj triglavskega turizma. Z gradnjami na najvišji slovenski gori je podpiral SPD, poročal javnosti in budil v ljudeh gorniški duh. Na raznoolikost Aljaževega dela spominja plošča na šmarnogorski cerkvi, katere zvon je pritrkaval Aljaževemu otroštvu in ga je odkrila Glasbena Matica:

Triglavski župnik ljubil si višine,
po njih si romal, molil, pesmi pel,
premnogo src za njih lepoto vnel,
zdaj ti hvaležno hranijo spomine.

Aljaž je občutil čas, jemal ga je s čutili praktika, gospodarstvenika, človeka, ki je videl v prihodnost. S takim praktičnim čutom bi morda v življenju kje drugje dosegel kaj več, a je bil bliže ljudstvu, SPD in Triglavu.

Morda njegovo vlogo med ljudstvom, ne le v planinstvu, premalo razumemo. Iz naroda k narodu! To je njegovo izročilo, njegova pridiga in kažipot dela, skratka vsega tistega, kar razumemo pod pojmom »Aljažovo delovanje.« Če vrednotimo Aljažev stolp v primerjavi z ostalimi Aljaževimi gradnjami v Triglavskem pogorju, se Aljažev stolp identifikira s Triglavom, Triglavski dom na Kredarici pa ima prizvok (prej Triglavsko kočo) slovenskega hrama zaradi znanega zemljiškoknjižnega spora glede sveta, kjer naj bi Triglavsko kočo stala. Obe gradnji — stolp in Triglavsko kočo, sta imeli in imata svojo zgodovino in vlogo. Povsem drug pomen pa ima Aljažev dom v Vratih, kot da bi Aljaž računal na različne okuse in motive triglaviških občudovalcev. Aljažev dom je zgradil za izhodišče v triglavsko kraljestvo, z njim si je zavaroval zaledje; za srčne je zgradil Triglavsko kočo na Kredarici, izvoljenim pa je namenil — Aljažev stolp. S svojimi stavbami je Aljaž ponujal roko in vodil triglavskega obiskovalca. Tako nevidno pričujoč je Aljaž ostal še danes.

Kaj čuti in občuti človek danes ob Aljaževem domu pod Severno triglavsko steno, pred planinskim Triglavskim domom na Kredarici ob pogledu na Triglav in kaj končno ob Aljaževem stolpu?

Evforija se dviga in samozavest ob vzponu spodžiga.

Se z Aljaževim stolpom vrh Triglava neha in konča?

Simboli nimajo mere, so ali pa niso simboli, padejo ali pa svetijo naprej.

Samo tako ostanejo tisto, kar so — simboli.

Aljažev stolp je personifikacija Triglava v miniaturi. Kje? Za nekoga v žigu na najvišji geodetski točki, spet za drugega v premagani in spoznani človeški fizični zmogljivosti na najvišji točki domovine. Bi dejal, da je za večino obiskovalcev to — notranje zadovoljstvo, ko dosežejo okroglo stožčasti stolp.

»Bil sem na Triglavu!« to dejstvo za vedno odzvanja v človeku, pohodniku na Triglav. Mnogim to zadostuje in se ne ogledujejo potem za višjimi vrhovi; nekateri ostanejo zvesti svojim goram, spet drugi pa za vedno ostanejo v dolini. So tudi, ki želijo vedeti in zvedeti več kot le to, da so bili na Triglavu. Ko danes izgovarjamo Aljažovo ime, mnogi ne vedo kaj je storil na Triglavu, v čem so stavbe, ki nosijo njegovo ime v zvezi s slovenstvom in planinstvom.

Aljaž je prvi, ki je človeka približal Triglavu! Kaj nam danes to pomeni in kaj se ob triglaviških stavbah lahko vprašamo?

Najprej, Aljaž je vzgibal množice in jih pritegnil v gore. S triglaviškimi kočami jim

JAKOB ALJAŽ

župnik na Dovjem

častni član Slovenskega planinskega društva.

je pripravil pot v visokogorja, na Triglav. Brez triglavske koč obisk ne bi bil tolikšen kot je in je iz desetletja v desetletje večji.

Naj to množičnost naprtilo Aljažu? Saj je prav on demitologiziral mit o Triglavu in ga približal — izročil človeku!

Naj onesnaženost potov v triglavskem pogorju oponesemo Aljažu? Saj je prav on priredil Triglavski dom in Aljažev stolp za najvišji slovenski hram. Kakršna ju bomo obdržali, toliko bomo veljali.

Na Triglav moraš, na srečo, spričo tehnike, še sam, brez sodobnih »poteševščin«. Spotiti se moraš in moraš imeti tudi voljo in pred seboj jasen cilj — Triglav.

Triglav se v turizmu enakovredno kosa z drugimi imeni kot so Bled ali Bohinj. A Triglav je brez infrastrukture in brez ostale turistične ponudbe. Svojo vabo črpa iz simbola in naravne arhitekturne dediščine. Druga turistična središča pa iz tega, kar je, ustvarjajo — denar. Tak kot je — tudi s kupi smeti in čačkarij na stolpu, je Triglav merilo naše kulture. Je že tako, kjer so ljudje, tam ostanejo tudi sledi. Tako je tudi na Triglavu.

Triglav kot simbol v slovenskem grbu, je zaščiten z ustavo, kot del Triglavskega narodnega parka pa z zakonom, ni pa zaščiten Aljaževa dediščina. Aljažev stolp in pa Triglavski dom na Kredarici sta zaradi zgodovinskega pomena za slovenstvo — slovenska kulturna dediščina. Če so že pomisleki za Triglavski dom na Kredarici, ki resda že dolgo ni prvoten, pa to mora veljati za Aljažev stolp, ki naj ohrani prvotno sivo barvo in naj dobi nazaj pločevinasto zastavo z letnico 1895! Mnogo vihnih časov vsake vrste je čakal Aljažev stolp in je — ostal. Če bi preštevali obiske, bi se pri redkokateremu slovenskem kulturnemu spomeniku iz leta v leto zbralo toliko podpisov, kot prav pri Aljaževem stolpu, pa čeprav traja sezona dobre tri mesece na leto, a tedaj je obisk takorekoč strnjen, roke si podajajo dobesedno svinčnik ali pisalo. Leta in leta, desetletja in desetletja predstavlja vpis v knjigo in odtis žiga v spominsko izkaznico svečan gonilski čin. Mislim, da si Slovenci s Triglavom in Aljaževim stolpom še dolgo ne bomo vsega povedali, kar čutimo do obeh simbolov slovenstva in planinstva.

PLANINE KOT JEZIKOVNO VPRAŠANJE, V. DEL

DR. VLADIMIR ŠKERLAK

V. PLANINSKO DRUŠTVO

A) Od Simona Rutarja do Frana Orožna

Razni zgodovinarji alpinizma dokazujejo, da so posamezniki zahajali v gore iz same ljubezni do gorske narave že pred stoletji, celo v dobi antike. Več pokrajin pa se pote-
guje za čast, da je ta pojav postal množičen prav v njej.

Obravnavanje vprašanja kdo ima v tem pogledu prav pa ne spada v okvir tega članka. Za nas je važno le to, da so se ljudje, ki so zahajali v gore brez kakih gospodarskih
namenov, začeli organizirati sredi 19. stoletja.

Svoje organizacije, početje in sebe, so označevali iz imeni z treh temeljev: iz besede
»gora«, iz imena pogorja, kamor so največ zahajali, in iz glagola ali samostalnika,
ki je označevalo gibanje, premikanje po gorskem zemljišču. Velikokrat so nastajale
tudi kombinacije iz dveh takih elementov.

Iz same besede »gora« je nastal angleški izraz »mountaineer« (to je človek, ki se peča
z gorami), »mountaineering« (prosto prevedeno, hoja v gore), enako v španščini »mon-
tañero«, »montañismo«.

Iz glagola, ki označuje zahajanje v gore, je nastala beseda »turist«, kar naj pomeni
človeka, ki dela »ture«. Iz glagola »plezati« je nastala slovenska beseda »plezalec«.
Značilno kombinacijo obojega, to je, označevanja zemljišča in delovanja na njem,
predstavlja nemška sestavljenka »Bergsteiger«; ta označuje človeka, ki se vzpenja
na gore. Po njej so sestavili izraze drugi narodi v Avstro-Ogrski, tako Madžari: »hegy-
mászó« in Čehi: »horolezec«, »horolezectví«. Očiten posnetek »horolezca« je slovenski
»hribolazec«. Ni pa odveč pripomniti, da češki glagol »lězt« pomeni tudi plezati, zato
beseda »horolezec« nima tako neprijetnega prizvoka kakor v slovenščini »hribolazec«.
Primeri označb po delovnih območjih so: Tatransko društvo (PV 8/1895), tatránstwo,
taternik, Vogesenklub, Beskidenverein, Rhön Club, Karpatenverein.

Ker pa so Alpe največje gorovje v Srednji Evropi in se je nepoklicno zahajanje v gore
najbolj razvilo v Alpah, so po imenu tega pogorja nastale besede »alpinizem«, »alpi-
nistika«, »alpinist«, hkrati pa so nastale »alpinistične« organizacije: kot prva angleški
Alpine Club leta 1857, pozneje Club Alpino Italiano, Club Alpin Français, Schweizer
Alpen-Club.

Tudi Avstrijci in Nemci v poznejšem nemškem cesarstvu so svojo organizacijo imeno-
vali po Alpah: »Alpenverein«. Pri tem so bili nedosledni, kajti, če so ljudi, ki so hodili
na gore, imenovali »Bergsteiger«, bi morali imenovati svoje društvo »Bergsteiger-
verein«; če pa so se odločili za uporabo besede »Alpen«, bi bilo dosledno, da ime-
nujejo člane društva, oziroma tiste, ki se »vzpenjajo na gore«, »alpiniste«. Toda Nemci
se niso odločili ne za prvo, ne za drugo dosledno varianto, temveč so za ljudi ohranili
pristen in zelo dober nemški izraz »Bergsteiger«, beseda »alpinist« pa je dobila pri
njih ožji pomen. Z njo so nadomestili sprva precej rabljeno besedo »Hochtourist«
(»veleturist«, nekaj časa tudi med Slovenci v rabi).

Zakaj so se odločili Nemci za sestavljenko »Alpenverein«? Gotovo iz treh razlogov:
a) sestavljenka »Bergsteigerverein« je okorna in zelo nezvočna; b) na poimenovanje
društva je gotovo vplival tudi angleški izraz Alpine Club; c) nemško govoreči del
takratnih Avstrijcev je živel na alpskem območju, torej so člani tega društva delovali
pretežno v Alpah; enako tudi Bavarci.

Toda niso samo drugi jeziki vplivali na nemškega, temveč tudi nemški na druge.
Ta prav zaradi dejstva, da živijo na alpskem območju večinoma nemško govoreča ljud-
stva. Tako so prevzeli Francozi in deloma tudi Angleži nemške besede Edelweiss
(planika), Abseil (spuščanje z vrvjo), Jodeln (jodlanje), Bergstock (gorska palica),
Rucksack (nahrtnik, oprtnik), Steinmann (»možic« = kup kamenja, naložen v znak, da
so tu bili ljudje). Nasprotno pa sta prešli v druge jezike zlasti francoski besedi couloir
(ozebnik) in plateau (planota).

Avstrijski Alpenverein je bil ustanovljen leta 1862, nemški pa l. 1869 v Münchnu. Leta
1871 je organiziral ljubljanski tiskar Otmar Bamberg družbo prijateljev gorá. Po
njem se imenuje Bambergova pot čez Plemenice na Triglav. Leta 1873 sta se združili
avstrijsko in nemško društvo v Deutscher und Österreichischer Alpenverein, s kratko
DÖAV, leta 1874 je bila ustanovljena Sekcija DÖAV za Kranjsko. Tej se je pridružila
Bambergova družba. Istega leta je bilo organizirano Hrvatsko planinarsko društvo.
Po ustanovitvi avstrijskega Alpenvereina in Bambergove družbe ljubiteljev gorá ter
pred združitvijo nemške in avstrijske organizacije, pred nastankom Kranjske sekcije

DÖAV, je bila poskušena ustanovitev *prve slovenske organizacije* s takim programom. Listina o tem dogodku je osnutek *pravil »gorskega društva Triglavskih prijateljev«* s sedežem v Bohinju z dne 1. maja 1872. Izvirnik je v Arhivu Slovenije: Deželna vlada I. 1871—72, fasc. 16-7, akt št. 6794/1872.

Ta pravila so v jezikovnem pogledu zelo zanimiva.

Naslov glasi: »Pravila gorskega društva 'Triglavski prijatelji' (Triglav-Alpen-Verein in der Wochein)«.

V nadaljnjem besedilu pravil so uporabljeni izrazi: »gorski izlet«, »gorski obiskovalci«. Iz teh podatkov sledi:

1. Ustanovitelji so se morali prilagajati uradnemu izražanju avstrijskih oblasti. Zato so predlagatelji slovenskega društva kot prevod imena navedli nemško sestavljenko »Alpenverein«.

2. Kot podlago za ime društva ter za izražanje vseh pojmov v namenu in programu društva so uporabili *pravo slovensko besedo »gora«*. Kdor se torej sklicuje na tradicijo, mora upoštevati, da so se predlagatelji najstarejše *take slovenske organizacije* pri izbiri imena naslanjali na slovensko ljudsko govorico, zato so kot temelj za označevanje društva uporabili besedo »gora«, »gorski«.

3. Prav tako ti predlagatelji, kakor tudi njihovi nasledniki dvajset let pozneje, so naleteli na tako oviro pri tvorbi pravičnega izraza, da ji niso bili kos.

V čem je obstajala ta ovira?

V logiki slovenskega jezika. V nemškem jeziku ni nepravilno, če se tvori ime društva tako, da se pred besedo »Verein« (= društvo) kar pritakne samostalnik, ki označuje predmet ali območje poslovanja, v slovenščini pa je to nemogoče. »Gorsko«, »dolinsko«, »alpsko«, »hribovsko«, »primorsko«, »puščavsko«, je lahko *samo to, kar je s temi zemeljskimi tvorbami v fizični zvezi*. »Gorski« je lahko zrak, gorsko je lahko rastlinstvo, živalstvo, gorska je lahko kmetija, ker stoji na gorskem zemljišču, gorski je lahko potok, če teče po gorskem pobočju, gorski je kmet, ki živi in dela na gorskem svetu. Družbeno, socialne pojave pa lahko oblikuje po slovenski logiki *samo človek, zato mora biti pri označbi društva označen človek ali njegova dejavnost*.

Društvo je lahko, na primer, kmetijsko, planšarsko, ribiško, lovsko, športno, študentovsko, pevsko, gasilsko, politično itd., ker je pri vseh teh označbah vidon človek, človek, ki nekaj dela. Društvo ne more biti jamsko, lahko pa je jamarsko.

Primerjajmo ime hrvatske organizacije: »planinarsko« društvo! Kdo je planinar? Človek, ki hodi na »planine«. Ali je beseda »planina« v hrvatskem jeziku v tej zvezi pravilna, ali ni to ime nastalo pod vplivom »Alpenvereina«, je za nas postranska stvar. Dejstvo je pač, da se društvo imenuje po *ljudeh*, ki se posvečajo hoji po gorah, ime društva je torej s tega stališča pravilno.

Kaj pa naj rečemo o pisanju dr. Melika, da bi moralo pomeniti »planinsko« društvo organizacijo planšarjev? To je dopustno, ker pomeni v Bohinju »planinec« isto kot »planšar« (glej navedbe Jarnika, Pleteršnika in Novaka), torej ta beseda označuje človeka, ki »planini«, opravlja določeno delo. »Planiniti« pomeni tam »planšariti«. Potemtakem društvo ne more biti »gorsko«. Pač pa je treba priznati Bohinjecem, snavateljem prve slovenske organizacije, ki naj bi združevala prijatelje pohodov v gore, da so po vsebini odlično izbrali besedo, ki označuje bistvo njihovega društva, hkrati pa odlično razumeli besedo »Alpenverein«: vedeli so, da gre za združevanje ljudi, ki ljubijo gore, pri čemer je ime Alp nebitveno, zato so svojo družbo »Triglavskih prijateljev« označili kot »gorsko« — v nasprotju z gospodo, ki je dvajset let pozneje prevajala »Alpenverein« po besedah: vedeli so, kaj je Verein, niso pa razumeli, kaj pomeni »Alpen«.

Bohinjecem je manjkala en sam zlog. Če bi korenu »gor-« dodali obrazilo »-nik« in s tem označili človeka, »gornika«, pa iz te označbe izvedli pridevnik »gorniški«, bi nastalo ime »gorniško društvo«, pa bi bila stvar pred več kakor sto leti idealno rešena. To se pa ni zgodilo. Bohinjsko društvo Triglavskih prijateljev sploh ni nastalo. Po novejši razlagi zato, ker so jih oblasti ovirale iz nacionalnih razlogov.

Trajalo je 21 let do ustanovitve slovenske organizacije. Priprave so se začele že pet let prej, konkretno pa so se lotili stvari v oktobru 1892, tako da je bil ustanovni občni zbor 27. februarja 1893.

Ime organizacije: Slovensko planinsko društvo.

Kako so mogli priti do besede »planinski«?

Pri iskanju odgovora na to vprašanje nikakor ne moremo zaključiti možnosti, da je na ustanovitelje vplivalo ime Hrvatskega planinarskega društva, pa vsaj nekoliko tudi od razsvetlencev podedovana terminologija, toda najbolj zanesljiva razlaga je, da so kratko in malo kopirali Nemce. Ti so uvedli izraze *Alpenverein, Bergsteiger, Tourist, Bergsport*, Slovenci točno za njimi: *planinsko društvo, hribolazec, turist, gorski šport*. Ali so imeli drugo možnost? Seveda! Lahko bi se naslonili na domačo besedo »gora« ali pa na tujo »Alpe«, toda pravilno bi jo bili morali prevesti!

Če bi bili imenovali svojo organizacijo »Alpinistično društvo«, njene člane pa »alpiniste«, ne bi bili napravili nobene napake, kajti to, da pomeni »alpinist« danes nekaj

ožjega, za takratne razmere ni bilo merodajno. Če so Nemci začeli besedo »turist« in »Hochtourist« nadomeščati z besedo »alpinist«, to za Slovence nikakor ni bilo obvezno! Če pomeni za Poljake »taternik« vsakega človeka, ki zahaja v gore, zakaj potem ne bi za Slovence veljalo isto glede besede »alpinist«?

Toda slovenski meščani so v devetdesetih letih iskali mehaničen, zrcalni prevod in pod vplivom dejstva, da pomeni v nemščini beseda »Alpen« največjo srednjeevropsko gorovje, hkrati pa tudi »planine«, so zapadli v isto zmotu kot sto in več let pred njimi razsvetljenci: »planina« je »Alpe«, torej so »Alpen« »planine«.

Tako so potem prevajali »Deutscher und Österreichischer Alpenverein« z besedami »Nemško in avstrijsko planinsko društvo«, »Club Alpino Italiano« kot »Laško planinsko društvo« — in obratno: Nemci so »Slovensko planinsko društvo« imenovali »Slowenischer Alpenverein«.

V letnikih 1895 in 1896 Planinskega vestnika je dosti takih izrazov.

Slovinci so v tistem času prejemali kulturo z nemškim posredovanjem. Za nove pojme so zvedeli predvsem v nemški obliki. Zato so bili vajeni tega, da so iskali prevod za nemške besede, ki so označevale ta pojem.

To se odraža v mišljenju ogromne večine izobražencev tiste generacije. Tako mi je dr. Anton Mrak še leta 1941 rekel pri pogovoru o alpinistični terminologiji, da se mu zdi beseda »alpinist« odveč, ker imamo za isti pojem slovensko besedo »planinec«. Še bolj se to vidi iz pisanja Janika Mlakarja, pisatelja, ki je postal član SPD v prvih letih po ustanovitvi. V spisu: »Nekaj iz morfologije in biologije planinca«, je rekel:

»Nepobitno je dokazano, da so nasledili prvega planinca šele v drugi polovici 18. stoletja. Njegovo znanstveno ime je ‚homo alpinus‘. Iz tega izvira tudi ime ‚alpinist‘, ki je nastalo na isti način, kakor druga imena na -ist, na primer, kriminalist, telegrafist, klarinetist, basist, gardist, policist, jurist, batist in tako dalje. Tisti puristi, ki odklanjajo tulke, so mu dali ime ‚planinec‘.«

Iz tega sledi: za Mlakarja je »alpinist« isto kot »planinec«. Oziroma: »Alpe« so po slovensko »planine«.

Zrno resnice je vendarle v njegovih mislih, namreč to, kar smo že povedali: odveč je bilo prevajati »Alpe« v imenu organizacije. Če bi ostali kar pri označbi »alpinistično društvo«, člani pa imenovali »alpiniste«, bi ne bilo hude napake. Pač pa nima prav Mlakar zato, ker se razburja nad purizmom, ne pa nad napacnim prevodom.

Nastanek Slovenskega planinskega društva je dal dotakratnim osamljenim zmotam množičen značaj. Besedo »planine« so vedno bolj uporabljali za označevanje Alp na splošno. Tako so pisali o »Kamniških planinah«, »Solčavskih planinah«, »Savinjskih planinah«, »Juljskih planinah«, »Ziljskih planinah«, »Južnih alpeninskih planinah«, o »Avstrijskih planinskih deželah« (Oesterreichische Alpenländer), »Alpenreise« (potovanje po Alpah) so prevedli s »planinskim« potovanjem, »Alpenleben« (življenje v Alpah) s »planinskim življenjem« (huda napaka, kajti življenje v Alpah, oziroma, v alpskih deželah je čisto nekaj drugega kakor življenje na planinah).

»Planine« so postale obče ime za gore, za pogorje. Glasilo SPD, imenovano, seveda, Planinski vestnik, piše v tistem času o bosanskih, hrvatskih, štajerskih, koroških, švicarskih »planinah«.

Celo taki Slovenci, ki so se zavedali teže nemškega kulturnega vpliva in so se hoteli duhovno osvoboditi, so poskušali najti le boljše prevode posameznih besed. Recimo, dr. Henrik Tuma. Pisal je (Pomen in razvoj alpinizma, 1930, str. 21, v opombi): »Rabim za nemško besedo Bergsteiger, hribolazec, kor planinec pomeni človeka, ki biva na planinah.«

Tumova zbirka strokovnih izrazov je tvorila temelj za skalaško terminologijo. Tudi ta je pojasnjena z nemškimi prevodi besed. To pomeni, da je bila nemščina ključ za razlago pojmov še dobrih deset let po politični osvoboditvi Slovencev.

Seveda, slovenska beseda »gora« ni bila nikoli pozabljena. Rabili so jo vsi pisci tudi po pojavu »planin« v smislu »Alpe«, »gore«, toda ta pritepenka se pojavlja celo v spisih nekaterih znanstvenikov in umetnikov.

Glede časa, kdaj se je izvršil ta množični vdor, lahko vzamemo za mejnika dve znanstveni deli. Avtorja sta Simon Rutar in Fran Orožen.

Simon RUTAR: Domožnanstvo poknežene grofije Goriške in Gradiščanske. Na Dunaju 1882.

Pisec uporablja te izraze: »z gorami, najvišje gore Triglava (2865 m), sneženih gor, srednje gorovje, med srednjim in visokim gorovjem, visoko gorovje, gore, najvišje gore«...

Str. 11: »Tudi na visokih in širokih slemenih so dobri pašniki in zato nahajamo po njih planine, u katerih delajo po leti okusni sir. Mnogo više, kder pojenjuje že trava, rastejo... planinske cvetlice. Na najvišjih gorah pa sledimo le mah in lišaj... Med gorami so doline... u visokem gorovlju... visoke gore... Ker leži ta dežela na južni strani gorovja, kateremu Alpe pravimo... Visoke gore... Alpe so največe evropske gore... Julijske Alpe... obgorje Kanlnovo... kralj teh orjaških gor je Triglav, najvišja gora na Slovenskem str. 48: Sirastrvo cvete v bolških in tolminskih

planinah... V planini Razor izučilo se je že več umnih siranjev. Ali odkar so gozdi posekani, prihaja tudi za planinstvo (zanimivo, da govori leta 1882 o planšarstvu kot o »planinstvu«, Pleteršnik pa tega ni zapisal!) slabejše. Studenci usihajo, žeja tare vedno bolj ljudi in živino»...

Kot vidimo, sta v tej knjižici iz leta 1882 uporabljeni besedi »gora« in »planina« še v pristnem ljudskem slovenskem pomenu. Tudi ime »Alpe« uporablja v pravilnem smislu.

Drug mejnik predstavlja Kranjsko domoznanstvo, spisal prof. Fran OROŽEN, na Dunaju 1909.

V tem delu se sicer še pojavljata besedi »Alpe« in »gore«, toda tudi takile stavki: »Savinskim planinam pripadajoče Kamniške planine... po planinskem rastlinstvu znani Ratitovec ali Pečana... *Kamniške planine so del Savinskih planin*... Kamniške planine se razprostirajo... do Motnice... delimo Kamniške planine na dve skupini, ki ju loči Kamniško sedlo (Jermanova vrata)... razgled obsega ves planinski svet od salzburških in dolnje avstrijskih mej do hrvaških livad in Bosenskih gor... Veliko planino in Malo planino, na katerih je mnogo planšarskih koč... Po Gorenjski ravnini tekoče reke in potoki imajo v sebi mnogo čiste planinske vode... Gorenjsko ima... planinsko podnebje... poljski in planinski zajec, planinski orel... sir izdelujejo na Bohinjskih planinah...«

V tem delu vidimo v nasprotju z Rutarjevo knjižico *neenotno in protislovno izražanje*, zlasti uporabo besede »planine« v smislu »gore«, »Alpe«, pa tudi prave planine. Velika planina in Mala planina ležijo na Kamniških planinah. Kaj je planinska voda? Kaj je planinsko podnebje? Gorsko, alpsko ali planinsko v ljudskem pomenu besede? Če so Alpe po slovensko »planine«, zakaj potem sploh še uporabljamo to tujo besedo? Zakaj ne rečemo, da je najvišje pogorje v Srednji Evropi tisto, ki se imenuje »Planine«? Koliko smo torej napredovali od Hacqueta do Orožna?

(Dalje)

KUGY IN ANGLEŽI

KSENIJA ROZMAN

H. E. G. Tyndale (1888—1948), prevajalec Kugyjevih knjig v angleščino

V zadnjih letih se je število angleških gostov na Bledu in v Bohinju zelo povečalo. Napisne table v hotelih in turističnih uradih vabijo na enodnevne in poldnevne izlete. Med njimi se blesti napis: JULIAN ALPS — JULIJSKE ALPE.

V preddepozitnem času, v letih 1979, 1980 in 1982, sem se udeležila z angleškimi skupinami teh pohodov, ki so si bili podobni in različni. Udeleženci so bili Angleži, zato zamud ni bilo in tudi ne prerivanj ali kričanja. Na poti od Bleda do Kranjske gore so nas bili opomnili, ali pa tudi ne, kje je bil rojen največji slovenski pesnik, nikdar pa ne, da so bili blizu Vrbe rojeni tudi drugi pomembni slovenski možje, med njimi recimo slikar, prvi profesor čebelarstva, Anton Janša. Vodnice zanj očitno niso vedele, dovolj je bilo, da je zanj vedela vsaj Marija Terezija. Poučeni smo bili o dveh tokih reke Save, potem, da gospodinjice na Jesenicah zapirajo okna zaradi rdečega prahu železarne. Spikove skupine navadno ni bilo treba gledati, ker je bila skrita v megli. V Kranjski gori so vstopili še zadnji udeleženci izleta in imeli smo prvi krajši odmor. Pot smo nadaljevali do Ruske kapelice, nato do Poštarskega doma na Vršiču, kjer so izletniki lahko

pojedli enolončnico, ali pa so ogledovali planince, ki so se spuščali z Mojstrovke. Na poti z Vršiča do Loga v Trenti se je začela tiha narodna tragedija; to pa je tudi vzrok za to pisanje. Vsakič smo slišali zgodbo o Zlatorogu v premem ali obratnem

sorazmerju z znanjem angleščine vodnice, ničesar ali premalo o zapisovalcu in pesniku te slovenske planinske zgodbe, Rudolpu Baumbachu. Ko smo se spuščali po serpentinah v dolino Trente, so nas bili sicer opomnili, da smo si med vožnjo ogledali Kugyjev spomenik, o avtorju kipa, Jakobu Savinšku, besed niso bili izgubljali, in tudi Kugy jo je slabo odrezal. Niti ena vodnica ni z naslovi omenila Kugyjevih del; naslovi, ki bi dali slutiti njegovo veličino in humano osebnost. Življenjske podatke so bili naštevati pomankljivo, skopo in dolgočasno. Marsikateri Anglež je o vsem tem več vedel, kot je izvedel. Niti ena vodnica ni omenila, da je bil Kugy po materi slovenskega rodu in vnuk pesnika Jovana Vesela Koseskega; kdo je štel v Kugyjev prijateljski krog; kakšne časti in uspehe je dosegel kot alpinist in pisatelj; zakaj je Slovencem ljub; kaj je storil za naš narod, ko je opeval lepoto naše domovine in njenih planin.

Minuta zamujena... ne ena, na tisoče, saj gredo v glavni turistični sezoni samo z Gorenjske strani po trije izleti na teden v te predele in včasih je turistov za tri polne avtobuse, to je nad sto ljudi naenkrat. Izračunajmo si, kaj vse smo že zgubili. Izlet, na katerem so omenili tudi Kugyjev spomenik, je postregel z novimi presenečenji. Do izvira Soče smo šli le enkrat, na srečo, saj je bilo bolje le enkrat videti zanemarljivo okolico, zaprto prodajalnico razglednic — ura je bila pač malo več kot dve popoldne — in okusiti mlačno zeleno rumeno oranžado. Vsakič so bili opozorili, da se peljemo mimo Juliane. Če so se turisti še tako željno ozirali po tem čudežnem alpekem vrtu, so vodnice ostale trdne — Juliane ni bilo na programu in prav tako očitno ne, da bi kaj več izvedeli o tem edinstvenem botaničnem vrtu na svetu in seveda, zakaj le, o njegovem začetniku Albertu Bois de Chesnu. Razglasile so ga za Francoza in to je bilo vse. Enkrat smo se ustavili v Logu v Trenti, da bi si ogledali cerkev s freskami Toneta Kralja. Pri takratnih izletih še ni bil v programu ogled trentarskega muzeja, po katerem so se tujci tudi zaman ozirali. Zdaj se tam menda vendarle ustavljajo. Pot se je nadaljevala skozi Sočo v Bovec, od tod do trdnjave Kluže (z ogledom), čez Strmec — tu so vodnice omenile boj med Napoleonovo in avstrijsko vojsko in požgano vas Strmec med drugo svetovno vojno, ko so Nemci pobili vse moške. S Predela se je pot vila do Trbiža; tam pa je bilo dovolj časa za nakupovanje. Enkrat samkrat smo odšli še do Belopeških jezer, nato pa skozi Rateški mejni prehod spet »domov«.

Leta 1982 se je potovanja udeležil angleški zakonski par. Bila sta lord Joseph in lady Theophila Gainford iz Londona. Zaradi Julijcev, spominov na Kugyja in Boisa de Chesna sta prišla v Slovenijo, ki jima je bila znana iz pripovedovanja in spisov očeta lady Gainford, profesorja H. E. G. Tyndala, in pa zato, ker sta jo poznala iz Kugyjevih knjig. Lady Gainford se še živo spominja Kugyjevih in Boisa de Chesnovih obiskov pri njenem očetu, in o starem prijateljstvu hrani fotografijo. Takrat sem prvič slišala, da so bile Kugyjeve knjige prevedene tudi v angleščino in da je bil Kugy v Angliji. Ko sem spraševala, če o tem kaj več vedo tudi pri nas, sem povsod naletela na negativen odgovor. Ponudbo, da bi pridobili natančnejše podatke o tem, je eden od uslužbenec strokovne institucije sprejel, a se ni nikoli več oglasil. Uredništvo Planinskega vestnika, ki je že večkrat objavilo in opomnilo na spomine ali opise, ki so jih zapisali angleški turisti, znanstveniki in planinci davnih in bližnjih časov o naših krajih in planinah, me je vzpodbudilo, da sem se tega dela sama lotila. Lord in lady Gainford sta mi na vprašanja ljubeznivo odgovorila, mi ob razgovoru 29. okt. 1984 v Londonu pokazala knjige Tyndalovih prevodov in njegovo originalno knjigo. Letos sta tudi poslala fotografijo prevajalca H. E. G. Tyndala z dovoljenjem za objavo. Gospod B. Lawford, častni knjižničar Alpine Club Library v Londonu, je dvakrat odgovoril na vprašanja in poslal kopije publikacij, ki pri nas niso dosegljive.

Kugyjevih knjig v angleščini ni pri nas, pač pa je podatke o njih objavil Jože Munda v knjigi Gore v besedi, podobi in glasbi: Slovenska planinska bibliografija, Ljubljana 1965, str. 35 in 57. Tu najdemo prevod knjige Anton Ojcinger, (v angleščino je preveden kot *Son of the mountains. The life of an Alpine guide* (Sin gora, Življenje gorskega vodnika), Nelson et Sons, London 1938. 198 str. + priloge. 8°. Knjiga iz življenja gornika (slov. prevod 1968) je bila prevedena kot *Alpine pilgrimage* (Gorsko romanje), John Murray, London 1934, XXI 374 str. + 12 prilog. 8°. Leta 1940 je izšla druga izdaja. Munda je podatke posnel po Cumulative Book Index in ta je očitno napačno razbral začetnice imen, ko je prekrstil prevajalca Harryja Edmunda Guisea Tyndala v Henry Edward George(I).

Kugy v svoji zadnji knjigi Iz minulih časov (nem. orig. izd. 1943, str. 152) omenja predavanja v Avstriji, Nemčiji, Švici, na Holandskem, Češkoslovaškem in v Jugoslaviji. Angleško planinsko društvo nima v evidenci, da bi predaval tudi v Angliji, pač pa so ga leta 1933 imenovali za častnega člana.¹ Ta častni vzdevek — *Honorary Member of the Alpine Club* — je bil leto dni pozneje zapisan na naslovni strani prvega prevoda Kugyjeve knjige v angleščino, ki ga je oskrbel prof. Tyndale. Kugy je v svoji knjigi Iz minulih časov omenil (nem. izd. 1943, str. 159) angleška prevoda in naslove v angleščini ter ju pojasnil: »Ta dva naslova se bolje skladata z angleškim okusom, moja nemška sta morda nekoliko suhoparna in preveč skromna.«

¹ Pismo B. Lawforda K. Rozmanovi, dat. London, 29. 1. 1965.

by
DR. JULIUS KUGY
HONORARY HANDED ON THE ALPINE CLUB
translated by
H. E. G. TYNDALE

DR. JULIUS KUGY
Hon. Member of the
Alpine Club
TRANSLATED BY
H. E. G. TYNDALE

MOUNTAIN PATHS

By
H. E. G. TYNDALE

THOMAS NELSON AND SONS LTD
LONDON EDINBURGH LARUE MELBOURNE
TORONTO AND NEW YORK

LONDON
JOHN MURRAY, ALBEMARLE STREET, W.

EYRE & SPOTTISWOODE
LONDON

Naslovna stran Kugyjeve knjige Naslovna stran iz življenja gornika Naslovna stran Tyndalove knjige
Anton Ojclinger v angleščini Mountain Paths

Ob Kugyjevi smrti je H. E. G. Tyndale napisal daljši članek.² Kugyja je imenoval zadnjega iz vrste avstrijskih alpinistov, ki so utrdili slavo avstrijskega planinskega društva in z njim tudi slavo svoje domovine. Louis Friedmann, Ludwig Purtscheller, Otto in Emil Zsigmondy, Heinrich Pfannl in Moriz von Kulfner so bili ljudje, ki so avstrijsko planinstvo uvrstili v sam vrh. Nihče teh mož pa ni dosegel kar legendarnega ugleda, ki ga je užival Kugy. Tyndale je poudaril njegovo stališče do drugih narodov in občutek za sožitje z njimi, čut dolžnosti do dela, muzikalen dar, navezanost na glasbo, povezovalo z alpinisti raznih starosti in narodnosti, saj so do konca življenja hodili k njemu kot k staremu mojstru. Malo so mu bili mar plezalni klini, še mnogo manj pa narodnostne razprtije in čutil je posebno spoštovanje do kmetov.

Tudi prof. H. E. G. Tyndale, prevajalec Kugyjevih knjig v angleščino, je poznal naše Julijce, vrt Juliano in slovenske kraje. V težkih letih od 1938 do smrti leta 1948, je bil neutrudni urednik angleškega planinskega vestnika Alpine Journal. Ob smrti je R. L. Graham Irving, Tyndalov prijatelj in plezalni tovariš, napisal članek, v katerem obžaluje izgubo tega kulturnega, humanega in delovnega človeka.³ H. E. G. Tyndale se je rodil leta 1888 v Headingtonu pri Oxfordu. V zgodnji mladosti mu je umrl oče. Zanj in za štiri sestre je skrbela mati, hči teologa dr. Edersheima. Z dvanajstimi leti je dobil štipendijo za slavno vseučilišče v Winchesteru. Tu se je navdušil za planinstvo. Začel je plezati v severnem Wellsu s prijateljem Irvingom. Doživetja v planinah si je zapisoval, o njih je predaval in jih objavil. Še ne osemnajstletni se je 1905 povzpел na Mont Blanc in Aiguille du Geant, o čemer je napisal enega svojih prvih člankov. Potem je prišel na vrh Matterhorna in sicer ob mesečini in sestopil prek zgornjega dela Breuil. Hodil je hitro, vztrajno, a na zahtevnih odsekih — previdno. Povzpел se je na Mittags-horn z Obersteinberga, prečkal Grosshorn do severnega in južnega grebena. Leta 1909 je bil izvoljen za člana angleškega alpinističnega kluba. Leto dni pozneje je obiskal Grčijo, ki ga je s svojo staro zgodovino bolj prevzela kot oxfordska filozofija. Študiral je tudi v Magdeburgu, kjer se je navdušil za študij nemščine; bil je kronan z diplomom v Winchesteru in 1923 z mestom profesorja na tamkajšnjem vseučilišču. Med prvo vojno 1915 je bil v bitki pri Hoogu hudo ranjen. Bil je nagrajen z zvzdevkom M. B. E. (član britanskega imperija). Kljub poškodovani nogi, je po prvi vojni zmerno nadaljeval vzpone. Mlada generacija je navduševal za plezanje; mladino je privlačeval kot ime-nitni vodja, filozof, prijatelj in človek vedrega duha. Za nadomestilo za manjšo moč, ki mu jo je naprtila prva vojna, je zasledoval alpinistične uspehe drugih in prevajal alpi-nistično literaturo. Leta 1932 je izdal in napisal nova poglavja h knjigi Christiana Kluckerja, Adventures of the Alpine Guide (nem. orig. Errinerungen, Spomini), prevedel je Kugyjevi knjigi (Alpine Pilgrimage, 1934, in Son of the Mountains, 1938) in jima napisal uvoda; 1935 je prevedel knjigo Fritzja Bechtolda Nanga Parbat Adventure in vrsto drugih del. Tyndalovi prijatelji in gostje v njegovi hiši so bili Willy Merkl, Albert Bois de Chesne in dr. Paul Kaltenecker. Ko je Graham Irving sporočil Kalteneckerju, da je Tyndale umrl, mu je ta odpisal: »Ko se ga spominjam, čutim, da sem komajda

² Alpine Journal, vol. 54, 1943—44, str. 293—296.

³ Alpine Journal, vol. 56, 1947—48, str. 386—390.

Imel boljšega plezalnega tovariša, kot je bil Tyndale... Bilo je 'in signo Julio' (v Julijevem znamenju), da sva postala prijatelja in prijateljstvo, začelo prek takega človeka kot je bil Kugy, je bilo sklenjeno za vedno. Ostajam sam od štirih. Kugy je mrtev, Folck je bil brutalno ubit, Tyndale je zdaj tudi odšel... Srečen sem, da imam pred seboj Tyndalovo imenitno poročilo o najini ekspediciji 'nad Savsko dolino'. Bilo je moje zadnje naporno plezanje. Ne glede na moje zasebno čustvovanje je Tyndalova smrt velika izguba za kontinentalni alpinizem. Njegove odkritosrčne simpatije in resnično razumevanje alpinizma v Srednji Evropi in njegovo temeljito znanje nemščine, in ko je poznal tudi nemško alpinistično literaturo, mu zagotavljajo večni spomin in spomin na vrednega naslednika nepozabnega Farrarja.« Irving opredeljuje Tyndala kot miroljubnega človeka, kot človeka, ki se je ogibal pikrim prerekanjem. Bil je vljuden kritik in nikoli ni uporabljal nejevolje nad metodami in dejanji drugih za maščevanje. Zagovarjal je vse, kar je vedno dobro v alpinizmu, vse kar vodi ljudi k plezanju tudi takrat, ko dosežejo vrh svoje fizične moči in ko o njihovih podvigih ni več vredno pisati. Ljubil je boj za dosežke, mikale so ga nove smeri, vedel pa je tudi za najvišjo vrednoto, ki jo je imenoval »tíhi trenutek, ko lahko znova pridobimo občutek razsežnosti in morda predstavo nečesa onstran fizičnih stvaritev; trenutek, ko moremo občutiti navzočnost nevidnih stvari, ki so bistvo planinske vere«.

Kdaj je Tyndale spoznal Kugyja, ni bilo mogoče ugotoviti. V uvodu k prevodu Kugyjeve knjige *Alpine Pilgrimage*, London 1934, omenja Tyndale, da je Kugy po letu 1918 preživljal poletja v hiši v Ovčji vasi pri Ojčingerju. Tu ga je — ne vemo katerega leta — pristrčno sprejel nekega večera v avgustu, ko je prihajal z Višarji in iz množice bosonogih romarjev s tako ožuljeno peto, kot so jo lahko povzročili le heretиковi plezalni čevlji. Kugyja je pred tem že srečal v Trstu. Znašel se je naenkrat ob človeku, ki je kot on štel britanski alpinizem za nosilca nenadkriljive tradicije. V njegovih rokah je videl prevod Gilbertove in Churchillove knjige, ki se ji je poznalo, da je z njo dosti prehodil in ob različnem vremenu z njo marsikaj pretpel. Tyndale je okusil gigantsko moč človeka, ki mu je ožuljenemu pomagal čez cesto; človeka, ki bi zmoget nad sto kilogramov težkega moža dvigniti do Grande Muraille v La Meije. Skupaj sta odšla v dolino Zajzera, pod Montaž. Tu mu je Kugy pokazal kraj, kjer je med življenjem in smrtjo visel Ojčinger in čakal rešilne roke Jožeta Komaca. Mladi Anton Tožbar, vnuk legendarnega bojvnikarja z medvedom, ju je peljal čez Predil v Soško dolino do hiše pri cerkvi Sv. Marije v Trenti, kjer je bil imenitni gostitelj Bois de Chesne in kjer so sinovi starega Tožbarja in Andreja Komaca skrbeli za gamse v tem nekdanjem raju divjih lovcev. Tyndale je v uvodu h Kugyjevi knjigi še zapisal, da dolguje veliko zahvalo vsem imenovanim, ki so postali njegovi prijatelji in so mu dali priložnost, da je videl in spoznal deželo in duha, kjer je bila knjiga napisana.

Ob koncu življenja je Tyndale napisal knjigo *Mountain Paths* (Gorska pota); izšla je 1948. pri založbi Eyre et Spottiswoode, London, v letu njegove smrti. Petnajsto poglavje je posvečeno Zahodnim Julijcem in seveda Kugyju. Tyndale omenja, da je bil Kugy po očetovi strani Korošec in da je bil vedno ponosen na kmečko poreklo. Omenja njegovo orjaško postavo, moč mišic in težo, ki je tudi med največjimi alpinističnimi podvigi preseгла sto kilogramov. V tržaški gimnaziji so imeli drog z utežmi, ki ga je zmoget dvigniti le Kugy. Ta njegova zunanja znamenja so pričevala o moči domače zemlje. Iz njegovih spisov pa spoznamo Kugyjevo notranjo podobo, plemenitost duha, dar, da se je oblačil v duhu minule slave in da je ohranil s slikovitimi besedami globlji in trajni pomen alpinizma, ljubezen do glasbe, ki ga ni navdihovala le, kadar je uril zbor v Trstu, temveč tudi, ko je ležal v bivaku pod zvezdami ali ko je okušal čisti zrak prigarane vrha. Tyndale je poudaril, da je mik Kugyjevega pisateljskega daru odseval tudi v razgovoru z njim. Govoril je jasno, besed ni razsipaval, znal je zbrati nadrobnoti in spretno se je šalil. Primerjave so bile živahne, če je govoril o minulih gorskih zmagah in prijateljstvu z vodniki, o nekdanjem življenju v cesarskem Trstu in spremembah, ki so ga dočakale, ko se je po vojni vrnil z območja Julijcev. Vojna mu je odvzela moči, končani so bili trgovski posli in nehal je plezati, a kljub temu se je živo zanimal za vse, kar je zadevalo alpinizem in nihče ni bolj srčno želel kot on, da bi se posrečilo vzpon na Mount Everest. Vedno je bil pripravljen pomagati mlajšim alpinistom in nadvse je cenil prijateljstvo z njimi. Ni bilo plezalca v Zahodnih Julijcih, ki bi hitel v nedeljo popoldne s skalnatih vrhov Montaža ali Viša na vlak v Celovec ali Beljak, da se ne bi ustavil pri Kugyju v Ovčji vasi, kjer bi poročal o svojem zadnjem podvigu in kjer bi dobil Kugyjeve blagoslov. Kugy je pisal v sobi Antona Ojčingerja v Ovčji vasi, zunaj pa so se na žicah zbirale njegove ljubljene lastovke, ki so se odpravljale na pot proti jugu.

Ob V. dnevu pomurskih planincev, so pomurski planinci sklenili, da iz sredstev prihodka od prireditve dodele Planinskemu vestniku 5000 dinarjev pomoči!
Iskrena zahvala!

Planinska zveza Slovenije
in uredniški odbor Planinskega vestnika

METEORA '85 – SAMOSTANI, PRIPETI V NEBO

MARTINA REHAR

Po tem, ko smo ostali brez obljubljenega kombija in ko smo le dobili vizo, ter drugo ropotijo, se nas je šest le opogumilo, da stopimo na vlak do Aten in nekje v Grčiji presedemo na avtobus do vasi Kastraki¹ oziroma Meteore.

Tako nas je šest nadobudnežev, otovorjenih kot... priklopljeno na avtobusno postajo v Vipavo. »Le kdaj vas bo srečala?« je vprašal oče, ki mu naše početje ni šlo najbolj v račun. »No, dokler bomo hodili po svetu, bežali od doma z avtomobilom, vlakom, avtobusom, nas bo težko našla, mi pa njo!«

Tako smo hitro, preden bi se srečali s to neznanko, poskakali na avtobus, ki je odso-pihal proti Ljubljani. Tu smo odirčali na kolodvor, kjer smo po nekajurnem čakanju le zagledali luči vlaka Benetke—Atene. Vlak je bil poln potovalov, vreč, tihotapcev malih in velikih, popotnikov, romarjev in študentov. Tej množici so se pridružili še naši nahrbtniki in šotora s svojimi lastniki. Stiska s prostorom je bila tako velika, da smo na koncu vagona blokirali stranišče z našo prtljago in si uredili sedlišča, stojišča in ležišča. Pruski pridejo vedno prav in mi smo z njimi povezali vrata, da ne bi kakšen kos prtljage prezgodaj pohitel na plano. Pregradna vrata so nam nudila udobje z ventilatorjem, neprestano so se odpirala, le zapreti se niso dala. Ta komfort smo ugnali s puhovkami. Po deseturnem breakdancingu, s solo nastopom muslimanskega meniha, ki je romal v Meko in je na armalleksu sredi naše prtljage opravljal dnevne molitve, smo privijugali v Beograd. Tu je vlak odložil veliko žive in mrtve prtljage, pritovorjene in pritihotapljene iz Trsta. Z našo kramo smo okupirali kupe; ko smo se nanj skobacali še sami, je bil tako poln, da so mimoidoči brez besed šli iskat proste sedeže drugam. V tem kupeju smo preživeli nadaljnjih dvajset ur, ki smo jih delno prespali, prekvartali in presanjarili s hitrimi kacam japonske in francoske znamke, ki dosežejo skoraj petkrat večje hitrosti kot naša glista.

Končno smo zagledali osvetljeno Skopje, v spanje pogreznjeno Gevgelijo in grško mesto Evzoni,² kjer smo kupili karte do Larissan.³ Prespali smo Solun in v zgodnjem nedeljskem jutru stopili na larissanški kolodvor. Tu smo na črno menjali denar za drahme (to nam je prišlo kasneje prav, saj denarja v trikalških bankah ne menjajo več) in dobili prevoz do Meteore.

Pričelo se je daniti in skozi okna volva smo zagledali obrise Kalambaških⁴ stolpov, ki so bili delno odeti v meglo. Taksist nas je odložil na velikem ovinku pod samostani, pripetimi v nebo.

Ostali smo sami, z glavami, ki jih je napolnila oglušujoča tišina. Pogled nam je zdrsel po čudovitih kamnitih tvorbah, ki naj bi bili visoke le dvesto metrov.

Kljub številnim kampom v Kastrakiju, smo se utaborili pod previsnim balvanom nad nasadi trt, cvetočih mandeljnov, marelic... Ko smo potešili našo lakoto, smo razm-gali mišice z obhodom slikovitih dolinic med stolpi in s prelazi, ki so prepleteni s kozjimi stezami in potoki. Ogleдали smo si nekdanji samostan visoko v skalnih peči-nah in priznali smo si morali, da so živali in plezali izredni plezalci že za časa Turkov; da so bili Grki odlični arhitekti, je bolj znano.

V vasi so bile povsod razobešene zastave — bil je čas volitev. Tudi turistov je v tem času vse polno. Največ Nemcev. Domačini govore nemško, italijansko. Tu živi precej nekdanjih zdomev. Sedaj so si tu uredili svoj dom, odprli camp, gostišče, trgov-nice... Skozi okno so gledale cene kruha, plina, sadja in drugih dobrot. Naši kalku-latorji so kmalu izračunali, da je plin cenejši kot v Italiji, kruh nekoliko dražji kot pri nas, sadje in zelenjava sta cenejša, vse ostalo je precej dražje. Po teh ekonomskih ugotovitvah smo se odpravili proti šotoroma.

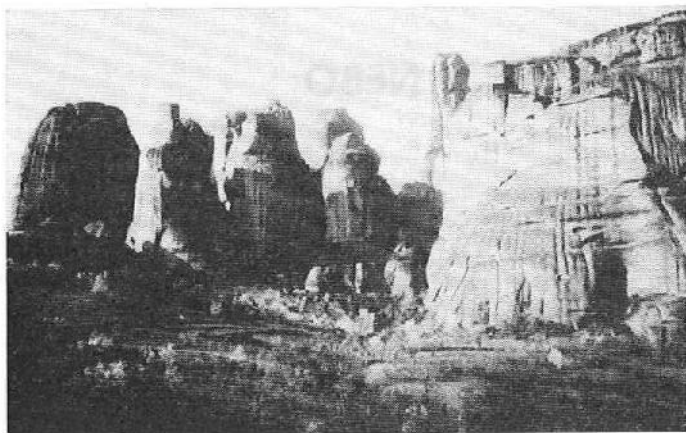
Ko je zemlja legla k počitku, so se oglasili psi, za njimi še petelini, ovce, koze in najbrž vse, kar je bilo živega v stajah. Po odpeti uspavanki smo se še mi pogreznili v globok spanec. Po dvanaajstih urah smo se prebudili, osvežili v bližnjem potoku, si oprtali vrvi in drugo opremo ter šli na dva različna kraja. Trije smo se odločili za markanten stolp, ki ga je videti tako iz Kalambake kot iz Kastrakija. Ker smo preveč vneto sledili vodniku, smo naleteli na neki drug stolp, ki je bil precej nižji od našega cilja. Ko smo spoznali, da je v vodniku napaka, naš stolp pa brez opisa, smo se odločili za Nonni. Plezanje v tej skali je užitek, ko se je navadiš. Mi smo v začetku

¹ Kastraki — vasica ob vznožju JZ stolpov. Izhodišče za obisk samostanov Warlam in Meteor. Veliko urejenih kampov.

² Evzoni — prvo mestice ob prehodu jugoslovansko-grške meje. Železniška (carinska) postaja.

³ Larisa — mesto, cestno in železniško križišče. V Grčiji najdemo ponekod napis Larissan. Na zem-ljevidih in na grških prospektih pa dosledno pišejo — Larisa.

⁴ Kalambaka — mestice pred prihodom v Kastraki, je ob vznožju JV stolpov.

... Ko smo potešili
našo lakoto, smo
razmigali mišice
z obhodom
slikovitih dolinic
med stolpi in
s prelazi ...

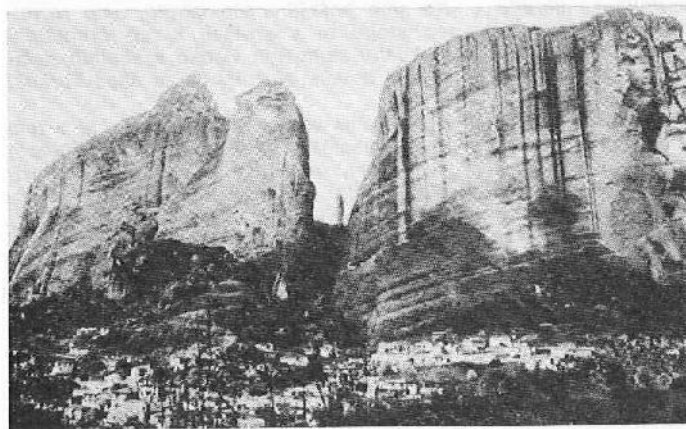
Foto N. Oton

negotovo tipali po okroglih kamnih, ki štrlijo iz gmote. Če se ti tak kamen izruje, pristaneš nekaj metrov niže z razbitimi koleni. To se ni zgodilo in počasi smo zaupali tem čudnim kamnitim tvorbam in pričeli uživati v plezariji. Slabo je le to, da je ta smer na S strani in je zato porasla z mahom, ki je bil tedaj vlažen in spolzek; više teh težav ni bilo več. Na stolpu smo bili v tem letu prvi. To je bil še en dokaz (po leg praznih campov), da se plezalna sezona še ni pričela zares.

Večina stolpov je v spodnjem delu in po S straneh porasla z mahovi in lišaji. Tako se tu v deževnih dneh ne da plezati, kar smo občutili tudi mi ob dvodnevem deževju. Dobro, da se skala hitro posuši in naslednji dan že lahko ležeš na stolpe. Ta dva dni smo izkoristili za spanje, skakanje po balvanih in nakladanje, katerega rezultat so bila prenapolnjena ušesa in prenapeti živci. Tako smo nekateri neprespani del dneva preživeli po samostanih, ostali pa so z dežniki v rokah prevedrili pod manj znano skupino stolpov SZ od Kastrakija. Zvečer smo se vsi nagnetli ob loncu z zmogljivostjo treh obrokov pašte. Ostala tri usta so morala počakati na naslednjo rundo.

Želeli smo si, da bi prenehalo deževati. Eni zato, da bi plezali, drugi bi ob tem tudi snemali. Obseg načrtov je bil različen, od zelo ambicioznih do prav skromnih. Vse je spral dež, ki je padal celo noč in tudi naslednji dan je imelo nebo še veliko mokre zaloge. Šteli smo še četrtek, petek, ... potem bo treba domov.

Naše pobožne želje je uslišalo sonce, ki je razgnalo oblake, osušilo stene, nas pa nagnalo plezat. Zarožljale so lestve in vponke. Prepognila se je vrh. Zasvetile so se osmice, pod nogami je stokala mokra prst. Prečkali smo polož in že smo se dvigali proti stolpu, imenovanem Spindel,⁵ ki smo ga prvič zgrešili. Nekdo zopet ropota

Prišel je petek —
dan, ko smo morali
trije zapustiti svet
stolpov ...

Foto N. Oton

s kamero in »jamra« nad stolpom. Stolp čaka, dvignjen v nebo, petdeset metrov visok, previsen od tal do vrha. Prvič preplezan leta 81. Prosta ocena VIII—. Sicer pa V+ A₂. Vrv počasi drsi skozi roke. Lestvice se pomikajo više. Piha močan veter, ki se poigrava

⁵ Spindel — ime stolpa, ki preseneča s svojo obliko. Tako je bilo zapisano na vrhu stolpa. Imena v starem vodniku še ni, ker tistokrat še ni bil preplezan.

z vrh. Še nekaj metrov prostega plezanja in vrh. No, tudi tu je že bilo sorodstvo, tokrat iz Zagreba. Spust na varnih obročih⁶ petinštirideset metrov, ne da bi se dotaknil stene. Večer ne poneha. Še zadnji posnetki in že odhlačamo v dolino. Stopamo mimo studenca, kjer je edina pitna voda (tako pravijo domačini). Vso ostalo vodo je treba prekuhati. No, mi smo tešili našo žejo z vodo iz potoka v bližini šotorov. Kasneje smo videli, da je potok na dnu grabna, v katerega mečejo vse mogoče smeti. Nekaj miniralov več ne škodi.

Použijemo nekaj suhih sliv in že smo pod stolpom Dauphianifels.⁷ Skala je čudovita.

... Spust na varnih
rinkah, ne da bi se
dotaknil stene ...

Foto N. Oton

Smer veliko plezajo, saj je iz doline vidno kot bela lisa, ki se vleče po razu od tal do vrha. Vmes so gladke, manj in bolj strme plošče, od dežja zlizan konglomerat. Oprimki so navidezni, tu je igra trenja in ravnotežja ter prošenj malim kamenčkom, naj ostanejo na mestu. Te prošnje so bile verjetno že večkrat uslišane. To je pravo nasprotje kamnitih jajo nekoliko nižje. Više so se šli včasih tehniko. Tudi mi se ne trudimo preveč in gremo na Ao; še nekaj telovadbe in na vrhu smo. Toda nižje od samostanov in ptic. Le te imajo zatočišča v kamnitih luknjah (podobno kot v Ospu), ki jih je v nekaterih stolpih vse polno. Nekega večera smo občudovali orlovo lebdenje in virtuosno predstavo letenja med stolpi, štrlečimi v nebo.

Z očmi smo lovili senco umetnika, ki je zgubljal višino in jo v naslednjem trenutku podvojil, ne da bi zamahnil s krili. Prišel je petek — dan, ko smo morali trije zapustiti svet stolpov. Zjutraj smo se prek sadovnjakov po kozjih stezah dvignili do Weinbergwacheler.⁸ Ko smo se vzpenjali po razu, nas je zajel hrup; nekaj je grmel v dolino. Bili so samostanski odpadki, ki jih vsak dan mečejo v sosednjo grapo. Glasba ob tem dogodku je zaradi odmeva taka kot pri proženju plazov. Ko se je ustavila zadnja nesnaga nekje na dnu grape, ji je sledila zborovska glasba s samostanke terase, polne turistov. Le-ti so privlekli na plano vse umetne oči ter druge stvari in sploh smo bili zanimivi. Škoda, da ni nihče odfrčal, potem bi slišali tudi arije.

Stelovadili smo na razgleden stolp, kjer je bil včasih samostan. Še danes so tu razvaline, razbita in cela lončena posoda. Brskali smo med črepinjami in zrl v dolino. Šele sedaj sem dodobra spoznala, kako nedostopni so bili samostani za Turke in vse prišeke, ki so zašli v ta konec Grčije, dokler niso zgradili umetnih pristopov. Redki so bili tisti pogumneži in srečneži, ki so se upali zavezati v vreče in potegniti sto metrov visoko za samostansko obzidje.

Za seboj smo pustili še en vrh, še en spust in že smo v dolini. Pospravljamo šotor, polnimo nahrbtnike, kamor je vsak naložil tudi neuresničene načrte in želje, da se vrnemo v paradiž prostega plezanja.

Ko smo odhajali na avtobus, so po cesti drvele »kovinske mašine«; pripravljali so jih za bližnji rally. Hrup je napolnil dolino, polnili so se campi in gostišča. Zaceteli niso le mandeljni, ampak tudi posli. Videli smo vedno več nepreplezanih smeri in sklonili smo, da se še vrnemo. Tega sklepa nam ni omajala niti neprijetna vožnja z vlakom. Doživeli smo balkanski izgon iz kupeja. Najprej pomočejo nate nahrbtnike,

⁶ Varni obroči — to so do 6 cm dolgi svedri (premer 1,6 cm), ki jih v zvrtno luknjo zalepijo. Na koncu imajo ušesa v obliki obročev, kar omogoča varen spust in prosto plezanje.

⁷ Dauphianifels — masiven stolp z množico smeri; je v JZ delu stolpov.

⁸ Weinbergwacheler — visok in srok stolp v JZ skupini, neposredno nad samostani.

še napol speče te zrinejo iz kupeja in pred nos ti molijo rezervacijo do Münchna ali še dlje. Nato napolnijo kupe z vsemi nemogočimi škatlami in drugo, da se nam zdi naša oprema v primerjavi z novo dospelo, prav skromna. Končno si le priborimo prostor pod streho kupeja. Gledamo nepreplezane makedonske stene. Vardar. Pogovarjamo se z zdomci o njihovem delu (prav nič jim ne zavidam, kljub markam). Govorimo in poslušamo razlage o botaniki, alpinizmu, ... Z nočjo zaspimo in se zbudimo nekje v Litiji. V Ljubljani smo edini, ki izstopimo. Ura je pet. Na postaji si skuhamo juho in čez slabo uro se že peljemo pod Gradiško turo.⁹ Ni kaj, vedno smo blizu sten.

MED DEJANJI IN ŽELJAMI

DAVORIN KARNIČAR

Na strmi gozdni poti ves oznojen in sključen poizkušam prisiliti telo, da bi vzdržalo začetni tempo do konca. Vzdrži! Trma vseh bližnjih in daljnjih sorodnikov — zbor! Moram! Moram do vrha te presnate vzpetine; dokaži sebi, da zmorem več kot prejšnje dni. Končno ležim na hrbtu v mehki travi, pod starimi, košatimi smrekami na Skubrovem vrhu. Zdravniški prijem zapestja — o, kar pošteno mi razbija v prsih.

Srce se počasi umirja, pogled pa že tava. Išče črte znanih kamnitih obrazov Koroške babe, Skute, Trikota, Dolgega hrbta in Grintovca ter Kočne. Prav povsod bi bil rad! V poletnih dneh bi rad telovadil v globokih stenah z belim prahom na rokah; pozimi bi rad preizkušal led bistrih stencev, ki so zamrzili v vertikalne slapove; in smučal bi tudi rad — po vesinah, ki jemljejo dih.

Prenakatera želja se mi je že izpolnila in sreča ob doseženem ključu nove, popolnejše, predvsem pa novo dejanje, ki bo pomirilo nenahno hotenje vsaj za toliko časa, da si telo spočije in da oko najde nove gube, nove poteze na znanih obrazih. Tako kratki so trenutki sreče na vrhu, saj oko že išče pot nazaj v dolino in potem spet na vrhove, po novi poti na nov vrh; išče pot, ki drži od enega vrha k drugemu. Spet in spet.

I. Sam ...

Kjer pot doseže vrh Žrela pod Ledinami se, tokrat z lahkim nahrbtnikom, naslonim na skalo in zrem v bele, povsem suhe plati Dolgega hrbta, preko katerih sta prva prišla Šimenc in Škarja. Obeta se lep sončen dan, še eden tistih redkih poletnih dni, ki jih preganja naša desetmesečna zima. Preblizu stene stojim in v mojemu presojanju navkljub se ne morem odločiti, da bi se vrnil k očetu v Čaško kočo, spil jutranjo skodelico čaja in se lotil kakega »večnega dela«. Oh, ne! Saj bi se moral potem jutri vračati. Naj poizkusim! Morda pa bo le šlo?

S čim manj premišljanja želim preleteti melišče, ki se konča tik pod steno, ki te z vso svojo velikostjo in z vso svojo kamnito gmoto kar pritiska k tlom. Znašel sem se tu, naenkrat tako majhen in nepomemben, da mi skalno božansvo res ne more zameriti vzpona preko njenega neminljivega obličja.

Preko grebenov Košute izginjajo jutranje meglice. Med razporejanjem opreme odlomim nekaj koščkov čokolade, ki sta mi jo z najboljšimi željami dali s seboj moji deklici. Le kje je zdajle tisti moj mir, moje prepričanje vase, ki sem ga kazal in tudi občutil doma pred zaskrbljenimi pogledi tistih, ki me imajo radi? Ali lahko verjamem sebi, vsemu, kar sem zagotavljal ženi, ko sem odhajal? Počasi, čisto počasi se vse umirja. Saj vem. Ko bo boba s tisočletno starko mimo, dobljena ali ne, se vrnem domov, da si oddahnem v mirnem, varnem zavetju. In da od daleč spet lahko gledam nove in nove obrise. »Sebičen si!« Le kratek miselni preblisk in od prostranega obzorja se obrnem k hladni sivini, ki mi že v prvih raztezajih, še preden dosežem svetle plati s svetrovc, izvabi znojne kaplje na čelo. Na polici pred tehničnimi težavami se poizkušam z odkloni še malo razgibati. Pripravljam stopne zanke in petnajstmetrsko vrv. Konco je vsakršnih razmišljanj, saj sem že davno natančno preštudiral, kako moram ravnati.

Prvih pet svetrovcev je za mano. Za sabo potegnem varovalno vrv in zdaj vem, da obstaja le še plezanje navzgor, če se želim vrniti v dolino. Mestoma se ritmično predstavljane stremen prekine. Zdaj moram z nekaj višinskimi metri opraviti brez pomoči

⁹ Gradiška tura — mišljena je zahodna stena Gradiške ture (vrh je visok 761 m), ki se strmo dviga iznad Vipavske doline. V tem ostenju ima vipavski AO plezalnii vrtec. Tu so smeri dolge od 30 do 120 m. V zadnjem času radi zahajajo v ta del tudi drugi plezalci iz Slovenije, saj omogoča trening v teh smereh, različnih težavnostnih stopenj (do + VII), dobro pripravo za plezanje v kopni skali.

klinov in kot nalašč sem prav pred tem moral potegniti za sabo varovalno vrv. Zdi se, da kar lebdim nekje v zraku, tako čudovito se počutim, ko otipam naslednji trdni svedrovec. Zajodlam in se nasmehnem moraliziranju o tehnični navlaki. V ritmu »odloj-tram« drugi tehnični raztežaj in še v istem zagonu zmorem tudi izstopno zajedo. Po udobnem kaminu nato hitim tako visoko, da vidim do Češke koče. Glasno pozdravim na tirolski način in srečen, tako popolnoma srečen sem, ko zaslišim očetov odgovor. Kakšen polet ti daje ta občutek, da je nekdo vendar le s tabo, da nisi popolnoma sam, kljub temu, da vendarle ni nikogar zraven tebe.

Strmina popušča. Pospravim opremo spet v nahrbtnik in zdaj sem samo še sprehajalec na ozkih stezicah preko skal, peska in spet skal. Sem, srečen. Po kratkem grebenu pridem na vrh. In končno sem tu, na poti v dolino.

Šele sedaj si upam čestitati; pustim, da vse pride na dan. Spet mi je bilo enkrat dano uspeti. V suhih ustih meljem čokolado in hitim domov podoživljat veselje minevajočega dopoldneva.

Ni se veliko spremenilo do tedaj, ko sem po istem melišču drugič sam hitel proti stenam. Mala Anja je prejšnje dni upihnila prvo svečo na tortici. Vendarle čas teče. Spet so moje želje in moji pogledi uhajali sem gor in spet sem tu pod trikotno steno med Štrugo in Dolgim hrbtom, pod Trikotom.

Lopa ob samem vstopu v to markantno smer mi ponudi udoben sedoč. Zamenjam »adidaske« s plezalnimi čevlji, si nadenem zgornji del varnostnega pasu in obesim nanj dve vponki s pomožnima vrvicama ter vrečko z magnezijo in tokrat naj bi bilo to vse. Premlevajoč možnosti za in proti uspehu, se oziram v dolino, na Ancljevo, kjer se pase številna čreda goved. Ali ne bi bilo lepše zdajle biti tam doli in poslušati hčerkico, kako posrečeno posnema njihovo mukanje? Kaj si res ne želim v steno? Ko sem vendar dan za dnem načrtoval, hrepenel, želel... Zdaj pa bi bil rad tukaj kar tako, na sprahu, in opazoval v svežem jutru dolino z vsemi njenimi problemi, sam daleč od njih. Stran neumnih misli! Tu sem, da zmagam v boju s samim seboj in če mogoče, tudi v boju s steno. Moram biti kos nalogam, ki si jih zastavljam, da bom zmožen rešiti probleme, ki jih prinaša življenje tam doli v dolini. Res, nikoli mi še ni bilo žal, če sem se na poti proti steni obrnil in se vrnil. Takrat, kadar te v stene ne vleče le želja, potreba po doživetju in samopotrditvi, temveč tudi po uspehu, ki bi ga ponosno — skromno razglašal med ljudmi, ki so se vsaj kdaj srečali z gorami. Ne, tedaj res ni treba obžalovati take odločitve, saj bi bil tako ali drugače prikrajšan za lepo doživetje. To bi bila le ena številka več. In razočaranje, praznina.

Zrak je poln energije, komaj zaznavna sapa vzpodbujajoče dviga zračne gmote ob steni navzgor. Velja vsaj poizkusiti — nekaj metrov, ne previsoko, da se lahko vrnem. Že nekoliko ohlajen se lotim vstopne vertikale, preko katere se nerodno prisuvam do poševne poti, ki ji smer sledi vse do rova, dva raztežaja višje. Plezanje me kljub okornim gibom toliko zaposli, da se misel o povratku izgublja, znani detajli smeri pa me vlečejo, saj sem tu že tretjič. Vse okrog mene izginja. Le stopi in oprijemi nad mano, le ta trenutek, nič drugega. Ko izstopim iz rova preko izpostavljenega robu, mine tudi otopelost prstov, v katere se naseli čudovita toplota in z njo moč in prožnost. Vem kaj me čaka zgoraj in prav nobenih pomislov ni več. Po nekaj metrih, ki dopuščajo, da sproščeno zadiham, se lotim dolgega, neizrazitega rebra, s katerega smer občasno zavije v kamin, oziroma v zasigano poč v srednjem delu, kjer sem naletel na hude težave, čeprav to mesto ni ocenjeno kot najtežje v smeri. V gladkem, neizrazitem kotu ne najdem nič varnega za moje prste. Dva svedrovca izživalno štrlita proti meni. Moje tiho upanje, da bo šlo v slogu »PP«, ki sem ga gojil vse do zdaj, se podira. Še nekaj več treninga, fant, pa boš naslednjič morda kos tudi tej težavi. In že je vponka v klinu, nato še druge, dva metra višje. Previs, ki zaključuje kamin, mi radodarno ponudi čvrsto razčlemba, ki se v prav pravilnem zaporedju vrstijo vse do tehnično najzahtevnejšega mesta. Tu so na voljo sumljive luske, ki pa jih nekako nagonsko uporabim v želji, da popravim vtis, ki sem ga napravil tam spodaj. Takoj nad tem ključnim mestom pa zaradi utrujenosti spet uporabim za napredovanje kline, ki so kljub popuščajočim strminam, pogosti. Preden pridem na široko prižnico, kjer se končujejo večje težave, opazim v sosednji steni navezo, ki uživa zasluženi počitek, obsijana s soncem in tudi sam si želim, da bi že lahko raztegnil roke in noge in se prepustil toplim žarkom. Popolnoma vseeno mi je, da sem prijel kline, kajti stati na vrhu in gledati tja od koder si pravkar prišel, utrujen, srečen in priznam, tudi ponosen, to je vse, kar sem bil ta hip sposoben želiti.

II. Bela hrepenenja

V prijateljski navezi, ki ima skupno hrepenenje, iste cilje, se lahko doseže skoraj vse. Včasih vse. Kadar komu lahko v vseh pogledih zaupaš in lahko vselej računaš nanj, tedaj smeš upati, da se bo osnovala dobra naveza. Skupaj načrtovati, trenirati, v vsem

skrbeti v dvoje, troje... Neprecenljiva dragocenost, ki jo je treba negovati, včasih tudi za ceno lastnih želja. Potem ni težko premagovati ovir, ki so na poti k vrhovom. Veliko srečnih trenutkov sem doživel sam, a tisto pravo doživetje, resnični občutek sreče je tisti, ki ga lahko s kom deliš, čeprav brez besed.

Zajeda v snegu

Mrzel zimski dan v steni Dolško škrbine. Z bratom želiva opraviti prvo zimsko ponovitev zajede Ekar-Jamnik.

Nahrbtnika naju z vso bruto težo pritiskata v belo gaz, najine misli pa tečejo naprej, da bi končno že videla, kjer se konča gaz, kam drži. Ena naveza je to zimo že poizkušala opraviti to zimsko ponovitev. Ali je morda včeraj vstopila druga? Kdo je bil? Je uspelo? Molče hitiva, saj svojih dvomov ne upava izraziti naglas zaradi nekakšnega strahu pa tudi zaradi sramu ob neumnih mislih. Kot da je to važno, ali sva ravno prva! Pa vendar bi bilo lepo, če bi to uspelo najprej domačinom, se opravičujem sam sebi. Še trenutek, pa bova na robu Zg. Ravni. Da! Sled gre v ravni črti, ki le v vzponu pod steno nekoliko vzvalovi, naravnost do Diagonale, kjer je vstop v Zajedo. Želje sva si sicer prvo zimsko ponovitev, a sva prišla predvsem plezat. Neumne, slavohelepe želje se izgubljajo. Zima vsak dan spreminja razmere in tako povečuje tveganje in čar. Torej?! Nadaljujemo v mirnem tempu, pomirjena, že kar pohlevna.

Prečiva Diagonalo. V idealnem snegu puščajo najine dizeze skromno sled poleg sledi najinih predhodnikov. Dobro se bova ogrela za tisto, kar naju čaka zgoraj. Luka doseže veliko polico, kjer se začneja Zajeda in mi sporoča, da so sledi tako v Zajedi, kot tudi še naprej v Diagonali. Torej je bilo več navez. Ali so uspeli? Le zakaj nisva poskušala že prejšnjo zimo? Saj sva to že tako dolgo načrtovala. Egoistično želje me kar preplavljajo. Saj se bo pokazalo že v prvih dveh najtežjih raztežajih. Nestrpno žvočiva sladkarije in goltava vroč čaj. Pripraviva se in končno vstopiva. Prvi raztežaj sledi izraziti, strmi zajedi, ki se sproti otreša snega in ne skriva poleti zabitih klinov pred zimskimi obiskovalci. Kmalu sva na prvem stojišču. In tu spoznava, da je odločitev o prvi zimski ponovitvi v najinih rokah. Gladkih plati, preko katerih je treba prečiti v desno, se je oprjel sneg, ko je ob zadnji otoplitvi tu čez drsel plaz in umetniško zalil prav vse razčlemba. Najini predhodniki so poizkušali, a je bila tanka plast snega in ledu za cepin preskromna. Tako torej ne gre. Poizkušava odstraniti to negotovo plast in najti vsaj majhno razpoko, kamor bi posilila vsaj najmanjšega specialčka ter se priključila do primerne mesta za stojišče, pa čeprav bi bil ta raztežaj zelo kratek. V dokaj nerodnih položajih sem se znašel, ko sem začel čistiti steno. Olupil sem že precejšen kos, pa še vedno nič. Vrniti se moram na stojišče; v duetu tiho preklinjava. Jazen sem nase. Poizkušal bom še enkrat. Z najdaljšim cepinom skušam seči čim dlje, da bi našel poklino, čeprav vem, da klinov tako daleč ne bom mogel zabijati. Razmišljam o svedru, ki sem ga potisnil na dno nahrbtnika, ko cepin zadene majhen ruski klin. Zelo daleč je, a prebudi novo upanje in obenem vprašanje, kako trden je. Dolgo sem telovadil, preden sem ga končno dosegel. Previdno ga preizkušam. Luka svetuje, naj zabijem novega. Zabijem jih nekaj zapored, a vse skupaj je le simbolično. Večino teže poizkušam prenašati z nogami, zato posvetim največjo pozornost urejanju stopov — jamic za prednji dve konici dercz. Prezeble roke uporabljajo vse, kar je robatega, pa čeprav kepe snega, ki so primrzle k stenam. Prepričujem se, da me v preobremenjene noge ne sme prijeto krč, ko se po treh urah pasjega dihanja približujem naslednjemu stojišču. Precoj časa čistim sneg in poizkušam zabiti bong in jeseničana, ki sta mi edina še obvisela za pasom. Luka je kmalu pri meni, tako, da že sedaj ko sva le nekaj metrov nad najhujšimi težavami, premišljujem, če je bilo res tako težko, ko sem porabil toliko časa. Naslednji raztežaj mi s svojimi težavami kot drugemu vendarle uspe pregnati neumne misli. Preden sva dosegla rob stene, naju je utrujal še leden skok, ki ga nisva pričakovala. Vso njegovo zlonamernost je Luka ukrotil z dvema lednima klinoma. V zaveitni škrbini na grebenu ne najdeva primernih besed. Nasloniva se drug na drugega, vsa najina medsebojna večna nasprotja izgubljajo. Nikoli se še nisem zavedal, kako lepo je imeti brata, še zlasti v trenutkih, ko si skupaj z njim enako daleč od doma in od vseh, s katerimi bi rada delila najine srečne trenutke.

Znojne kaplje v ledu

Plezanje v ledu si vedno predstavljam kot da postavljam marcipanove okraske na skrbno pripravljeno torto. Kajti najprej moraš znati speči torto, nato jo šele lahko lepšaj po mili volji. Enako moraš tudi za plezanje v ledu prej marsikaj postaviti, zgraditi, predvsem v sebi, nekaj doživeti in šele potem smeš mirno stopiti v ta svet. Pomembnejša kot v katerikoli drugi alpinistični zvrsti pa je v lednem plezanju tehnična oprema. Velike zahteve, torej!

Komaj opazna prha med Češko kočo in Rdečo pečjo, planinci jo poleti komaj vidijo, pozimi zaledeni v mogočno Vikijevo svečo, v leden stebar, ki skupaj s pristopnim, že kar spodobno pokončnim delom, vzbuja za nekatere noro željo — priti preko nje. Z Luko sva vsak zase že preplezala spodnji del smeri do ključnega dela, ki sva ga obšla in ga potem spoštljivo občudovala s pličje perspektive. Tako zelo sva si želela, da bi tudi domačini uspeli preplezati to čudovito svečo! Pa sva vselej zadela ob mejni kamen na Jezerskem vrhu, pri čemer sta nama svetili najini tanki denarnici, da sva le od daleč lahko gledala čudovito ledno opremo. Ni dobro biti suženj sosedove opreme, če si je že ne moreš privoščiti, sva se tolažila. In tako sva nekoga dne stopala z našimi klasičnimi cepini in lednimi vijaki v nahrbtnikih proti svojemu ledenemu cilju. Za oba je bil to prvi ledeni krst s 95°.

Prostor, ki ga sveča varuje za svoje obiskovalce, se končuje s suho steno, v katero sta zabita dva klina kot temeljno varovališče ob boku mogočne sveče. Odločila sva se, da bova plezala z leve strani do sredine in nato navzgor, dokler se ledena gmta ne konča.

Tako skrbno premišljena predstava o plezanju brez uporabe lednih vijakov se ob konicah najlinih cepinov razblijni kot kapljica vode na razgretim štedilniku. Samo še led pod nama naj se prične taliti, pa bova kot Tom in Jerry v risanki, le da se ne bi mogla ujeti za ? (vprašaj), kot to uspe njima. No bom daleč prišel, če bom že zdaj zavrtal, a moram, ne gre drugače. Sprva odpadajo ploščice ledu in veselo poskakujejo proti dolini. Končno pa le prične prijemati, dokler ne obtiči globoko v tej zmrznjeni vodi, da mu pač moram verjeti. O tem, koliko sem klinu verjel, raje ne bi govoril, bilo pa je nekako tako kot pri slovensčini, ko mi je tovarišica zapisovala dvojko v redovalnico s precej nejevere na obrazu. Navdušenje nad trdnostjo klinov, ki držijo večji del moje teže, naenkrat prekine stokanje ledu. Obama začne srce hitreje utripati in oba globoko dihava. Varnostni sistem v meni vpije, naj plezam hitro, vsaj malo hitreje, da se ne bom predolgo izpostavljala, manj uspešno pa sem vse to prenašal v svoje ravnanje. Na polovici skoka sta mi ostala le še dva vijaka, ki sem ju izmenično zavijal in odvijal. Rad bi bolj pohitel, pa ne gre. Kot v opravičilo vprašam Luko, koliko je ura. Brat me spodbuja, da gre kar dobro, naj kar tako nadaljujem. Z utrujenimi rokami bi rad naredil luknjo za konico cepina, ki niti noče zgrabiti pri prvem ali drugem udarcu. Končno pridem čez rob, da lahko normalno globoko zadiham.

Skoraj leže na utrjenem stojišču le z vrvo in sluhom spremljam bratovo plezanje, oči pa tavajo in iščejo oporo v meglenem, sivem nebu, s katerega ves čas rahlo sneži. Snežinke, ki postajajo kapljice na mojih licih, odtajajo tudi mene. Oh, ti čudni občutki, ko si nekje na vrhu, ko izbojuješ boj... Še ko se s tekaškimi smučmi vračava domov, tonem v tem čustvenem vrtincu. Zdaj sem prost teh nevidnih varig, prav tako kot dreve ob poti, ki ga je močan veter osvobodil težkega snega.

Nejčev smuk

Po travnikih in pašnikih so prve trobentice vabile poglede obiskovalcev, gozdovi so se prebujali in sem ter tja prijetno zabučali, ko so v svoj objem lovili tople, vlažne, življenja polne pomladne vetrove. Le Kočna in njenl sosedje so še vztrajali v zimskem oblaku, a že se je skozi strme snežene vesine dalo slutiti skalnata rebra. Vsaj še enkrat sem želel pred poletjem s smučmi na vrh zasneženih strmin in po njih vijugati, drseti, poskakovati, se prežeti z veseljem, da sem sam tu gori, da je ta hip vse to moje. Prepričan sem, da alpinistično smučanje nudi eno največjih doživetij v gorah. Seveda, če te ne vože zategnjena varovalna vrv, ob kateri »štamfaš« navzdol s cepinom v roki. Ne, to ni veselje. Zares smučati po strminah, pač po tistih, ki jim je človek kos, nudi pravo doživetje, vliiva nove moči, samozavest. Seveda je varnost pomembna, a tu jo je treba iskati v sebi, ne v opremi. Saj so ob »štamfanju« navzdol smučli samo breme, ne pa sredstvo, namenjeno uživanju.

Štiristo metrov stene Kokrske Kočne na desni strani Povnovе doline, me je s komaj verjetnimi zasneženimi prehodi že nekaj mesecev zelo zaposlovalo. Kadar sem malo pred sončnim zahodom nesel hčer v nahrbtniku, da se pred spanjem naužije svežega zraka, sem navadno imel s seboj tudi daljnogled, s katerim sem dan za dnem preučeval najtežje prehode, dokler niso male ročice poiskale mojih las in konjiček je moral naprej.

Bilo je 24. aprila, leto dni potem, ko smo na lepo, sončno nedeljo izvedeli za črno novico, ki je prihajala izpod Manasluja. V gorah z Nejcem nisva bila nikoli skupaj. Veselil sem se, da se bom skupaj z njim in še z nekaterimi smučal z Mt. Blanca, pa nam je ob odhodu tja prišel voščil srečno pot, ker je ravno takrat po dolgem čakanju dobil stanovanje in se je moral seliti. Nekajkrat je nanese, da sva šla skupaj iz šole na avtobus. Na poti domov sva se pogovarjala. Govorila sva pač o tem, kar nama je najbližje in najdražje. Vsakič, ko sem potem sam nadaljeval pot proti naši dolini, se mi je zdelo, da nosim s sabo nekaj novega. Kar ponosen sem bil, ko mi je pravil, da je ravno na Jezerskem navdušil svoje fante gobariti. Toliko sva imela skupnega, ne da

bi se on ali jaz tega zares zavedala. Nikoli ne bom pozabil preprostega Nejca in njegovega nedosegljivega odnosa do človeka.

Želel sem ta dan posvetiti spominu nanj in se umaknil v gore, v osvobajajočo samoto, kjer je vse naše bogastvo znoj lastnega obraza, izzivajoča stena in veselje težke zmage. Namenil sem se s smučmi na vrh 900 m visoke grape v Kočni, ki sta jo prva presmučala Nejc in Tomaž Jamnik.

Mračno jutro je rojevalo nov dan, jasno nebo so zapuščale najsvetlejšje zvezde, ko so me z avtobusne postaje spremljali zavidljivi pogledi šolarjev in posmehljivi nasmehi odraslih sovaščanov. Vsi pa so imeli pred seboj uro vožnje do šole ali do službenega mesta. Ob razmišljanju in lajovih zaključkih, kdaj ne bo treba že petošolčkom vstajati sredi najslajšega spanca, ker se mora v šolo peljati, kdaj ne bo treba po službi na eni nogi v prepolnem avtobusu celo uro premišljevati o kosilu, vse to in vse ostalo le za to, ker živimo v naši lepi dolini, sem pribrcal do ozkega žleba, kjer Kočna ob velikih količinah snega sramežljivo ponuja hiter pristop do njenega osrednjega dela, Povnova doline. Meter široka korita, po katerih se v tem letnem času podijo zadnji majhni plavovi, so nudila čvrsto podlago konicam derez, ki so veselo grizle v strmino. Ne da bi karkoli razmišljal, brez kakršnekoli odločitve, sem zavil v steno Kokrske Kočne. Tako čudovite razmere so bile! Nič več nisem mislil na grapo, saj sem že tako dolgo želel sem gor. Po spoštljivo strmih platah sem se z največjo previdnostjo potegoval višje in višje. Tanka plast snega je komaj nudila zadostno oporo cepinoma in o svojem smučarskem načrtu sem razmišljal vse bolj kritično, z vedno več pomisleki. Saj bo sonce kmalu opravilo svoje, zato sem se odločil poizkusiti, ker bi sicer moral nato še zelo dolgo čakati na nove ugodne razmere. Vse ozke prehode, kratke skoke, mesta, kjer je sneg skorjast, sem si poizkušal čim bolj zapomniti, da bom lahko smučal neprekinjeno. Pod mano ostajajo vse višji skoki, ki jih bom v cik-caku obšel. Strmina vrhnjega dela stene je popustila in široko pobočje leži pred mano vse do grebena, kjer sem moral s hrbta odložiti nerodno prtljago, da sem prekopal opast in se zvalil z vetrovne Jezerske na zamegljeno kokrsko stran. Le sto metrov levo od vrha zamenjam opremo in poizkušam narediti nekaj vaj smučarske gimnastike — še sam ne vem, zakaj, verjetno v spomin na čase, ko sem na ta način premagoval tremo pred bojem med vrstci. Če mi ne bi bilo treba oprtati nahrbtnika, bi bil z nekaj zavoji na kokrski strani, že pripravljen na spust, zdaj pa sem se z dodatno težo obotavljal pred prvim problemom — opastjo. Prostor pod njo mi je dovoljeval, da sem se, ko sem previdno razporejal obremenitve, pomaknil proti njenemu robu in tu je bil trenutek odločitve. Vedel sem, kakšno zadovoljstvo in veselje me čakata, ko bom enkrat napravil ta prvi korak. Tisti hip sem verjel, da se bom lahko ustavil. Glede na razmere, sem se kar preveč energično pognal čez rob opasti in si tako podaljšal skok, ob doskoku pa bi me nahrbtnik skoraj vrgel iz ravnotežja. Sonce je sneg idealno omehčalo in do prelomnice sem skoraj prijedlal. Tu pa so čakale name prve težave. Skorjast sneg in pa pogled daleč dol v vznožje stene bi me skoraj pripravila do tega, da bi vzel v roke cepin. Kaj čudno so tovrstne borbe in ko se končajo, izvemo o sebi vedno nekaj novega, kar bi nam v »normalnem«, vsakdanjem življenju še dolgo, ali pa celo za zmeraj ostalo skrito. Srečen, presrečen sem bil potem tam spodaj, da nisem popustil skušnjavi. Kaj pa, če bi padel, če bi izgubil ravnotežje? Pa ni bilo tako, uspel sem. Saj prav to je tisto, kar nas vedno znova nerazumljivo vleče v skale.

Kaj hitro so mi misli zbežale iz glave, saj so se težave kar kopičile druga za drugo. Sumljiva skorja, prav tanko zasneženi skalni robovi, ozki, preozki prehod, da bi lahko bočno drsel, predvsem pa velika naklonina, vse kar ustreza oceni »S6«, mi je črpalo moči z veliko naglico. Zavest, da je vsak skok, ki ga izvedem namesto zavoja, lahko skok tja dol na melišče, pravzaprav v večno lovišče, če bi se poetsko izražal, je črpala iz mene obenem z energijo tudi samozavest. Če bi samo repi smučí zadeli v robove kateregakoli korita, po katerih sem vozil, bi me to prisililo v podaljšano vožnjo naravnost, v večjo hitrost, v prepad... Nekje na sredini stene se nisem uspel več znajti med tremi sumljivimi prehodi. Tvegal sem kratek skok, a zaman, — slepa ulica, treba bo nazaj. Spominjal sem se svojega povratka na smučeh v zgornjem delu Gervasutijevega ozebnika v Mt. Blanc du Taculu, a tam so me spremljale oči prijateljev, ki bi mi priskočili na pomoč, sedaj pa sem tu sam. Ne upam si toliko obremenjevati smučí, da bi snel nahrbtnik in vzel iz njega cepin. Previdno stopam z znojnimi kapljicami na čelu centimeter za centimetrom navzgor, celo večnost, se mi zdi. Končno sem lahko poizkusil srečo v drugem prehodu, kjer se mi je maloprej zdelo nemogoče. Z zgornjo roko prežeče drsim po strmini, kot bi Kočno hotel prositi, miriti in rotiti obenem. Pa še kako ji je to ugajalo, saj me je kmalu po tem izpustila na svoja širša, položnejša pobočja, po katerih sem v dolgih zavojih vijugal v dolino. Naenkrat sem si čimprej želel priti domov in za nekaj časa na vse pozabiti. Kako lahkoten je korak, čeprav je nahrbtnik s smučmi težak! Nič se nisem oziral nazaj, saj sem imel sliko pred očmi.

Mnogo, mnogo dolgujemo goram, a ne bi si smele lastiti življenj, vsaj ne življenj tistih, ki so znali spoštovati njihovo lepoto, ki so znali z njimi in zanje živeti. Ne, ne bi smele vzeti njega.

ZANIMIVO VZHODNO POHORJE*

ING. JOSIP TERŽAN

Na »nosu« Vzhodnega Pohorja, na višini 450 do 500 m, se je človek naselil že mnogo let pred našim štetjem. Tu si je zgradil veliko naselje, obdano z okopi. Še danes daje obris videz mogočne gmote, kot da so jo gradili velikani. Na vznožju, na vzhodni strani Pohorja, v Razvanju, gre prazgodovinska pot do velikanskih okopov, na Poštelo. Pot s severne strani gre na Poštelo iz Radvanja po strmi stezi po gozdnem pobočju in je hkrati tudi Slovenska planinska pot št. 1. Pred okopi in ob prazgodovinski poti so razvrščene gomile v skupinah po sto grobov.

Pod okopi gre transverzala naprej proti zahodu in nas seznani z naravnimi, zgodovinskimi in sodobnimi posebnostmi. Pod gorskim hrbtom na severni strani se razprostira veliko sodobno urejeno smučišče, namenjeno za velike mednarodne smučarske tekme za svetovni pokal — »zlato lisico«.

Zadolžnica za posojilo za zgradbo Žigertovega stolpa

Fotografija je last Alenke Glazer

Bolfenk na Pohorju, nekdanja cerkev sv. Bolfenka, zunanost

Fotografija last Zavoda za spomeniško varstvo

V neposredni bližini je vzpenjača, hotel, veliko parkirišče na višini 1000—1100 m. To je mariborsko Pohorje.

Transverzala gre naprej po grebenu do Mariborske koče, do Areha—Ruške koče; ob gorskem hrbtu na severni strani pa gre gozdna pot na Bolfenk—Glažuto—Apnico do TV 12, Brezovec.

Blizu gornje postaje žičnice, proti zahodu, stoji stara gozdna cerkvica BOLFENK. Zgradili so jo Celjski grofje v prvi tretjini 15. stoletja. Grofje Celjski — lovci, so šli na izlet na Poštelo, na gorski greben po zgodovinski poti. Prišli so na veliko, lepo jaso, kjer pada velik zelen travnik strmo v gozd. Očaral jih je veličasten razgled na severni venec alpskih vrhov. Ob robu pragozda, 30 m pod severnim grebenom, je ležal velik

* Članek je namenjen vedno večjim množicam obiskovalcev Pohorja, ki ne poznajo kulturne zgodovine in novejša zgodovine Pohorja.

Ob otvoritvi
Ruške koče,
8. septembra 1907

Fotografija je last
Alenke Glazer

marmorni kamen, ki je pričal, da ta kraj ni bil neznan Rimljanom. Odločili so se in tu postavili gozdno cerkvico s stolpom, ki bi rabil hkrati za razgledni stolp. Stolp so postavili ob cerkvi, na koti 1037 m. Razgled je zajemal Slovenske gorice, košati Plač, Lipniško polje, Graško polje in Graški grad in hrbet Vildonskih goric. V ozadju je bilo mogoče videti cerkev Münzgraben, pa Puntigam in St. Vid na lgu. Z dobrim daljnogledom si lahko razločil obrise Schöckla in mogočni venec gornještajerskih gorskih vrhov. Na zahodni strani pa se vrste vrhovi: Golica, Svinjska planina, Zührbitzkogel, Visoke in Nizke Ture, Stupalpe, Hochschwab, Stuhleck, iz sinjega čistega ozadja pa izstopa Veliki Klek in Raksa.

Če umakneš oči od Alpskega venca na zeleni travnik pod stolpom, utegneš najti med cvetočimi travami PARNASSIO PALUSTRIS.

Nekdaj je stal na vrhu stolpa sam Celjski grof Herman. Oblastno je užival v prekrasni pokrajini. Pogled mu je uhajal tja do gora na severu. V mislih je priključil to lepo pokrajino svoji deželi. Snoval je državo — tvorbo na Balkanu — Združene države Balkana. Celjani so vladali slovanskemu ozemlju na Balkanu; bili so hrvaški bani, v sorodstvu s srbskim in bosanskim kraljem. Visoke želje Celjanov se niso uresničile. Leta 1456 so se v celjski-nemški cerkveni grobnici Celjanov — častni stražarji ob Ulrihovi krsti zakleli: »Danes Celjski grofje in nikdar več!«

Postojanko Celjskih grofov na Vzhodnem Pohorju so prevzeli sinovi cesarja rimsko-nemškega cesarstva, FRIDERIKA IV.

Leta 1501 so cerkvico obnovili, v notranjosti odstranili celjske insignije in vzdali štiri svoje grbe. Postojanko so poimenovali St. WOLFGANG — am BACHERN. V 16. stoletju so obiskovali St. Wolfgang lovci avstrijske fevdalne družbe, plemiči in naravoslovci. Pohorski pragozd je vabil v svojo skrivnostno samoto.

V 17. stoletju se je lovska družba začela mešati. Med plemiče so prihajali lovci iz okolice. Cerkev so obiskovali posamezni romarji. Iz Hošče tare so nekajkrat na leto prišli maševat. Romanje iz širše okolice Štajerske na Boltenk je iz manjših skupin preraslo v dolge procesije. Cerkev na Boltenku je prevzel v svojo oskrbo dekanjski urad v Hočah, sicer pa je spadal kraj v Limbuško taro.

Boltenk je postal priljubljen kraj za romarje in lovce. Ulov je bil bogat in paster — tu je bilo na stotine divjih petelinov, srnjakov, zajcev, lisic in jazbecov, kun zlatih in belic, divjih svinj, merjascev in volkov.

V 18. stoletju je bil Boltenk znamenita božja pot, znana daleč naokrog. Dolge procesije romarjev so se vile po strmi poti navzgor, cerkvena blagajna pa se je polnila. Bilo je tudi mnogo raznih darov, v suhem mesu, vinu, živini in v nepremičninah (vinogradi). Leta 1739 so cerkev prenovili, nato kupili zvonove, 1742. leta pa orgle, 1771. leta so nabavili glavni oltar in preslikali notranjost. Bogastvo je rastlo, večalo se gospodarstvo. Leta 1780 je zaključni račun izkazoval imetje in gotovine: 327 gl. v gotovini, v blagu pa vrednost 1386 gl.

Na binkoštno nedeljo 1783. leta je prišlo na Boltenk več kot tisoč romarjev. Še v istem letu, na Ruško nedeljo, je prišlo na Boltenk več tisoč ljudi.

JOŽEFINSKA REFORMA je 1784. leta končala cerkvene svečanosti pri Boltenku. Cesar JOŽEF II. je ukinil številne samostane, bratovščine in božje poti. Boltenško cerkev so 1785. leta zapečatili, zvonove in opremo odpeljali v hoško dekanijo, parcelo s cerkvijo, travnike, vinograde in gozd je zasegel državni erar. Cerkev s stolpom so vremenske ujme razdirale. Od leta 1832 je Boltenk razvalina. (Po podatkih zgodovinarja Puffa, Marburg, 1847, I. zvezek, str. 205.)

Mariborski župan in notar, lastnik pekrskih vinogradov Reiser, je leta 1861 odkupil parcelo s cerkveno ruševino vred. Prvo, kar je storil, je poslal na Bolfenk tesarje in zidarje, da so zavarovali ostanke. Obnovili so stolp in stopnišče v stolp, namestili ograje za varnost izletnikov, ki so hodili na stolp občudovat razgled.

Dr. OTMAR REISER, advokat na Dunaju, je 1868. leta prevzel dediščino od svojega očeta v Mariboru in vinograde v Pekrah ter Bolfenk. V razgovorih s prijatelji lovci in naravoslovci na Dunaju, se je odločil, da bo Bolfenk oživel v St. Wolfgang am Bachern. Bolfenk naj bi postal sodobno turistično središče, predvsem za dunajske in graške turiste. Dal je prizidati gostinsko sobo k cerkvi, urediti stanovanje za čuvaja-lovca. Postrežba tujcev je bila brezhibna. Domača hrana in zlata pekrska vinska kaljica je privabljala.

Naravoslovci so se zanimali za bogato floro, lovci za divjad v gozdu, ki je še pokrival Vzhodni del Pohorja. Zoologe je zanimal srednjeevropski škorpion, ki se je zadrževal v kupu vlažnega kamenja za cerkvijo na robu pragozda; 1878. leta so gostišče na Bolfenku in razgledni stolp slavnostno odprli. Prijatelji dr. Reiserja in lovci z Dunaja in Gradca ter Maribora, so obnovili bolfenško cerkvico, bilo pa jih je zelo malo v primerjavi z romarji pred sto leti.

Za redne goste je dr. Reiser uredil v Pekrah turistični dom z 30 ležišči. V počitnicah so študenti bivakirali okrog cerkve v belih šotorih.

* * *

Pod Arehom, ob obilnih izvirih potoka Bistrice, so se naselili posamezni steklarji in to že 1790. leta. Prve pohorske glažute so nastajale od 1692. leta dalje. Steklar Gürtler je leta 1720 zgradil že tretjo glažuto na Pohorju. Nastalo je naselje 40 hiš s šolo in

Ko so odprli
žigartov razgledni
stolp, 1903. leta

Fotografija je last
Alenke Glazer

malo cerkvico. Izdelki glažute pod Arehom so s svojo kakovostjo in lepoto prihajali na trg do Celovca, Dunaja in Trsta, šli so celo v izvoz v Egipt. Ta trg je pozneje prevzela spodnja glažuta industrijalca VIVOTA.

Steklar Gürtler je 1760. leta ustanovil še eno glažuto na robu Smolniškega pragozda in sicer ob izvirih potoka LOBNICE. Glažuta pod Arehom je obratovala do 1889. leta.

* * *

Areh na Pohorju, 1249 m, omenjajo zgodovinski podatki iz 955. leta. V spomin na bitko na Laškem polju so zgradili kapelico, posvečeno Sv. Lovrencu. V enajstem stoletju so v počastitev cesarja HAJNRiha II. prizidali veliko cerkev. Cerkev so še dvakrat obnavljali, pred reformacijo in po reformaciji.

* * *

Pri Arehu je nastala prva planinska postojanka na Pohorju, leta 1907 zgrajena RUŠKA KOČA. Zgradila jo je podravska podružnica Slovenskega planinskega društva Ruše, ki je bila ustanovljena 1901. leta. Do druge svetovne vojne je nastalo pri Arehu celo planinsko naselje. Med okupacijo, v noči od 11. na 12. november 1943, je Areško planinsko naselje upepelil ogenj in to do zadnjega hleva.

Med okupacijo je nemška vojska in policija zasedla vse planinske domove na Pohorju. V borbah so uničene vse planinske koče. Po Vzhodnem Pohorju so štiri leta menjavali svoje pozicije partizani in okupatorji. Zelo živahna menjava je bila od pomladi 1944 naprej. Veliko spopadov partizanov z okupatorskimi vojaškimi silami je zaključila bitka v noči od 2. na 3. september 1944 med Mariborsko in Ruško kočo in Sokolskim domom pod Arehom. Dom je zgorel, padlo je 17 partizanov.

Planinsko postojanko pri Arehu so po osvoboditvi obnovili, uredili so smučišča, žičnice, parkirne prostore in hotel Areh — Certus. V areško smučišče je vključen Žigartov vrh, 1345 m. Ruški planinci so leta 1903 na Žigartovem vrhu potavili 36 m visok razgledni stolp.

Transverzala gre naprej do ostankov pragozda ob Lobnici, k Velikemu in Malemu Šumiku, in se zaje v skalovje s posebno floro in fauno. Nad Šumikom stoji na skalnatem platoju lovška koča Falčanov. Mimo drže gozdne ceste proti Rušam, Lovrencu, Klop-nem vrhu, Bajgotu, na vzhod proti Ruški koči, proti jugu na Osankarico oziroma k Črnemu jezeru.

Črno jezero

Foto Jože Gal

Na tem križišču pohorskih poti so se 19. junija 1944 srečale močne vojaške sile: Tomšičeva in Bračičeva brigada in 600 mož okupatorskih vojaških sil. Srečanje je bilo nenadno. Šesto nemških planinskih lovcev je prišlo po gozdni poti iz Kurje vasi izza ovinka. Partizani so si tistikrat ob lovski koči ravno privoščili kratek odmor in južino. Partizani so napad odbili in pognali sovražnika v beg proti Kurji vasi.

Od tu gre transverzala na drugo bojišče, na Osankarico — Tri žeblice. Mimogrede se ustavimo ob Črnem jezeru; tam izvira potok LOBNICA. Črno jezero leži v skrivnostnem gozdnem okolju, v šotnem barju, 1300 m. Med temi stoletnimi smrekami kraljuje po ljudskem izročilu, »pohorski zeleni škrat«. Žvižga in se potapa po gozdovih, čuva gozd in fauno in floro, nagaia pastirjem, obiskuje pohorske domačije, preži za dekleti in včasih ugrabi najlepšo. Z njo oddirja na črnem velikem kozlu v svoj kristalni grad na dnu Črnega jezera.

* * *

Muzej NOB na Osankarici in spomenik Pohorskemu bataljonu spominja na herojsko borbo 8. januarja 1943, ko se je bilo 67 partizanov s 3000 okupatorji. To je dejanje, ki potrjuje, da ljubezen do svobode zmaguje nad tujo in brutalno silo.

Transverzala gre potem proti zahodu po vlažni šotasti gozdni poti pod nizkim vrhom do Klopnega vrha, 1335 m. Na Klopnem vrhu so se prvič srečali partizani — Pohorska partizanska četa, z okupatorjevo vojsko. V lovski koči — planinski koči — so se ugnezdili nemški vojaki 138. polka planinskih lovcev. Pred tem so se srečevali partizani z okupatorjem 9. septembra 1941 pri Ruški koči, 12. septembra 1941 so partizani napadli Fišerjevo lovsko vilo na Klopnem vrhu, v kateri so uživali okupatorji, in končno je Pohorska partizanska četa v noči na 17. september 1941 po naključju naletela na petdeset nemških vojakov, ki so prenočevali v planinski koči na Klopnem vrhu. Partizani so Nemca iznenadili. Po kratkem boju so Nemci zbežali. Niso uspeli odnesti svojega hudo ranjenega sobojevnika. Padel je tudi en partizan.

Dva dni po boju na Klopnem vrhu je nemška komanda v Mariboru razglasila Pohorje za zaprto ozemlje. Prepovedan je bil turistični promet, prepovedano nabiranje jagod, gob, drv itd. Okupator se ni več čutil varnega!

* * *

Pred sto leti je na Klopnem vrhu obratovala Švicarija. Novi gospodar Falskega gradu in gozdov, rimski grof Alfonz Zabeo, se je odločil za intenzivno živinorejo in mlekarstvo. Na Klopnem vrhu so izrigolali 102 ha slabega gozda in zasejali umetni travnik z 12 vrst plemenitih trav in 7 vrst nizkih trav. Poleg prostranih pašnikov je zadostovalo krme za 205 glav goveje živine, 40 ovac in krdelo svinj. Gojili so čebele, 100 panjev. Tudi 27 konj se je paslo po pašnikih Klopnega in Miznega vrha. Krave, 75 mlekaric plemenite montafonske pasme in 35 krav mlekaric mešane pasme, so dajale na mesec, na paši, od 2115 do 2380 litrov mleka, v hlevu pa 680 do 990 litrov mleka. Živina je ostala na paši od 15. maja do 15. oktobra. V sodobno urejeni, higienski švicariji, so izdelali na mesec 212 do 245 kg sira in 32 do 46 kg masla. V zimskih mesecih se je proizvodnja mlečnih izdelkov občutno zmanjšala. Sena za zimsko krmo so pridelali na Klopnem vrhu 2600 q in za konje 500 q ovsa. Po zapisnikih švicarije so od maja 1878 do avgusta 1879 predelali 22 811 litrov mleka v 2980 kg grojer sira in 481 kg masla. Sir, maslo in med so redno vsak teden pošiljali na Dunaj svoji kavarni. Pohorski sir, maslo in med so Dunajčani zelo hvalili.

Mladi falski grof Alfonz, ki je študiral na Dunaju, je na pobudo svojih dunajskih kolegov organiziral na Klopnem vrhu poletno taborišče. Postavili so tudi razgledni stolp, 18 m visok, da ne bi zaostajali za Boltenkom. Taborenja na Klopnem vrhu, pri polni mizi sira, masla, medu, domačega kruha in suhega svinjskega mesa, se je vsako leto udeležilo okrog petdeset študentov. Med njimi tudi veliko lovcev, ki so dodatno južino prinesli iz gozda.

Desetletja je Klopni vrh in Boltenk gostil turiste z Dunaja in Gradca. Prihajali so iz ljubezni do narave in lepote okolja. Leta 1874 sta se združila v združeno enotno DÖAV Österreichischer Alpenverein (ÖAV) in nemška planinska organizacija. Organizacija je imela nad sto podružnic.

Nemške planinske podružnice so ustanovili tudi v Ljubljani, Mariboru, Celju, v Beljaku. Parola DÖAV in ÖTO: ... »v obrambo stare nemške gorske pravice med Dravo in Trstom!«

Nemška akcija je sprožila slovensko akcijo.

Ljubljanski piparji so v letih 1892/93 uspeli pripraviti ustanovni občni zbor SPD v Ljubljani.

Spomin na prvo bitko
Pohorske partizanske
čete z okupatorjem,
septembra 1941. leta

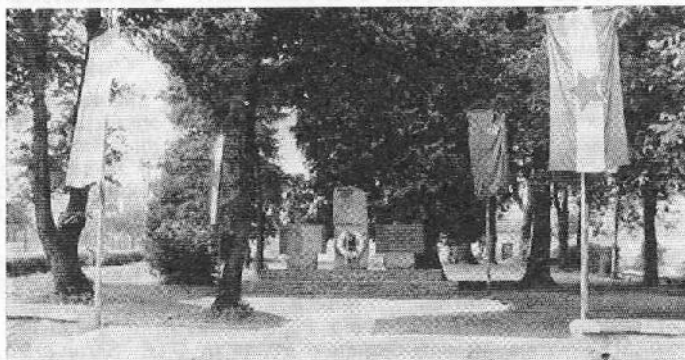

Foto Dušan Tišma

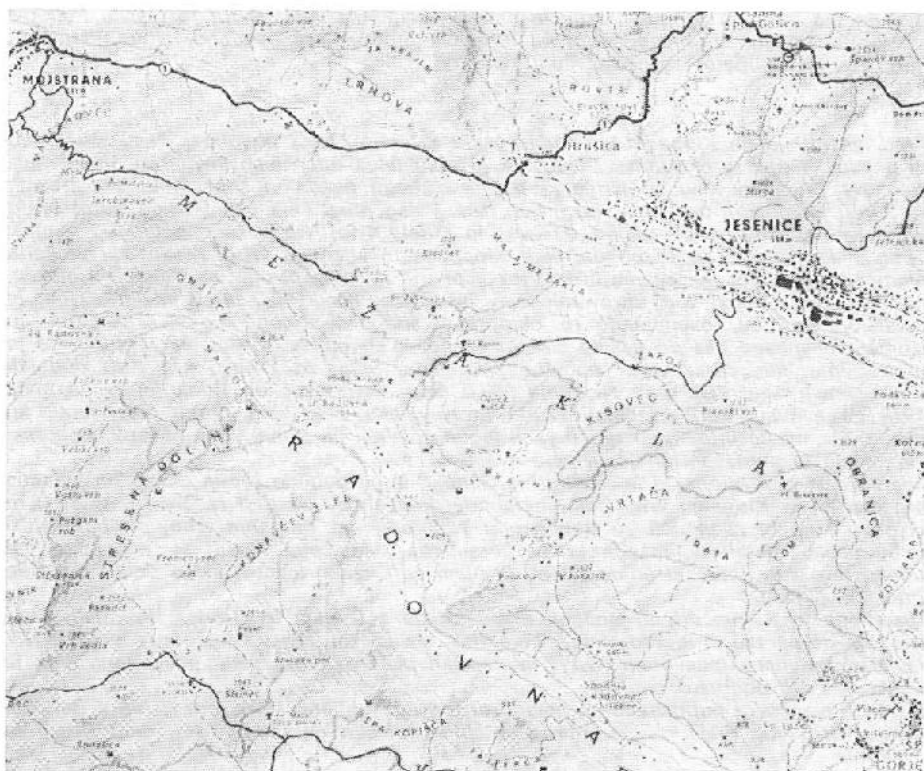
Planinska akcija se je bliskovito širila po Sloveniji.

Slovenska planinska parola: »... pokazati našim ljudem pot v slovenske gore«.

Podravska podružnica slovenskega planinskega društva s sedežem v Rušah, je 6. septembra 1903 na Žigartovem vrhu na Pohorju, 1345 m postavila in svečano odprla 36 m visoki razgledni stolp. Zbralo se je nad 700 ljudi. Slovenci, ljubitelji narave, rodoljubi iz vseh krajev Slovenije, so to planinsko slavlje spremenili v mogočno narodno manifestacijo.

Pohorje že od nekdaj predstavlja vir zdravja. Dandanes pa izkoriščamo to naravno dobrino nepremišljeno.

Industrijska civilizacija, plini iz tovarniških dimnikov in prometnih sredstev na cestah in letalskem prometu, kemični odpadki dušijo človeka in gozd. Vsesplošno onesnaževanje okolja, zraka, gozdov, tal, vode in morja, povzroča nezadržno umiranje gozda. Brez gozda ni kisika, urejevanja klime, mikroklimе, skratka — pogojev za življenje.

PLANINCI SO NAM POVEDALI:* JREBIKOVEC

A. PETERLIN

Zakaj sta Jerebikovec ali Repikovec (1593 m) in Mežakla tako nedostopna? Štirikrat sem poskušal priti na vrh iz Gorij, preden sem odkril pravo pot. Ali tiči za tem kak daljnosežen namen ali je to samo posledica naše malomarnosti? Ali naše planinstvo ne želi, da bi bil ta vrh bolj dostopen, ali pa gre bolj za slavo Triglava, za razne transverzale, ki pa žal ne drže na Mežaklo in Jerebikovec? In vendar je prav pogled na Triglav osrednjega pomena za Jerebikovec, kar so deloma vedeli že v starem SPD, ko so zaznamovali pot nanj iz Mojstrane. Oče tega dela je bil gotovo pokojni dovški župnik Aljaž, ki je toliko storil za Triglav in za slovensko planinstvo.

Za skromnega turista, ki ne hodi v visoke gore je, poleg Vrat, gotovo najlepši pogled na Triglav in na obe dolini, Krmo in Kot, z Jerebikovca, najvišjega vrha na Mežakli. Od tu lepo vidiš Triglav, Debelo Peč, Draška vrhova, Rjavino, Vrbanovo špico, Begunjski vrh, Cmir, Stenar, Skrlatic, Rokav in Oltar, Škrnatarico, Kukovo špico, Kepo, Golico in Stol. Pozimi vidiš prostrana snežišča pod Triglavom, ki se seveda poleti spremenijo v skalni grušč in v mališča.

Ob tem res lepem razgledu pa imaš težave, kako priti na Jerebikovec in še prej na Mežaklo. SPD je zaznamovala strmo stezo iz Mojstrane, pot je šla čez planino Mežakla. Začetka te steze v Mojstrani ne najdeš več. Na karti Julijcev, ki jo je izdala PZS, je ta pot zaznamovana čez planino nekako tri kilometre do gozdne ceste pod Petelinom. O tej stezi pričajo stare markacije, ki jih tu pa tam še zaslediš, ne pomagajo pa dosti, saj so prereditve, ker so ostale le tam, kjer jih ni podrli in zbrisali z lesom naložen voz ali tovornjak.

Planina je danes zapuščena, travo preraščajo smreke, koprive, maline in robidovje. Na ilch leži velika pločevinasta tabla z napisom Jerebikovec, kar ti pove, da je nekoč bila tu

* Rubriko »Planinci so nam povedali« postopoma uvajamo v letošnjem letniku Planinskega vestnika. Z njo želimo odpreti možnosti tudi različnim predlogom, razmišljanjem, ocenam in kritikam, ki bi pomagale reševati tudi kakšen problem v planinstvu ali pa bi izžvenili kot ideja, kot lahko razberemo iz pričujočega sestavka.

zaznamovana pot. Rdeče lise po drevju pa so izsekane, kot bi bila taka pot nepotrebna in morda celo nevarna glavnemu gospodarju gozdov na Mežakli. Na planino pa prideš tudi po deloma lepi cesti iz Gorij in nazadnje po strmem kolovozu, ko se cesta naha. Cesta in kolovoz nimata skoraj nobenih znakov, ki bi te vodili, čeprav je to glavni dostop na Mežaklo in na Jerebikovec.

V zadnjih letih sem bil nekajkrat na tem izletišču. Z avtom zavišeš z asfaltirane ceste Bled—Gorje—Poljane—Kočna—Javornik na makadamsko pot, ki pa je tudi dobro vzdrževana in te pripelje na Mežaklo. Odcep je na Poljani tik za potokom Rečica; ob njem se vije ozka cesta prav položno in je je nekaj čez dva kilometra; ko zapusti Rečico, postane strma in se v zadnjem delu, ko gre čez pašnike, spet zravna. Tako prideš do zidanih stavb gozdne uprave na Mežakli malo pred planino Oblak. Tu je imela tudi univerza svoj počitniški dom, ki sem ga pred več kot 30 leti pomagal graditi.

Tu se pot razdeli na tri dele. Strma na levi gre navzdol v dolino Radovne. Srednja je prepovedana, čeprav je najbolj prikladna, ker te najhitreje in najdlje pripelje po Mežakli pod Jerebikovec. Kam pa drži desna ne vem, najbrž do bližnjih hiš. Na vprašanje, katera pot je prava, ti pokažejo — srednjo. Prepoved vožnje torej ni prepreka, ker po cesti skoraj nihče ne vozi, saj po njej prevažajo le hlode. Popoldne pa tako ne delajo več. Vsa stvar je v tem, da se voziš po tej poti na svojo odgovornost.

Cesta gre skoraj po ravnem prav do njenega konca. Danes je ta pot zaprta kmalu po tistem, ko se strmo odcepi na desno. Zelo strm kolovoz te pripelje do planine, če si seveda imel srečo in si na mnogih odcepih izbral vedno pravo pot. Pa to ni najpomembnejše, ker lahko do vrha hriba prideš, če greš kar skozi gozd in se ne zanimaš za poti, ki se vsako leto spreminjajo. Pot čez planino je do vrha najkrajša, čeprav od planine naprej ni shojena. Malo več kot uro hoda porabiš od svojega avtomobila do vrha Jerebikovca. Med potjo nad planino se kmalu odpre lep pogled na Jesenice, ki jih navadno ne zakriva rdeč oblak dima in se raje obrača proti Javorniku, na Stol, Golico, Kepo in nazadnje na Dovje in Mojstrano. Triglav se ti pokaže šele na vrhu, ko razgleda ne zakrivajo več visoke smreke, ki rastejo ob robu. Pogled na Triglav in na sosednje Julijce ti bogato poplača ves trud, ko si z muko iskal dober prehod skozi mlado smrčje, koprive in trnje, ki uspeva na odprti in zapuščeni planini. Po sledih stare poti je teh ovir nekaj manj.

Nekoliko boljši in danes edini prost dostop naj bi bil tam, kjer se po približno enem kilometru ceste od zidanih stavb, odcepi pot na planino Ravne. Vodi više kot prej omenjena, skoro vodoravna cesta. Kmalu celo opaziš lepo označeno razcepišče na planino Petelin in na Jerebikovec. Na zelo slikovitih lesenih tablah piše, da bi kot poščed slednjega dosegel po 3,5 km dolgi poti. Menda je ta informacija le za to, da te popolnoma zmeša. Po 3,5 km nisi še nikjer. Planina in vrh Jerebikovca sta še nekaj kilometrov pred teboj. Pot pa postane kmalu neprehodna za avto, ki ima pogon le na dve in ne na 4 kolesa. Pravi avto moraš namreč pustiti na planini Ravne. Po hudi začetni strmini in silno blatnem ovinku si skoro na ravni cesti s čudovitim pogledom na Rjavino, Triglav, Stenar, Škrlatico in Kukovo Špico, ker je dokaj višja kot cesta, od katere si se prej odcepil. Rdeča tablica planinskega društva še visi na levi strani in ti pove, kdaj moraš zapustiti lepo cesto in se spraviti na dokaj starejšo pot, ki gre neusmiljeno navzgor in navzdol do najožjega dela Mežakle tik pred planino. Na njej opaziš drugo pločevinasto tablo, ki obeta vrh s 1593 m višine v 20 min. Po dolgi hoji končno le prideš na vrh Jerebikovca. Tam odkriješ pred vetrom in dežjem zavarovano ležišče lovca ali lovskega čuvaja, ki menda tu pomaga streljati divjega petelina.

Ali res ni mogoče nadelati dobro označene steze na ta vrh tako iz Mojstrane kot iz Gorij? Zaznamovanje poti bi ne veljalo veliko. Potrebni bi nekaj lesenih tablic, ki ti povedo, kam greš, in znamenja na drevesih in kamnih, da poti ne zgrešiš. Očistiti svet za stezo bi tudi ne bilo predrago, čeprav ne bi gradili poti do keke planinske gostilne, ki ji navadno rečemo dom ali koča. Pravzaprav gre le za to, da se markacije obnove vsakih 10 let, kar gotovo ni prehuda zahteva. Seveda je to danes preveč, saj niti odcep na Mežaklo ni označen.

Preveč bi bilo vprašati po dobri cesti do planine ali celo do vrha. Vendar bi bila to prekrasna panoramska cesta. Enake, če ne celo večje vrednosti in lepote kot panoramska cesta pod Olševo nad Logarsko dolino, ki je vsaj deloma zaznamovana. Saj bi bila blizu Bleda in Ljubljane, kar bi ji dajalo možnosti za večji obisk, kot ga ima katerakoli druga razgledna cesta v Sloveniji. Iz Gorij bi bilo treba cesto le malo nasuti, od gozdarske uprave naprej mimo planine Ravne, zgraditi cesto od preostale markacijske table do planine Mežakla, ki je bila prej kolovoz in deloma samo steza, in napraviti nekaj kazal. Veliko večja težava je cesta iz Mojstrane, za katero bi bilo treba čakati boljših časov. Cesta bi stala sicer več kot steza, čeprav bi se zanjo našel dober izgovor, da rabi za spravlanje lesa iz gozdov na Mežakli, saj so v ta namen zgradili celo vrsto cest na Jelovici in Pokljuki. Torej bi se po istem pravilu dalo napraviti nekaj podobnega tudi na Mežakli. Seveda je treba za to volje in trdne vztrajnosti, kot jo lahko pokaže le Planinska zveza. Na drugi strani pa privoljenje gozdne uprave, ki bi tako cesto gradila in po katere svetu bi cesta tekla.

Morda bi bilo celo dobro za to navdušili kako turistično organizacijo, saj bi cesta rabila ljudem, ki preživljajo svoje počitnice na Bledu, pa ne vedo, kaj početi oziroma kam iti, da bi videli kaj lepega. Kar pa narediš za tujce, ki pridejo k nam z devizami, je vredno vsakega truda. To bi celo omogočilo cesto iz Mojstrane čez Mežaklo v Gorje, za začetek samo dol od planine Mežakla do gozdne uprave, ki bi jo lahko oglašali v tujejezičnih prospektih za Slovenijo in Jugoslavijo. Če ima od tega kakšen dobiček tudi domači človek ali turist, ni nobena škoda.

TUDI BREZ ČLANSKIH IZKAZNIC JE ŠLO

prof. MARJAN DOBOVŠEK

Dobrih 50 let mineva od tistikrat, ko sem nastopil svoje prvo službeno mesto na gimnaziji v Novem mestu. Bil sem navdušen planinec. Občudoval sem sovrstnike: Hudnika, Prevca, De Regija, Topolovca, ki so med seboj tekmovali v plezalnih podvigih. Poskušal sem plezati tudi sam, vendar sem kmalu odnehal. Po diplomni na filozofski fakulteti sem odšel v hribe. Na poti iz Završnice proti Zelenici so me zvalele skale desno ob markirani stezi in začel sem se vzpenjati. Nenadoma so se prikadle megle in kmalu sem se zavedel, kako kočljiv je položaj, ko sem obstal na vrhu ostrega grebena. Obilil me je mrzel pot in usedel sem se na ozko polico. Tedaj sem opazil kozje odpadke in ti so mi pokazali rešilni sestop. Ko so se megle razkadile, sem ugotovil, da sem se povzpel na stranski greben Begunjščice.

Po prihodu v Novo mesto sem z dijaki večkrat hodil na izlete proti Gorjancem, v smeri proti Miklavžu, Gospodični in proti Mehovemu.

V šestem razredu gimnazije mi je vzbudil pozornost visok, suh fant z očali, ostrizen na balin. Sušljali so, da je on za 1. maj 1935 izobesil slovensko zastavo na vrh visoke smreke, poleg cerkve na Roku (nad Regerčjo vasjo). Tri dni je visela tedaj prepovedana slovenska zastava, ko jo je neki gasilec snel. Za dva kovača je splezal skozi gosto vejevje.

Tako sem se seznanil z Vinkom Paderšičem. Neki večer je prišel na sestanek, maskiran v starčka, da ga ne bi prepoznal kak profesor na cesti (tedaj je veljala zelo stroga »hora legalis«). Bil je tako dobro maskiran, da smo ga prepoznali šele po glasu.

Poleti 1936 mi je Vinko pomagal postaviti tabor na Fari ob Kolpi. Ko smo nekega dne šli na izlet ob Kolpi v smeri proti Kostelu, se je Vinko z dvema sošolcema odločil, da bo poskusil splezati v grad, od Kolpe po skoraj navpični steni. Podvig je trojici uspel z majhno nezgodo — droben kamen je spodnjemu plezalcu odbil del zoba.

V zimskem času 1936/37 sem za neko akademijo pripravil skupinsko plesno točko, v kateri je bil Vinko Paderšič s svojo visoko postavo na čelu improviziranega klina, ki je iz ozadja odra prodiral proti gledalcem. Spominjam se Vinka, kako je z vso vneto sodeloval. Izza kulis sem v očeh gledalcev prve vrste opazil izraz bojazni, ko je Vinko z visoko dvignjeno desnico, stisnjeno v pest, obstal na robu odra.

Junija 1937 smo kresovali na Gorjancih. Vinko je nad vasjo Suhadol pripravil veliko grmado. Prenočili smo na nekem pōdu v vasi.

Vinko je tedaj maturiral. Slovensko nalogo z naslovom: »Kako si zamišljam vzoren lik izobraženca«, je napisal s tako globokimi mislimi, da je ocenjevalec prof. Merhar predlagal oceno »odlično« s pripombo, da vsebina naloge dokazuje dijakovo zrelost.

Vinko Paderšič je na ljubljanski univerzi študiral slavistiko in diplomiral leta 1941. Kot akademik se je udeleževal v akademskem klubu »Zarja«. Stanoval je v akademskem domu (danes stoji tam hotel Holiday) z Maksom Jezo. Jeza mu je dal vzdevek »Batreja«. Ko je Vinko iskal svetilko na baterijo, je zaklical v podgorskem dialektu: »Kje je moja batreja.«

Poleti 1941 me je Vinko Paderšič presenetil s svojim obiskom. Zaupal mi je, da se je odločil sodelovati v pripravah na osvoboditev. Svetoval sem mu, naj bo previden. Ko sva se poslovila, sem videl v njegovih očeh odločen blesk, ki me je spomnil na prizor, ko je pred petimi leti z dvignjeno pestjo stal visoko zravn na odru in nepremično stremel v polno dvorano Prosvetnega doma.

Za novo leto 1942 sem prejel kartico s pozdravi; prihajala je z Miklavža na Gorjancih. Podpisana sta bila dva Vinka: Paderšič in Kos.

Devet mesecev kasneje sem zvedel za tragedijo v Beceletovi jami. Vinko Paderšič se je kot navdušen jamar čutil varnega v kraški jami. Ni računal na izdajstvo. Izdajstvo je bilo krivo, da je pozneje umrl tudi njegov prijatelj Maks Jeza, ki mu je vzdal pridevek »Batreja«. (Marca 1944 so Nemci požgali na Rupci pri Kranju Šorlijev mlin, v katerem so se skrivali partizani.)

Januarja 1946 sem bil spet nameščen na gimnaziji v Novem mestu. S pridobljenimi izkušnjami sem se lotil dela z mladino. Ko je mladinska brigada z novomeške gimnazije obnavljala belokranjsko progo, sem jo obiskal. Zgodaj zjutraj sem s kolesom rinil čez Gorjance in že pred šesto uro prišel v tabor brigade. Začudilo me je, ker je bilo v taboru vse tiho. Dežurni mi je razložil, da so brigadirji že na delu, ta dan hočejo dobiti prehodno zastavico.

Pogostne so bile pogozdovalne akcije. Po dogovoru z gozdno upravo so dijaki pod vodstvom gozdarjev uspešno pogozdovali na Strugi, pod Mehovim, pri Miklavžu, v Srebrničah in ob poti v Prečno. Lepi smrekovi nasadi so zrasli do danes. Z zbranim denarjem smo hodili na izlete v planine. Prvi izlet smo imeli konec maja 1947. Šli smo v Kamniško Bistrico. Prvo popoldne smo se za trening povzpeli na Dol. Preplašili smo malega srnjačka, ki se je v paničnem begu zaletel v drevo in negibno obležal. Dekleta so ga vzela v naročje in ga božale. Nenadoma je srnjaček poskočil in jo ucvril v breg. Naslednje jutro smo se odpravili proti Kokrskemu sedlu. Med potjo sem puščal šibkejšo po skupinah z navodilom, kaj naj delajo. Do Cojzove koče nas je prišlo dvanajst. V koči smo srečali atomskega fizika dr. Peterlina. Grajal me je, da si upam z dijaki po snegu brez smuške opreme. Pa se je vse srečno izteklo. Fantje so se po snežišču spuščali previdno, včasih tudi po »gvišni nogi«.

Leta 1948 smo šli na majniški izlet na Pohorje. Iz Slovenske Bistrice smo se povzpeli do Treh kraljev in mimo Črnega jezera do koče pri Šumiku. Razdeljeni smo bili v tri skupine. Ena je zgrešila pravo smer (najbrž namerno) ter prespala v drugi koči. Neprijetno negotovost je rešil šele prihod vlaka iz Dravograda, s katerim so se pripeljali »izgubljeni« na mariborsko postajo tik pred odhodom vlaka proti Zidanemu mostu ... Leta 1949 smo v začetku septembra šli na izlet na Vršič. Prespali smo v Erjavčevi koči. Prvi dan smo se povzpeli na Mojstrovko. Sam sem vodil skupino dvanajstih dijakov po markirani plezalni poti, ostali pa so šli na vrh po južni strani. Na povratku sta dva dijaka med seboj tekmovala, kdo bo hitrejši v spustu po melišču. Zmagovalec je zaradi prevelike hitrosti na koncu melišča padel in si močno opraskal obraz. Naslednje jutro sta ista dijaka na svojo roko šla plezat v skale Prisanka. Ko sem dal znak za odhod, so preplašene dijakinje pritekale povedat, da sta dva dijaka v steni in ne moreta nikamor. Oskrbnik koče je začel priprave za reševanje, pa ni bilo potrebno. Fanta sta se sama rešila iz zagate, le eden si je močno raztrgal hlače.

Zadnji izlet s tem razredom je veljal Triglavu. Šli smo iz doline Vrat čez Prag na Kredarico in preko Malega Triglava do Aljaževega stolpa. Spustili smo se do Planike, kjer smo prenočili. Naslednji dan smo se preko Hribaric spustili v Dolino Sedmerih jezer. Zvečer smo kurili blizu koče taborni ogenj in uživali lepote noči v planinah.

Ko so Vinka Paderšiča-Batrejo leta 1951 proglasili za narodnega heroja in je planinska koča pri Gospodični dobila ime »Paderšičeva koča«, sem spet začel voditi majniške izlete v to smer. Dijakom so se posebno priljubili nočni pohodi na Gorjance. Prvega smo izvedli maja 1958. Šestošolci (tedaj je bila še osemrazredna gimnazija) so se zbrali ob 22. uri na Kandijskem mostu. V lepi, jasni noči, ob polni luni, smo jo mahnili po dobro markirani poti iz Žabje vasi do Jošta, kjer nas je pozdravil lajež vaskih psov. Pridružili sta se nam dve dijakinji, doma iz te vasi. Pot smo nadaljevali po travnatih stezi ob Klamfer potoku v dolini Penderjevke do Pangerčgrma, kjer smo imeli četrturni počitek. Sledil je strm vzpon na travnate jase in ob drugi uri smo že prečkali vozno pot na Gospodično. Po kratkem počitku smo pot nadaljevali po markirani stezi do Trdinovega vrha; do tja smo prišli malo pred sončnim vzhodom. Na travnati jasi smo dočakali sončni vzhod. Opazovali smo pastro prelivanje barv na nebu. Enkratno, nepozabno doživetje. Utrujenji smo se spustili do Koče pri Gospodični, kjer nam je gostoljubni oskrbnik dal na razpologo odeje in kmalu je vse spalo na travi okoli koče.

Zadnji nočni izlet na Gorjance smo imeli maja 1975. Dijakom sem predlagal nočni izlet. Izglasovali so ga z dvetretjinsko večino. Ker je proti večeru močno deževalo, sem menil, da bo izlet odpadel. Dijaki pa so me prišli klicati na dom, ker je dež ponehal. Dogovorili smo se, da se zberemo opolnoči na Kandijskem mostu. Res se nas je zbralo kakih dvajset in odšli smo po markirani poti iz Žabje vasi proti Joštu. Za vodiča sem določil dijaka — domačina iz Gotne vasi in on nas je po enournem tavanju skozi moker gozd pripeljal v Gotno vas. Hitro smo se odločili, da pot nadaljujemo po stari cesti mimo Zajca do Vahte, kamor smo prišli ob sončnem vzhodu. Zakurili smo več ognjev in spekli ražnjiče. Trojica fantov je malo zakasnila. Navdušeno so pripovedovali, kako so med potjo poslušali petje slavčkov. Trdili so, da so našli preko petnajst melodij.

* * *

Ko se ob obletnicah mature srečam s svojimi nekdanjimi dijaki, pogovor vedno naneša na naše majniške izlete v planine. Doživetja v planinah, zlasti ob jutranjih in večernih urah, ostanejo nepozabna. Izleti v planine so jim ostali trajna potreba tudi v kasnejših letih.

OSTRI VRH – BABA

(Iz dnevnika)

BOŽO JORDAN

Razpotje planinskih poti. Luža, ki jo zasipavajo in nova smerna tabla: Mrzlica, Kal, Gore, Kopitnik, PD Hrastnik. Stara tabla je na drevesu ob »kalški luži«, kjer je šla nekoč mimo steza. Z nje zveš, koliko je do Kala (30 min.), Mrzlice (1 ura), Gor (2 uri). Ob cesti je tudi spomenik »TU JE DAROVAL 28. 9. 1944. LETA ZA SVOBODO SVOJE MLADO ŽIVLJENJE PIONIR SKOJEVEC BORIS PUST, roj. 4. 6. 1930.«

Od spomenika gremo po dobrem kolovozu proti vzhodu do domačij ob kraju gozda na vršini (Naraks, Sp. Kal) in mimo zadnje čez dvorišče, ki ga varuje star pes, in že smo na gozdni poti. Ko se pot razcepi, je treba desno na južno pobočje. Smo na golini, kjer je lep razgled. Z nje se spustimo na malo sedlo. Steza se drži slemena, gre po meji gozdnih parcel (dve rdeči vodoravni črti, sem in tja je tudi oznaka parcele). To je hkrati tudi občinska meja. Na severnem pobočju so mlade smreke. Dvigamo se v kratko strmino in ko smo na vrhu, opazimo oznako za višino (nekoč so menda temu rekli triangulacijsko znamenje). Pod njo na skali je skrinjica iz nerjaveče pločevine. V njej je rjasta škatlica za blazinico, ročaj za žig, razpadli zvezek, ki ima le nekaj listov z vpisanimi obiskovalci. Razglejmo se po bližnji okolici. Onstran Save vidimo značilni KUM, dolino z naselji pa trboveljski dimnik. Na jugu so Gore (Sv. Jurij, 786 m), pod nami na drugi strani je dolina Rečice in vsa rajda vrhov tja od Mrzlice (1119 m), Kala, Suhlega hriba (812 m), značilnega Gozdnika (1092 m), Pernice (872 m), Šmohorja (cerkev, 787 m) in Maliča (936 m). Od spomenika do vrha je slabe pol ure hoje po neoznačeni poti. Sicer pa je pot taka, da ni mogoče zaiti.

Spustimo se na južno pobočje, kjer je goščava prepletena s srebrotom. Ko smo na sedlu, pride z leve (sev. pobočje) kolovoz. Hodimo po slemenu in borova smola prijetno diši. Takole po četrturi hoji smo na novem sedlu. Med vrezanimi podpismi na bukvah najdemo tudi napis — BABE, spodaj pa vrezana smerna puščica. Od tu gremo strmo na vrh. Bor na vrhu je verjetno ožgala strela, ker ima poleg starega še tri mlade vrhove. Skalni rogli so verjetno dali vrhu — ime — »BABE«. Z enega od teh roglov je lep razgled — Gozdnik, vrh Kamnika, Pernice, Šmohor, Malič in pod njimi dolina Rečice in njihovo prisojno pobočje z raztresenimi domačijami in obdelanimi poljem. Pred nami je »potegnjen od vzhoda proti zahodu oster hrbet GOLCE (812 m) — Govško brdo (811 m) — Govca. Ko smo že tu, pojdimo z Zavrat na vrh — kar po slemenu! Desno je dolina z Breznim in rudniškimi napravami. Ko se spustimo čez mali skalni prag (bolje po severni plati), bomo ugotovili, če smo prej prezrli, da smo bili: »NA BABI, 24. 4. 49«. Pa tudi »Na Babi« je deska, ki vabi, da lahko sediš in uživaš v razgledu in soncu. Še malo in smo na kolovozu. Spustimo se levo v smrekov gozd. Po njem pridemo do sedla Zavrate s kapelo in razpotjem označenih planinskih poti.

S kolovoza gremo na glavico in naprej po slemenu navzdol. Prečimo stezo, ki prihaja z leve od kapele in drži k spomeniku neznanemu partizanu Petru. Le malo niže prečimo kolovoz in se spustimo po stezi, ki nas kmalu pripelje na plano. Macesen nosi oznako — rdečo zvezdo. To je oznaka spominske poti NOB občine Hrastnik. Desno po tej poti gremo mimo spomenika partizana Petra naprej na Marno; potem zavijemo levo navzdol in že smo pri Zdovcu, ki hrani žig št. 8 te poti. S pomočjo laške občinske karte je mogoče ugotoviti, da je bil prvi OSTRI VRH, 855 m, drugi pa BABA, 789 m. Ne iščimo ju na drugih kartah, ker je za ta dva vrhova več imen in več različnih višin. Pa srečno pot.

TAKO JE PAČ TAM GORI

TOMAŽ VRHOVEC

Le kakšni so prebivalci te dežele: za delopust, pa naj bo državni ali cerkveni praznik, se trume šepavih stark, zagnanih mladeničev in družin z neugnanimi, včasih cemeravimi otroki ter s pobežljivimi ščenceti, starejših zakonskih parov z zasanjanimi pogledi, nekateri v udobnih šlapah in raztegljivih trenerkah, drugi spet v zelenih suknjičih z gumbi iz jelenovega roga, z »gamsportom« za klobukovim trakom, tretji pa v izvozenih oblekah in v visokopetnih špičkah — vsa ta po malem nepregledna in neizoblikovana množica se torej za praznik ali pa na navadno nedeljo dopoldne, kot v folklorni povorki valji na vrhove gričev, hribov in gora. Zadihani in rdečelični lovijo sopo, nekaterim dela napor velike preglavice, da hropejo, pot zaliva pleše in bujne frizure, vzdihovaje malo

posedijo ob poti in žulijo popotnico: kruh s salamo in žganico — počasi tako napredujejo, da takrat, ko se sonce pririne v zenit in so sence najkrajše, priromajo na vrhove.

Tudi tisti, ki z veliko voljo in brezmejnimi navdušenjem prispejo na vrh stene čez previse in preko ledenikov, včasih le na konicah prstov viso, da krč stisne pest, da začno noge v silnem naporu drgetati, ko zaničujejo železnino po gorskih poteh nameščeno, in v živo skalo vsekane stopinje, z veseljem naredijo tistih nekaj korakov po položnejšem svetu do sončnih prostorov za počitek, da potem tam posedajo po blazinah imenitno gostega mahu z rdečimi in rumenimi kamnokrečl. Medtem se na koži počasi suši v naporu prepoteno perilo, ko se mišice sproščajo in iz zavesti neopazno izginjajo občutki popolne pozornosti na ravnotežju in na premikanje, ko lahen veter zaveje prek temine sten, takrat se tudi ti, kakor vsa tista nepregledna gmajna, zbrana na manjših, manj slovečih in manj znanih holmih, začno ozirati naokrog in izklicovati mena gora in hribovij, ki na obzorju, pa tudi v bližnji okolici obroblija nebo. Z neverjetnim ponosom in zadovoljstvom se razgledujejo po dolinah in iščejo domače kraje in hiše, zrak pa drgeta od toplote.

Če ravno takrat, ko vsa ta silna množica na vrhovih z največjim navdušenjem očarano uživa v razgledu proti severu in vzhodu, od juga priplovejo kakšni malo temnejši oblaki, potem se zabava šele začne. Starejši možaki, ki svoje pumparice morda uspejo prezačiti le trikrat na leto — za veliko noč, za prvi maj in na Dan planincev — in jim puloverje in klobuke teže velike in pomembna značke, (nekateri v hribih svojih puloverjev ne slegejo, niti tedaj ne, če bi jih znoj utegnil utopiti, niti ko gredo zvečer spat, naj se namreč ve, kdo v gorah kaj velja) ti mojstri v pumparicah, zlikanih na rob, začno svareče dvigovati obrvi in mrščiti čelo. Nenadoma postanejo neznansko resni napovedalci vremena, predvidevajo nevihte s točo, plohe s špičastimi preklami in gnojimi vilami in sploh vsakršne hude ure. Mencaje groze s podobami katastrofalnega vremena, vsi živčni s potnimi, tresočimi rokami in z glasom na robu zloma priganjajo tiste, s katerimi so prišli, da bi se čim prej znašli na varnem v dolini, v civilizaciji zatohlih mest. Če potem kdo pripomi, da tisti oblaki na jugu sploh niso tako črni, da je bila vremenska napoved ugodna in da se jim v prijetnem popoldnevu pač še ne da v dolino, pride na vrsto zgodba o strašni nevihti.

Pripovedovati jo ponavadi začne kak izkušen gornik; bil jo je pač on sam s prijatelji preživel tisoč devetsto trinipetdesetega, avgusta, tik pod Pogačnikovim domom na Križkih podih. Tistikrat je tako treskalo, elijev ogenj je sijal, da je zadelo ravno tretjo mulo v koloni, ki je tvorila provijant v Pogačnikov dom. Sicer je ta mula res nosila tovor pločevinaste posode in svinčenih cevi, pa šepava je bila že vse od osvoboditve, leta petinštirideset je v razsulu nemške vojske ostala v Trenti in bila tako del vojnega plena, skorajda ujetnik. Strela jo je tako osmodila, da je s tovorom vred zdrknila pod škarko, gonjač je v hudi uri odgnal ostale živali na Podo, dan kasneje pa je šel pobrat razsuto posodo in cavi, mrhovina pa je še tedne smrdela pod potjo. Pred tem so oni sami tisti dan zlezli prek Razorjeve stene. Tisti, ki je plezal prvi, si je potrgal plezalne copate, vsem skupaj pa je že na prvem počivališču zmanjkalo hrane in pijače, tako, da so ves dan tolkli lakoto in žejo in so pri sestopu v Trento žicali gonjača mul za žganico in kruh. Gonjač je imel vsega tega le malo, pa je dal vsakemu le požirek smrdečega, rjavozelenega polinkovca. Ko so se poslovili, so se pridušali nad gonjačevim stiskaštvom; pripovedovalec sam je potem, ko so se že malo oddaljili od kolone mul in se je rob Podov skril v nevihtnih oblakih, jezikavo zabrusil, naj gonjača zaradi skoposti strela udari, saj gotovo s seboj tovari vsakršne dobrote. Hip za tem je v zraku zahrumelo in zasmrdeło po žveplu, strela je udarila v tisto tretjo mulo, nekdanjega zbadljivca — sedanjega pripovedovalca, pa je kar pri srcu stisnilo. V sveti grozi so skozi vse hujši naliv jadrno sestopali v Zadnjico. Nekateri najbolj pretresljive dogodke pripovedovalec pove celo dvakrat.

Okoli stoječim otrokom so se med pripovedovanjem razširile oči, da jih obilje svetlobe, ki preplavi vrh, ko se prej tako temni oblaki po malem razkade, kar za trenutek oslepi, da jih zaščemijo oči. Fantiči in dekletca so se prej nadirjali po travnatem sllemenu hriba, potem pa jih je razburiliva zgodba o nesrečni muli še bolj zlakotnila, tako da se z vso ihto zakada v ostanke popotnice. Skrbne matere z zadovoljstvom gledajo ritmično premikajoče se otroške čeljusti, potem se ob dremajočih očeti zleknejo po travi, popoldansko sonce spet praži mlečnobeke obraze.

Tisti, ki so se tako lepega sončnega dne povzpeli na najvišje vrhove, morajo navadno prvi v dolino. Nekateri poskakujejo po skalah, drugi z večjo mero previdnosti sestopajo iz sivo skalnega sveta na bolj priljudne visokogorske planine, prek pobočij skrotovičenega in skoraj neprenehodnega ruševja, potem pa še naprej po poti skozi gozd prav do doline. Med drevjem in nad polji se že gosti večerni somrak.

Na klopici pred hišo sedi stara žena. Pražnje obložena gleda, kako sonce zahaja za sosedovim dvojnimi kozolcem. Tenke roke z debelimi plavimi žilami ima sklenjene v naročju, ruto pa trdno vezavano pod brado. Če jo kdo pozdravi, ji zažare oči, če pa jo kdo kaj vpraša, malo naglušna le napol razume vprašanje. Všeč ji je pozor-

nost in mimoidoča blagruje, ker so mogli tako lep dan užiti v gorah, saj ve kako mirno in tiho je tam gori, saj je svoje čase bila planšarica na eni od planin, sedaj pa je noge več ne držijo. Ko mladež odide naprej proti avtobusni postaji, kar s ponosom gleda za njimi.

S hribov in gričev okoli mesta se najprej spuste v dolino družine z otroki, ti morajo napisati še nalogo, pa še risanke ne bi radi zamudili. Za njimi sestopajo mladi pari, ki so se pri vzponu skoraj ves čas držali za roke. Neradi sestopajo v gručah, občutljivi so in nerodno jim je, da zarde, če jih začne kdo zafrkljivo zbadati in opolzko pomežikovati. Starejši, večinoma jih bole noge, se na tihem vesele, da se jim je posrečilo še enkrat vzpeti se na ljubljeno goro, saj se nikoli ne ve, če ni bilo to poslednjič. Zdravje se lahko tako hitro obrne. Jutranji sijaj v očeh jim še ni ugasnil. Hodijo večinoma tiho. Le tisti veseljaki, ki so se ga gori v gostilni nacedili in tako s plačilom davka in prispevka za visokogorske planinske postojanke pripomorejo k reševanju narodnega gospodarstva in tudi k obnovi planinskih koč, malo okajeni za spoznanje razglašeno prepevajo narodne in pilske pesmi. Drže se čez ramena, da tistim, katerih noge so oslabele, pol ne bi bila pretežka.

Nebo še medlo žari, gozdne steze počasi opuste, v mraku je videti obrise vršacev. Za nekaj dni bodo sami.

TRPKE STRANI MOJE BELEŽNICE

MIRKO KUNŠIČ

»Poslušaj! Plaz z Begunjščice je zasul skupno dijakov in učiteljev. Večina se je rešila, nekateri so ostali v plazu. Gorski reševalci so na poti,« mi je pred sedmimi leti, pozno popoldne po telefonu sporočil novico Janko Damjanovič. Tisto turobno januarsko torkovo popoldne je dežural na stalni službi UNZ v Kranju.

Tistokrat še nisem imel potrebne planinske opreme. Sedel sem v avtomobil, vzel s sabo fotoaparat in si šel sposojat opremo. Še preden sem se odpeljal na Ljubelj, sem prosil telefonistko Dela, naj obvesti dežurne v »desku«, da bom zvečer poslal poročilo z Ljubelja.

Moker sneg je že od Podljubelja navzgor izrival dež. Restavracija na Ljubelju je bila polna. Skupina dijakov je sedela pri mizah. Iz oči jim je vel strah.

Ostali so brez štirih sošolcev in dveh učiteljev.

Na spodnji postaji žičnice so čakali vojaki-graničarji z lopatami, da se odpeljejo do Vrtače. Pred njimi se je v meglo in sneg odpeljala že prva skupina gorskih reševalcev. Veter je bril vse močnejše. Vidljivost se je zmanjševala, vedno bolj je snežilo. Iz minute v minuto je ugašalo upanje za zasute v plazovini...

Zvečer so reševalci pripeljali z Zelenice tri trupla. Iskanja preostalih ponesrečencev so morali zaradi nevarnosti novih plazov, prekiniti.

Radovednih novinarjev tudi naslednjega dne niso pustili na prostor, kjer se je dogodila nesreča. Begunjščica še vedno ni stresla vseh plazov v zeleniški kotel. S sedežnice smo lahko videli približno mesto, kjer je plaz zajel otroke in učitelja. V koči na Zelenici smo z vprašanji vrtali v redkobesedne reševalce.

Nihče med njimi ni mogel razumeti odločitve učiteljev, da so s skupino sedemindvajsetih otrok, kljub slabemu vremenu, odšli proti Ljubelju...

* * *

V Vratih smo čakali na razplet reševanja v steni. Nekateri smo vedeli, da reševalci iz Mojstrane trojici plezalcev, ki so omahnili v dolgi Nemški smeri, ne morejo več pomagati. Samo trupla lahko vrnejo svojcem.

Reševalci so bili že dva dni v steni. Zadnji dan reševanja je v Vratih pristal pilot s helikopterjem, da bi ponesrečence prepeljal v dolino. Pomignil mi je, naj prisedem. Gledam pilota, kako vešče »krmari« helikopter. Razbrazdana tisočmeterska stena je vse bliže. Za robom previsne stene pristane na snegu.

»Se tebe je bilo treba!«, mi vpije med ropotom Franc Lakota.

»Le glej, da bo poročilo objektivno, sicer prihodnjič raje ostani doma,« doda. Videti je utrujen, tako kot skupina mlajših reševalcev. S ponesrečenci so že blizu pristajališča. Nekaj dni so že v steni. Akcije se kar vrstijo.

Spuščanje, dvigovanje, transport, tipanje za oprimki, varovanje, zabijanje in izbijanje klinov, neskončno dolgi potegi vrvi, navijanje jeklenice, vse to sodi k ritmu zahtevnih reševanj v steni.

Mojstranska ekipa je uigrana. Ponoči, v megli, najdejo v nekaterih smereh večje kline, ki jih uporabljajo pri spuščanju ponesrečencev, takrat, kadar jim piloti s helikopterjem ne morejo pomagati.

Alpinista z Jezerskega je ranila skala in mu poškodovala hrbtenico. Reševalci so že zvečer, kljub slabemu vremenu, priplozali do njega. Namestili so ga v nosila, zavarovali pred dežjem in že ponoči začeli sestopati. Izbrali so si lažjo, Slovensko smer. S svitom sem jim iz Aljaževega doma odšel, za zdravnikom dr. Andrejem Robičem, naproti. Alpinist Humar s Primorske je zjutraj kar stekel pred nama pod steno. V smer, pomagat skupini, da bi bil spust ranjenega alpinista čim mehkejši. Vsak udarec gorskih nosil v skale je bil za ranjenca, kot da bi ga kdo zabodel z nožem. Megla je zagrinjala polovico stene. Srečamo se pri vstopu v smer. Zdravnik vzame iz nahrbtnika torbo. Pripravi injekcijo in vbrizga alpinistu pomirilo. Laže bo prenašal bolečine, preden ga bodo prinesli v dolino.

* * *

Kako drugače je bilo v mrzli februarski noči v Makekovi Kočni. Pri sestopu po eni lažjih smeri je starejšemu pripravniku zdrsnilo. Izgubil je ravnotežje, omahnil in s stojšča potegnil za seboj mlajšega soplezalca. Sto metrov niže sta oba obležala na napihanem snegu. Mlajši Jozorjan je nekaj ur kasneje umrl. Starejši je hudo ranjen popoldne sam prišel na Jezersko.

Tri ure kasneje so Emila Herleca v Kranju obvestili, naj čimprej pride z reševalci pomagat. Medtem so šli k domačinu tudi alpinisti z Jezerskega, toda sovaščanu niso mogli več pomagati.

V jasni noči so se reševalci odločili, da gredo po ponesrečenca. Z dovoljenjem vodje reševanja sem se pridružil skupini sedmih reševalcev, bili so oveseni z vrvmi in nosili. Konice derez sem zasajal v poledenelo plazišče pod Zelenimi plazovi. V strmini sem si pomagal tudi s cepinom, da sem dohajal Kranjčane. Zvone Korenčan me je navezal na vrh.

Poledenela skale so se bleščale, kot da bi narava prižigala sveče nesrečnemu fantu. Sneg v strmi grapi je bil sipek. Udirali smo se do kolen in čez. Pod izstopno ledeno polico mi je Tomaž Jamnik zabičal: »Počakaj nas, da bomo skupaj sestopili,« in igranje prečil ledeno past. Glavnina reševalcev je na plazišču medtem pripravljala posamezna sidrišča v snegu, da bo spuščanje nosil čim lažje.

Pratrd sem si privezal dereze na čevlji. Kmalu me je začelo zebsti v noge. S cepinom sem udarjal po čevljih in teptal sneg, da bi se ogrel.

Kočna se je bleščala, kot da bi nastopala v najlepši zimski pravljici. Nebo je bilo na gosto posuto z zvezdami. Luči na Jezerskem so ugašale. Tam, kjer so izgubili sina, nihče ni mislil na spanje...

Na stojšču imam dovolj časa. Premišlujem o reševalcih. Neizmerljiva mora biti njihova pripravljenost, pomagati ljudem, sicer se ne bi vsakokrat, ko jih pokličejo, odzvali v tako velikem številu. Najbrž jim je toplo pri srcu, ko rešijo življenje. Nemočni so, ko svojcem vračajo mrtvo.

Grapo zagrinja senca, luni pojema moč. Nad stojščem zaslišim škripajoče stopinje v snegu. Močan gams takoj, ko me zasluti, prhne in se požene po ledeni strmini.

Mraz vse bolj kljuva v nogah; na srečo kmalu pridejo reševalci s ponesrečenecem. Neogret jim sledim. Nimam pravega občutka. Z levo derezo se zatakne v desno hlačnico. Veliko srečo imam, da se ujamem. Strah me hitro ogreje. Nižje odpnem dereze in hitim za reševalci.

Čez tri ure bo jutro. Kako tragično za svojce, ki smo jim pripeljali fanta, ki je imel stene Grintavcev pred seboj, da bi jih lahko potipal...

* * *

Nikoli ne bom pozabil, kako se je Tamara Likar junija, pred šestimi leti, s stiskom roke zahvalila enemu od reševalcev, tik preden so jo s helikopterjem odpeljali v bolnišnico. Takrat je opoldanski plaz presenetil skupino štirih alpinistov v Hudičevem žlebu. Trije so umrli, rešili so le Novogoričanko.

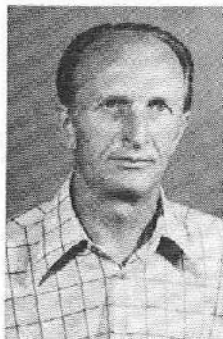
Kmalu se je pozdravila in spet je začela plezati. Z vzponi je potrjevala in utrjevala sloves odlične alpinistke. Bila je z žensko alpinistično odpravo v Pamiro. Toda severna stena Mangarta je bila predlanskim zanjo in za njenega soplezalca, Pavla Podgornika, usodna. Konec junija ju je v steni zajelo slabo vreme. Zaradi podhladitve sta umrla, 170 metrov pod vrhom stene.

Zjutraj sem se na Brniku pridružil ekipi, ki je z velikim dvomotornim helikopterjem odletela v Log pod Mangartom. Skupaj z bovškimi reševalci smo nameravali poiskati pogrešano navezo.

Takoj, ko se je razkadila megla, sta pilota, Jože Pezdirc in Gorazd Šturm, opazila navezo v črnem kamninu. S pomočjo reševalcev iz Mojstrane so navezo prinesli iz stene na greben. Od tam so jo pripeljali v dolino.

Opazoval sem, kako sta se pilota za reševalci trudili, da bi pred ponovnim poslabšanjem vremena ušli z gore. In uspelo jim je.

† IVAN ERŽEN

V marcu letos smo se poslovili od planinskega delavca, oskrbnika koč na Kališču, Ledinah in Krvavcu, markacista, člana UO PD Kranj, gorskega stražarja Ivana Eržena.

Bil je zavzet planinec, saj so ga gore tako prevzele, da je štiri leta pred upokojitvijo prekinil delovno razmerje v

Tekstilindusu v Kranju, kjer je bil zaposlen kot mojster in se redno zaposlil v PD Kranj. Njegova življenjska pot je bila trda pot partizana, ko se je vključil v NOB že leta 1941 in so ga Nemci ujeli ter ga poslali na rusko fronto. Poleg planinstva, se je ukvarjal tudi s kulturno prosvetnim delom, z literaturo, saj je napisal prenekatero pesem, razpoložensko, planinsko.

In če bi iztrgali list zadnjih, poslovnih besed, ki mu jih je v imenu planincev izrekel njegov planinski sotovariš Ciril Huho-vernik, bi ne smeli spregledati, koliko zaslug ima kot oskrbnik v planinskih domovih in tudi kot markacist.

»Kdo od planincev in smučarjev ne pozna oskrbnika Ivana. Tvoj novi dom je bil Krvavec in Ledine. Včasih si si zaželel miru in si bil preko poletja oskrbnik v Domu na Kališču. Rekel si: Tu je doma tišina!

Vse te domove si oskrboval kot dober gospodar. Koliko reda in veselja je bilo v teh domovih, koliko dela si opravil mimo oskrbnišтва, za katerega nisi nikdar zahteval plačila — le malo hvaležnosti si želel. Društvo ti je hvaležnost tudi znalo izkazati. Prejel si vsa društvena priznanja in priznanje Planinske zveze Slovenije.« Tako je bilo zapisano in tako je bilo ob slovesu rečeno:

»Ne boli te
ne veter
ne dež
ne macesni
ne boli te
ne skala
ne studenec
ne kristal
veš, da si
našel
svojo lastno
planino...«

Franc Ekar

SLOVENSKO PLANINSKO ORIENTACIJSKO PRVENSTVO 1985

Širšo javnost in planince seznanjamo o republiškem planinskem orientacijskem tekmovanju po novem pravilniku, ki je bilo 18. in 19. maja v Brežicah.

PZS je lani sprejela nov pravilnik o orientaciji, ki so ga druge republike in pokrajine v SFRJ sprejele že prej. Pravilnik je prirejen po mednarodnih normah.

Že na izbirnih tekmovanjih v jesenskem delu 1984 in pomladi 1985 se je pokazalo, da je tekmovalcem nov pravilnik všeč, saj ima prednosti pred starim sistemom tekmovanja. Te so:

— Tekmovalčeva oprema je lažja, nima nahrbtnika in obut je v lažjo obuvalo.

— Tekmovalne steze so prirejene z manjšimi višinskimi razlikami — 5% na dolžino steze.

— Kontrolne točke so zahtevnejše, kar terja od tekmovalcev dobro znanje v čitanju kart; to pa je še posebej privlačno.

— KT so danes s kodnimi oznakami; te označujejo mikro lokacije KT. To tekmovalcem omogoča, da hitreje določajo mesto KT.

— Tekmovalci tekmujejo posamezno, razen pionirji, kar pomeni, da mora biti vsak tekmovalec dobro pripravljen.

Po novem tekmovanju hitreje teče, rezultate pa razglase takoj, ko pride zadnji tekmovalec na cilj. Za izvedbo je potrebno manj ljudi, saj so KT lahko brez kontrolorjev.

Tekmovanje po novem je dinamično, saj omogoča razvrstitev tekmovalcev v več kategorij.

V Brežicah je bilo 7 tekmovalnih kategorij. Pripravili so 53 kontrolnih točk; te so morali tekmovalci po posameznih kategorijah odkriti.

Štafetni tek članov v kategoriji M-21 je bil prirejen na A, B in C tekmovalni stezi tako, da je bila izključena možnost, da bi tekmovalci tekli skupaj. Večina tekmovalcev se je na tekmovanju dobro počutila in so bili zadovoljni tako s tekmovanjem kot s sistemom tekmovanja. Bilo pa je tudi nekaj težav.

To tekmovanje zahteva karte-specialke v razmerju 1 : 10 000, 1 : 15 000, ki pa jih mi za zdaj še nimamo. Zdaj tekmujejo največ s pomočjo kart 1 : 25 000 v črno beli kopiji; te pa ne ustrezajo za tako tekmovanje. V sosednjih republikah ustrezne karte že imajo in bilo bi za to pri nas treba nekaj več posluha.

Mnogo ekip pa tudi posameznikov prihaja na tekmovanje slabo pripravljenih. Star sistem tekmovanja je omogočal v glavnem tri kategorije in malo ekip; možna je bila takojšnja prijava tik pred pričetkom, tudi žreb je bil pred pričetkom tekmovanja.

Ekipa se pripravlja na start

Po novem sistemu z več kategorijami, ko je tekmovalcev 200 in več, tak način ni več mogoč. Organizator ima za tekmovalce pripravljene karte, tudi žrebanje opravijo prej. Tako je najbolje, če spoštujemo razpisne pogoje, ki predvidevajo tudi roke prijav.

Nov sistem tekmovanja je popolnejši, saj omogoča, da v kratkem času nastopi več tekmovalcev, za izvedbo tekmovanja pa je potrebno manj časa.

ln še nekaj tehničnih podatkov o tekmovanju v Brežicah:

Tekmovalo je 209 tekmovalcev od 219 prijavljenih.

Tekmovali so v sedmih kategorijah. Za članice in člane je tekmovanje trajalo dva dni, brez nočnega pohoda.

Posamezno tekmovanje je trajalo pet ur. Tekmovanje je prijavilo in izvajalo PD Brežice pod vodstvom planinskega vodnika št. 100 (Anton Ajster).

Pri izvedbi so sodelovali pripadniki JLA V. P. Cerklje ob Krki z radijskimi zvezami in kuhinjo.

Rozultati republiškega planinskega orientacijskega prvenstva v letu 1985

- M — 12 1. PD Idrja, 1.40.50
2. OŠ Bizeljsko, 1.45.46
3. OŠ Brežice, 1.56.04
- Ž — 12 1. OŠ Brežice, 2.11.46
2. OŠ Brežice, 2.14.40
3. PD Ajdovščina, 2.43.20
- M — 15 1. Marko Lorenčar, PD Zabukovica, 1.38.03
2. Evald Rožman, PD Brežice, PS Artiče, 1.43.05
3. Igor Markoš, PD Ruše, 1.48.00
- Ž — 15 1. Manica Govekar, PD Idrja, 1.54.04
2. Renata Čarli, PD Idrja, 1.54.40
3. Alenka Terpin, PD Idrja, 1.56.14

- 17 1. Davidovič Bojan, PD Brežice, 1.16.14
2. Zdravko Lenac, PD Sljeme, 1.37.46
3. Igor Benčina, PD Idrja, 1.39.35
- Ž — 19 1. Avgusta Rupnik, PD Idrja, 1.47.40 + 1.34.30
2. Senka Gros, PD Sljeme, 2.33.37 + 2.20.00
3. Nuša Hribar, PD Brežice, 2.40.15 + 2.20.20
- M — 21 1. Bojan Jevšev, PD Zabukovica, 1.56.30
2. Silvij Močnik, PD Idrja, 2.25.10
3. Miroslav Simonič, PD Ajdovščina, 2.25.37
4. Vlado Sedej, PD Idrja, 2.27.13
5. Tone Hribar, PD Brežice, 2.28.33

Štafetni tek za najboljšo ekipo v SR Sloveniji:

1. PD Idrja II v sestavi: Janko Lapajne, Lado Sedej, Črtomir Knap;

2. PD Idrja I v sestavi: Silvij Močnik, Ivan Mrak, Bojan Črv;

3. PD Ajdovščina v sestavi: Marjan Poljšak, Marjan Leban, Miro Simonič;

4. PD Ruše v sestavi: Nande Auer, S. Razdevšek, S. Šulc.

Anton Ajster

SPDT — TRST (Redni občni zbor)

Gregorčičeva dvorana v Trstu je gostila številne tržaške planince, ki so prisostvovali rednemu 31. občnemu zboru, ko so poslušali izčrpano poročilo Pina Rudeža, v katerem je nanizal uspehe dela predvsem v zadnjih plodnih osmih letih in pa ob dejstvu, da s tem občnim zborom pravzaprav zaključujejo 80-letnico organiziranega delovanja.

Prav v znamenju te častitljive obletnice so bili naši tržaški planinski prijatelji izredno delavni. Naj naštejemo nekaj prireditov: 18. zimske športne igre za trofejo 80-letnice SPDT, planinski tabor Aosta '84, prisostvovali so slovesnosti ob otvoritvi koče na planini Jezero pobratenega društva Integral, izdali so knjigi D. Jeliniča Zgodovina SPD Trst ter R. Dolharja Vabilo v Julijce, uredili so kronološko razstavo z literarnim, likovnim in fotografskim natečajem »Med skalo in morjem«, v Kulturnem domu so priredili slovesno proslavo te obletnice, praznovanje pa so zaključili maja letos z vrnitvijo alpinistov iz Nepala. Zboru so prisostvovali tudi predstavniki drugih društev in Zveze, in sicer je zbor pozdravil v imenu PZS Mirko Fetih, v imenu SKGZ pa Dušan Udovč ter pred-

stavniki društev Nova Gorica, SPD Gorica, Integral, Platak z Reke, Obalno PD Koper, PO SD Sloga, Sežana, ŠD Mladina, SK Devln, ZSSDI.

Pino Dudaž je SPDT vodil polnih osem let, novo predsedstvo pa je sestavljeno takole: Lojze Abram, Franc Armani, Zvezdan Babič, Silvij Birsa, Ervin Gombač, Angelo Kermec, Dušan Jelinčič, Ugo Margon, Mario Milič, Marinka Pertot, Aleksander Sirk, Vojko Slavec in Žarko Vecchiet. V nadzorni odbor pa sta bila izvoljena Pino Rudež in Sonja Mašera.

M. K.

PD MATICA-MURSKA SOBOTA IMA NOV PRAPOR

Na V. jubilejnem srečanju pomurskih planincev v Beltincih — organiziralo ga je PD Matica, Murska Sobota, so praznovali 35-letnico delovanja, hkrati s tem praznikom pa so razvili tudi društveni prapor. Beltinci niso znani le po folklornem festivalu, pač pa tudi po dolgoletni planinski tradiciji. Tu je bil doma znani prekmurski planinec in ljubitelj narave Mirko Baligač-Dimek in tu deluje najmočnejša planinska skupina.

Slovesnosti so se udeležili številni planinci-domačini in gostje, med njimi tudi predstavnik PZS Jože Dobnik; udeležence je pozdravil predsednik društva tovariš Sabotin, slavnostni govornik pa je bil Boris Prejac, predsednik PMS SZDL.

Anica Burgar je v imenu pokrovitelja SOZD ABC Pomurka predala ob 35-letnici uspešnega delovanja PD Murska Sobota, prapor. Jože Dobnik je še posebej pohvalil planince iz ravnice in njihovo močno voljo pri premagovanju daljav do naših gora in zaželel še mnogo uspehov pri delu.

Kulturni program so pripravili člani KUD in učenci OŠ 17. oktober. Nastopili so recitatorji, harmonikarji, tamburaši, moški pevski zbor in pa folklorna skupina. Program je povezoval Milan Zrinski, ki bo za honorar moral v hribe!

Po slavnostnem delu so pomurski planinci nadaljevali srečanje z družabnimi igrami.

Jože Ružič

DAN KOKRSKEGA ODREDA 1985

Ob letošnjem Dnevu Kokrskega odreda, 15. in 16. junija, se je zbralo tudi več kot 50 udeležencev pobratenih planinskih društev in sicer: PD Javor iz Beograda, PD Bjelašnica iz Sarajeva, PD Javorov iz Bjelovara, PD Nikšić, PD Okučani iz Makedonije in PD Džeravica iz Peči. Skupaj s predstavniki PD Kranj, ki je bilo organiziralo to tradicionalno planinsko manifestacijo, so opravili turo na vrh Storžiča, na Bašeljski vrh in se dogovorili, da bo

naslednje srečanje v SAP Kosovo, v Peči. Predstavniki pobratenih društev so prisostvovali tudi proslavi v počastitev Dneva Kokrskega odreda. Slika prikazuje predstavnike pobratenih društev, foto Franc Ekar.

SPOMINI, KI ŽIVIJO (Pot spominov, Domžale)

Ena od oblik ohranjanja revolucionarnih izročil ter vrednost narodnoosvobodilnega boja in prenašanja le-teh na mlade rodove, so prav gotovo športno-rekreativne prireditve. Med te sodijo tudi spominski pohodi, ki jih je v naši deželi iz leta v leto več. Eden takih je bil v soboto, 15. junija tudi v domžalski občini in sicer je bil to Pohod po poteh spominov. Pohoda se je udeležilo 141 pohodnikov domala iz vse Slovenije pa tudi iz sosednje republike Hrvaške. Med udeleženci tega, letos že 11. pohoda, je bilo dosti mlajših, pionirjev in starejših »veteranov«, starih čez 70 let. Na 110 km dolgi poti so merili svoje moči tako posamezniki, družine in organizirane ekipe iz Šempetra, Komende, Litije, Ljubljane, Kočevja, Kamnika, Maribora, Zagreba, Škofje Loke, Dola pri Ljubljani, Stahovica in krajev domžalske občine ter ekipe PD Ljubljana-Matica, PTT Ljubljana, Kamnik, TAM Maribor, ter tri društva — Matica, Novi Zagreb in Medvednica, DO IMP, Helios ter šolske skupine iz Stranj in iz Dola.

»Pot spominov je znana po vsej Sloveniji, saj so jo prehodili pohodniki iz 23. občin Gorenjske, Dolenjske, Štajerske in Primorske, prišli so celo iz SR Hrvatske.

Učenci OS Vencelj Perko in pa oktet bratov Pirnat izvajajo kulturni program

Foto Jože Čurin

To dokazuje, da so vezi na revolucionarni čas še trdne in široko razpredene in še mnoge povezujejo spomini na narodno-osvobodilno borbo. Spodbuden je podatek, da je pot privabila tudi deset članov Društva slepih in slabovidnih iz Ljubljane, ki so pot v celoti, pod vodstvom Franca Vesela, člana komisije za Pot spominov pri ZZB NOV Domžale, uspešno opravili. Na Pot spominov hodijo ljudje različnih starosti in poklicev (na primer Riko Pucelj iz Ljubljane, 76 let, ter Angela Kržan iz Mengša, 75 let).

Pohod po poti spominov vzbudja k razmišljanju o minuli vojni; grobišča, pogorišča in pomniki pa še vedno opozarjajo s tihim in javnim opominom na minulo gorje okupacije. Pogled v dolino in na mogočno gore, nepregledne gozdove in na obdelana polja, urejena naselja in velike tovarne pa pričajo o svobodi, o našem ponosu, o bogastvu, ki smo ga dolžni varovati.

Sprehod po Poti spominov je prijeten, poln je veselih doživetij, pa vendar tudi dostojanstven, saj gre po poteh spominov na NOB. Mnogim to predstavlja nazorno šolo, ko spoznavajo obsežnost kraja, kjer žive, sosedov, je šola zgodovine, umetnosti, sporočila o revoluciji spoznavajo ljudi in njihovo delo daleč od svojih središč.

Ob vsem tem se po toliko letih pohodov le sprašujemo, ali vodimo na ta pota tiste, ki naj bi jih spoznavali, dovolj pogosto in dovolj številčno, predvsem našo mladino? V občini je v osnovnih šolah 5700 otrok, na višji stopnji jih je preko 800, v usmerjenem izobraževanju se zvrsti okoli 900 mladih. Pot pa je doslej prehodilo 207 pionirjev. Je to dovolj? Del športnih in obrambnih dni bi morda lahko povezali vsaj z delnimi pohodi. Tako bi vrednost NOB spoznali v vsem obsegu tudi mladi ljudje... Tako je med drugim v svojem priložnostnem nagovoru dejal predsednik domžalske kulturne skupnosti Jernej Lenič. Priložnostna slovesnost je

Narodni heroj Franc Avbelj-Lojko udeležencem pohoda izroča spominske značke-listine

Foto Jože Čurin

bila v OŠ Vencelj Perko; učenci te šole so skupaj z oktetom Bratov Pirnat, pohodnikom in predstavnikom družbenopolitičnih organizacij domžalske občine pripravili pristrčen kulturni program. Nagrade, spominske značke in priznanja pa je pohodnikom izročil narodni heroj Franc Avbelj-Lojko.

Jože Čurin

BILI SMO NA TITOVEM VRHU

V programu PD Železničar, Celje, je bil tudi pohod pionirjev in mladincev na Titov vrh v pogorju Šare v Makedoniji. Pohod organizirajo ob Dnevu mladosti in v spomin na tovariša Tita.

24. maja se je 52 udeležencev iz Celja odpeljalo v Makedonijo. V skupini je bilo 42 učencev osnovnih in srednjih šol iz Celja ter deset spremljevalcev. Težave so imeli z rezervacijo v vlaku, ko je bil vagon poln potnikov. Ob resnično prizadevnosti in vsestranski pomoči železničarjev in miličnikov Janeza Pongraca ter Toneta Herbsta, PŽM Ljubljana, ki so nam nudili dragoceno pomoč, se je vse uredilo.

Skupina iz Celja je prenočevala v otrokem domu na Popovi Šapki, kjer so nas delavci sprejeli nadvse gostoljubno. Kmalu po namestitvi so nas povabili na kosilo. To je bilo presenečenje, saj to v programu ni bilo predvideno. Ob 18. uri je bila v hotelu Popova Šapka prireditev in zbor vseh udeležencev.

26. maja smo šli na pot že ob štirih zjutraj, ko smo se odpeljali z dvosedežnico na vrh. Tam je močno pihalo, pa še megleno je bilo in smo se izgubili. S pomočjo domačinov smo našli pot na vrh — Titov vrh, visok 2747 m. Tudi tam je bilo megleno in prav tako vso pot do doma. Tam so se pa spet izkazali gostitelji. Dom je bil prijetno tople, kopalnice pripravljene, čakala pa nas je topla juha in obilno kosilo. Popoldne nas je odpeljal avtobus v Tetovo. Ob 21. uri smo sedli na Akropo-

lis ekspres, v naš rezerviran vagon, to pot prazen in lepo očiščen. V Celje smo se vrnili v ponedeljek. Vreme na res ni bilo, bilo pa je dosti lepih doživetij in nam bodo ostala v spomnu.

Ivan Tomažič,
OŠ Franja Vrnčič,
Celje — Hudinja

RAZSTAVA GORSKA KRAJINA IN PLANINSKA LITERATURA

(Ob 90-letnici Planinskega vestnika,
Škofja Loka, Loški muzej-galerija)

Pobuda, ki izhaja iz vrst članov komisije za kulturo in raziskavo planinske zgodovine pri Planinski zvezi Slovenije, naj bi v škofjeloški Galeriji predstavili del slovenskih slikarjev-krajinarjev, skupaj z izborom bogate planinske literature, je treba pozdraviti in na tem mestu izreči predvsem zahvalo vsem, ki so pri izvedbi tega kulturnega dogodka sodelovali.

24. junija ob 19. uri se je v prostoru loške galerije na gradu zbralo razmeroma veliko ljubiteljev planinstva, planinske literature in slikarstva. Prisostvovali so sicer skromni, a pristrčni slovesnosti, ko so z uvodno besedo Andreja Pavlovca to razstavo odprli. Dr. Tone Stroj in je v svojem kratkem

nizu iz zgodovine naše najstarejše planinske revije, Planinskega vestnika, predvsem poudaril kulturni, narodnostni in sploh zgodovinski pomen te revije za slovensko planinstvo in za slovenstvo vobče. Svoje misli je strnil predvsem okoli likovnih stvaritev, ki upodabljajo slovensko planinsko krajino.

Na slikarski razstavi sodelujejo predvsem loški slikarji-krajinarji, oziroma slikarji, ki so vključevali v svojo umetniško izpoved našo gorsko naravo. To so Peter Adamič, Pavle Florjančič, Herman Gvardjančič, Janez Hafner, Tone Logonder, Simon Mlakar, Franc Novinc, Mirna Pavlovec, Marjan Prevodnik, Gorazd Sotler in Ive Subic. Za goste pa so izbrali Albina Polajnarija, Janeza Ravnika, Jaka Torkarja in Melito Vovk.

Za to priložnost je prireditelj izdal ličen katalog, v katerem najdemo uvodno besedo Andreja Pavlovca, skice posameznih razstavljalcev in pa misli ob tem dogodku (ob 90-letnici Planinskega vestnika), ki so jih prispevali Franci Ekar, Marijan Krišelj, dr. Tone Stroj in, Marjan Oblak, Jože Gašparič in dr. Miha Potočnik, če naštevamo po vrstnem redu, kot si zapisi sledijo.

Katalog je založil Loški muzej-galerija v sodelovanju s PZS, uredil pa ga je Andrej Pavlovec.

M. K.

iz planinske literature

Marijan Krišelj: ZLATA NAVEZA

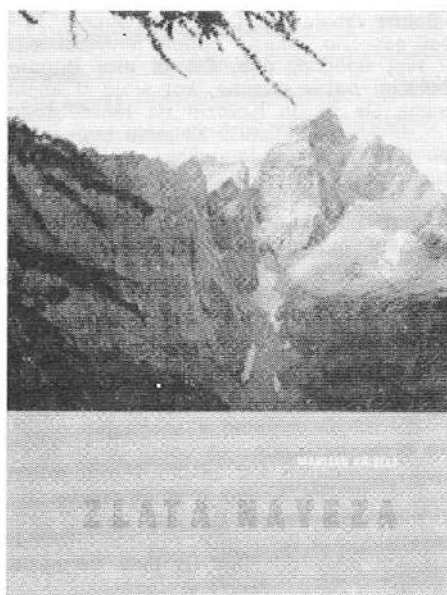
Zapisovani pogovori
z dr. Mihom Potočnikom

Pred nami je 26. knjiga zbirke »Domače in tuje gore«; urednik Branko Avsenak, Založba Obzorja, Maribor.

»ZLATA NAVEZA«, naslov, ki nas vodi v pionske predvojnne čase slovenskega gornštva in posebej alpinizem. V čase boja s tujci za slovenske gore, za njih slovenska imena, za prvenstvo v stenah, dokler ni naš narod dobil, kar je zgodovinsko njegovega, in je temu času znamenita plezalska trojica Čop—Potočnik—Tominšek, po vojni simbolično poimenovana »zlata naveza«, nedvomno prispevala svoj veliki delež. Čeprav je v knjigi prvenstveno govor o »zlati navezi«, je vendarle (za marsikoga proti pričakovanju) poglavitna predstavitev in misel dr. Miha Potočnika! Kdo iz planinskih vrst, pa tudi širše, iz družbenopolitičnega življenja, ne pozna tega klenega Gorenjca? Uspešnega alpinista svojega časa, kasneje pa predvsem funkcionarja in vidnega planinskega delavca. Na zavihku knjige ured-

nik piše: »Dr. Miha Potočnik je izmlada rasel med gorami, jih redno obiskoval kot planinec, izletnik, plezalec, lovec in turist. V več kot petdesetih letih je navezal številne stike z našimi najbolj znanimi tedanjimi planinci in alpinisti, kot študent sodeloval v narodnem gibanju in prevzemal čedalje večje obveznosti, dokler ni za dolga leta stopil na čelo Planinske zveze Slovenije.«

Kaj prinaša »Zlata naveza« slovenskemu planinstvu in alpinizmu? Predvsem je to dokument zgodovinske narave, pričevanje nekega časa, ki se ne more izogniti povezavi in tesnim stikom s sedanjostjo, ki odpira in tudi razrešuje pred nami mnoga gorniška in družbena vprašanja. Veliko je bilo že povedanega o legendarnem Jožu Čopu (kdo od plezalcev danes ne pozna Čopovega stebra v Triglavu ali ni prebral Svetinove knjige »Stena«!). Dr. Miha Potočnik se nam je tudi predstavil z avtorsko knjigo »Moje gore«. Dr. Stanko Tominšek govori še skozi fotografijo. »Zlata naveza« pa govori še o drugih ljudeh. O videnjih, občutkih, doživljajih, pretresih, veseljih, srečanjih... Njena beseda

je zelo »široka«. V tem je njena vrednost!

Postavlja se vprašanje, kaj knjiga prinaša mladim ljudem. Tistim, ki šele stopajo na planinsko pot, v stene, se srečujejo s planinsko pisano besedo in fotografijo. Zaznavajo planinsko misel in bistvo. Bo »Zlata naveza« zanje še dovolj zanimiva in sporočilna. Knjiga lahko postane »učbenik« ali pa obleži na policah. Odgovor na vprašanje bo prinesel čas! Vsekakor pa bo delo potrjeno, če bo sprejeto od vseh generacij. Ne nazadnje dandanes, navkljub revolucionarnim dejanjem modernega alpinizma, ni napak vedeti, kako je bilo nekdaj, kaj mislijo starejši. Slednjo misel lahko razumemo tudi kot vabilo k branju!

Velik delež, da je misel dr. Mihe Potočnika zaživela v književni obliki (čeprav smo vsebino že lahko slišali v nekdanjih radijskih oddajah »Odmevi z gor«), ima Marijan Krišelj. Pa kar citirajmo del njegovega sporočila iz uvoda knjige: »Pričujoče pripovedi so nastale ob priložnostnih pogovorih z dr. Mihom Potočnikom, ki so v glavnem, če ne vse do zadnjega, potekali v knjižnici Planinske zveze Slovenije na Dvofakovi 9 v Ljubljani leta 1979 in spomladi leta 1980. Vendar gre za jezikovno, stilno in fabulativno prečiščeno skico zapiskov, ki so nastajali ob teh priložnostih. Pogovori namreč niso niti posnети na magnetofonski trak niti zapisane tekočo, ampak so obstajali le v novinarjevi beležnici kot torzo, ki mu je bilo šele treba najti pravo podobo, izluščiti pravo vsebino. Seveda niso v knjigi izpisane vsa avtorjeva vprašanja; le toliko jih je, kolikor je bilo nujno

potrebno in so tiskana v kurzivu. Ostala so strnjena v iztočnico, ki hkrati predstavlja naslovni uvod v posamezne vsebinske sklope. Odveč je reči, da je veliko potrpljenja imel pri nastajanju tega dela sam pripovedovalec dr. Miha Potočnik...«

Nekaj mojih osebnih kritičnih misli moram še dodati na konec tega zapisa: Od knjige sem veliko pričakoval. Precej sem »našel«. Pa vendarle, pričakoval sem več akcije. Pravzaprav sem, ne vem zakaj, pričakoval le akcijo. Alpinizem. Dejanja v stenah. Doživljajski zapis. Ne opravičujem tega. Takšni smo danes mladi plezalci. Osnovni gorniški motiv nam je doživetje na gori, v steni, v smeri! In branje s takšno vsebino, napeto, pustolovsko, mešanica realizma in romantike, ne roman, ampak čista stvarnost, resnico, imamo najraje. Bal sem se, podzavestno, ko sem jemal knjigo v roke, branja, ki zahaja v pretirano nizanje besed in stavkov in odstavkov in tematik, razglabljanja in razmišljanja, iger misli filozofije. Slednje pa je lahko (ali pa tudi ne, odvisno od bralca), očitek knjigi. Seveda pa moramo biti realni: tudi tehtna misel je potrebna. Najdemo jo v besedilu. In še morda: Tu in tam se mi je med branjem pojavil občutek, da teče beseda »prehitro«. Mogoče preveč površinsko. V tekstu pa je seveda veliko lepega. Seveda, bralec si bo moral vse to sam poiskati!

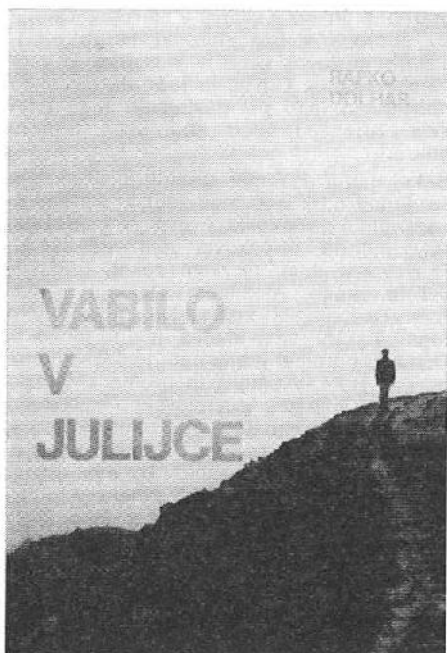
In fotografije? Revnejša bi bila »Zlata naveza« brez »slike«! Najprej naslovna stran v barvah: Jalovec. In na drugem listu, znova v barvah: Joža Čop in dr. Miha Potočnik... Nato pa črnbela fotografije v glavnem iz doslej še ne objavljene zapuščine dr. Stanka Tominka, potem iz osebnih Potočnikovih albumov, iz Dokumentarnega gradiva Planinskega vestnika... Naj končam: »sprehod« skozi »sliko« je doživetje zase!

Milan Vošank

VABILO V JULIJCE

Rafko Dolhar, Trst 1984, Izdalo in založilo SPD Trst ob 80-letnici organiziranega delovanja

Knjiga Vabilo v Julijce, ki predstavlja eno od osrednjih dejanj ob obletnici Slovenskega planinskega društva v Trstu, bi seveda zaslužila tole pozornost že dosti poprej, že tistikrat, ko se je v Trstu dogajalo osrednje planinsko slavlje ob tem jubileju. Snov, ki je zajeta v tej knjigi in ostaja torej zavoljo tega med nami za zmeraj, je taka, da živi svoje neokrnjeno življenje naprej brez slovesnostnih poudarkov, v svoji tihi tišini in v svojem čistem sporočilu, ki ga je avtor dr. Rafko Dolhar vtikal v vrstice svojih pripovedi, v odstavke svojega vabila v gore in v rdečo nit, ki se tke z njim in z njegovim dru-

žinskim Izročilom, v katerem je pokojni oče dr. Alojz Dolhar — tudi navdušen gornik — še zmeraj osrednja osebnost.

Torej je med nami zato, da govorimo o njej kadarkoli, zdaj v temle trenutku in kdaj pozneje, ko bi se znova vračali na pota, kamor nas to Vabilo usmerja.

Vsebina je pravzaprav izbor Dolharjevih zapisov, ki so izšli že poprej in sicer v knjigah Pot v planine (1965) in Pot iz planin (1974); jih je za to priložnost izpolnil in z njimi zaokrožil svoj dosedanj pisateljski opus, ki ga najdemo še v edicijah Človek in cesta (1971) in Moji kraški sprehodi (1980, glej PV 1981, stran 296), in Priglišče Krasa (1983, skupaj z Albertom Miklavcem). Tako se nam Dolhar predstavlja kot pisatelj, ki rabi za svojo izpoved predvsem vzdušja, značilna za naše gore, pa ne zgolj vzdušja, tudi razmišljanja o vsem, kar povezuje človeka z gorsko naravo, z vsakdanjim življenjem, z usodnostjo naroda, ki živi svoje življenje izza meje. Literarno vrednoto Dolharjevih izpovedi bi mogli iskati v tesni povezavi z naravo, s čustvenim odnosom do gorske narave, v povezavi pojavov v gorah z življenjem, življenjskim izkustvom, predvsem pa v romantično čustvenem odnosu do bivanja v gorski naravi s povezanostjo s preteklim in sedanjim in odvisnostjo človekove intimne do naravnih gibanj. Vse skupaj pa se prepleta z vsakdanjostjo in z zgodovino, z navado in običajem. Morda je njegova izpovednost najbolj nazorno in hkrati tudi lapidarno zapisana v Jutranji molitvi na Visoki Ponci:

»Sonce vzhaja nad Črnim studencem. Prišel sem na Visoko Ponco markirat pot v tvoj spomin, oče. Da bi tudi drugim pokazal pot v planine, kot si jo ti kazal meni. Da bi jih navezal na lepoto tega prgišča zemlje. Tudi v življenju bom hodil po poti, ki si mi jo pokazal.

Na obzorju se zbirajo črni oblaki, skoraj bi pobral svoje stvari in šel. A ti si vedno zaupal. Imel si zaupanje vase in si ga znal vlititi tudi drugim. Zato si obstal tam, kjer so drugi obupali. Rad bi imel moč, da bi vztrajal kot ti, dokler me pot za vedno ne odpelje s planin.«

In v svojem Hrepenenju zaključuje knjigo: »Prehitro sem spet na glavni cesti, kjer me pogoltna nevrotična roka belih, oranžnih in rdečih luči.«

In če vse to strnemo v eno samo misel, ko bi zraven dodali še željo, da bi imeli takih tekstov še več, bi morali priporočiti vsakomur, naj knjigo prebere. Našel bo v njej dosti lepote pa tudi kanec tiste bolečine, s katero naši prijatelji-planinci onstran meje odhajajo na pota po naših gorah...

M. K.

TRIGLAVSKI DOM

Nič drugega kot tak naslov, v resnici pa skrbno oblikovana in vsebinsko izčrpna brošura, ki je namenjena vsem podpornikom pri gradnji naše najvišje planinske postojanke.

»Ta brošura je izšla v znak hvaležnosti vsem, ki so s sredstvi, delom in moralno podporo omogočili, da na Kredarici stoji sodoben dom, ki vse leto sprejema obiskovalce. Ponovitev veličastnega dejanja Jakoba Aljaža.«

Tako piše v uvodu, v nadaljevanju pa sledimo zanimivim prispevkom. Naj jih naštejemo, predvsem zato, da bi z njimi potrdili vtis, da to ni nikakršna reklamna edicija, pač pa gradivo, ki sporoča vse najvažnejše, kar se je v zvezi z našo »Kredarico« dogajalo nekoč in danes.

Triglavska glorijska uvaža vsebino brošure. Napisal jo je dr. Miha Potočnik. V članku najdemo prav vse najvažnejše iz zgodovine »gradenj na Triglavu«.

Zaključek pa zveni kot velika, a resna prošnja:

»Držimo se tega, kar je ob razmerah za postavitve meteorološkega observatorija na vrhu Velikega Triglava v Planinskem vestniku že l. 1948 (stran 334—336) zapisal naš modri starosta, Drenovec, prof. Pavel Kunaver: »Postavite res nujno potrebno opazovalnico za meteorologijo in tudi za astronomijo in to čim višje v gorah — a prosimo, pustite vrh Triglava, kakršen je, vsem bodočim, slovenskim rodovom v ponos in veliko planinsko radost!«

Gregor Klančnik nadaljuje genezo gradnje novega Triglavskega doma. Članek spremilja natančen seznam vseh tistih, ki so se

vpisali med darovalce za »Kredarico«. Teh je znatno število in so lepo razporejeni po vrednosti darovanega denarja.

Ne smemo spregledati, da je brošura prav tako darilo in sicer kemične, grafične in papirne industrije AERO, Celje in je opremljena s številnimi lepimi barvnimi fotografijami, ki prikazujejo novo »Kredarico« (in seveda tudi staro); med fotografijami pa najdemo tudi Jakoba Aljaža (barvna in črno bela), barvno reprodukcijo Triglav iz Vrat Jaka Torkarja ter fotografijo »Pobudnika dr. Miha Potočnika in ustvarjalca posodobitve Triglavskega doma Gregorja Klančnika«.

V zvezi s to veliko akcijo so znane tri brošure: v marcu 1979 je izšla »Triglavski dom na Kredarici — nekdanj, danes in v prihodnje«. Izdala PZS. V aprilu 1982 je izšla brošura »Triglavski dom«. Ta je predstavila projekt posodobitve postojanke. Izdalo PD Ljubljana-Matica. V januarju naslednjega leta je izšel »Triglavski dom« kot prikaz pomena postojanke, prikaz uspeha v gradnji v letu 1982 in načrt, kako so projekt uresničevali. Izdalo PD Ljubljana-Matica.

Zadnja pa je pričujoča brošura, ki jo je tudi izdalo PD Ljubljana-Matica, gradivo zanjo je zbral Gregor Klančnik, oblikoval pa jo je Franček Perc. Na barvni naslovn strani lahko občudujemo Pogled na Triglav z Rošče, na hrbtni strani pa je mogočna Severna stena Triglava z domom na Kredarici v ozadju. Obe fotografiji — avtor P. Janežič.

M. K.

OBVESTILA

o popotniški dejavnosti in o gozdnih učnih poteh, št. 16, maj 1985

Na urednikovo mizo so spet prišla Obvestila z zanimivo vsebino. Uvodnemu tekstu, ki ga je zato številko prispevala Danica Zorko, sledi daljše in podrobno poročilo o delu komisije (med 1. 10. 1983 in 21. 2. 1985). Posebej naj omenimo obvestilo o gozdnih učnih poteh kot o uspešni popularizaciji gozda in gozdarstva. Rozka Debevec piše o gozdni učni poti Svečina—Kopica, za katero je zdaj na voljo vodnik (izdalo Društvo gozdarstvih inženirjev in tehnikov iz Maribora). Te poti so primerne za naravoslovne dneve, saj nam podatek, da je v letih 1981—1984 bilo na gozdni poti Bolfenk—Razglednik 7400 obiskovalcev—šolarjev, to kar zgovorno potrjuje. Zamejskim rojakom so predstavil E6—YU. To se je zgodilo 12. 4. letos, ko je Zoran Naprudnik spregovoril članom SPD iz Celovca z barvnimi diapozitivi o Ciglarjevi pešpoti Od Drave do Jadrana (E6—YU). Jožica Potokar opisuje srečanje z avstrijskimi popotniki, medtem ko s poti po Zvezni republiki Nemčiji sporoča svoje vtise Zoran Naprudnik (zanimivost Evropski muzej kruha v

Molenfiedu). Andreja Peček pričakuje v prihodnje več Američanov na slovenskem delu evropske pešpoti E6—YU. Danica Zorko poroča o vodniku po gozdni učni poti s Svečine na Kopico.

Naj iz ostalega gradiva omenim še osmo obletnico predtrške gozdne učne poti (Cveto Zaplotnik — intervju z ing. gozdarstva Nikolajem Lapuhom, očetom gozdne učne poti v Predtrškem gozdu pri Radovljici), poroča Danica Zorko, in pa seznam tistih, ki so lani prehodili naš del E6 (vsch je 36, kar pa ne pomeni, da ne bi mogli prišteti še kakšno ime, ker seznam ni popoln).

M. K.

Plezalni vodniček: MOŽNICA IN KORITNICA

(Škamperle & Kozorog, Ljubljana 1985, drugih podatkov ni)

Naša planinska literatura, kot smo že ob neki priložnosti zapisali, se iz dneva v dan bogati tudi s »plezalnimi vodnički«. Tako na kratko imenujemo brošure, ki jih izdajajo posamezniki ali pa v sodelovanju in z medsebojno pomočjo in so namenjeni izključno plezalnim načrtom, ki jih goje naši alpinisti. Teh vodnikov je v naših knjižnih zbirkah s planinsko tematiko že kar nekaj in zdaj čakajo na priložnost, da bi našli čas in bi zbrali o njih natančnejše podatke, da bi lahko na enem mestu zvedeli, do kam smo že prišli v tem pogledu. Inicijativ, ki se na tak način uresničuje, je treba pozdraviti, hkrati pa bi bilo prav, če bi zagotovili nekoliko večji red v tem izdajanju. Zdaj na primer te edicije nimajo vseh podatkov, potrebnih za bibliografijo, ko so navedeni le avtorji in morda še kraj, kjer je edicija izšla, vse drugo pa je prepuščeno naljublju. Vsekakor pa je treba o brošuri, o kateri nameravamo tokrat spregovoriti, povedati tudi tole: To ni zgolj plezalni vodniček, je tudi edicija, ki na svoj skromen način približuje vsem nam po krivici preveč pozabljeno gorsko področje, kjer je še zbrana »divja lepota in kjer je še vse nekam razmetano in opušteno, pobočja pa so poraščena z bornim grmičjem in pritlikavim drevjem, stene pa so travnate, zapuščene kamnite domačije in planine samevajo kot okamenle v resnobi pokrajine«.

Ta vodnik je torej sprejel dodatno nalogo, da informira in privablja, oboje hkrati pa s čisto željo, da bi spoznali tudi ta divji svet — Koritniške gore, ki so »kot oltar prostosti, kjer se prepletajo pravljicne podobe preteklosti in sedanjosti v neločljivi obliki«.

Skice in sheme je prispeval Edo Kozorog, besedilo pa Igor Škamperle. Opisanih je 92 smeri in prečenj ter 18 smeri v slapovih, 102 strani s tremi fotografijami

(Jerebica SV stena in J stena ter Loška stena). Brošuro imajo na voljo v ekonomatu na Planinski zvezi Slovenije.

M. K

Plezalni vodnik: ZADNJA TRENTA

(Podatke zbrala in uredila Slavko Svetličič in Marija Podnar, drugih podatkov o knjižici ni)

Planinski vestnik bolj noredno poroča o plezalnih vodnikih, čeprav jih je na našem tržišču z vodniško literaturo že lepo število. To preprosto zato, ker pač na urednikovo mizo te edicije ne prihajajo, niti jih ne dobivajo ostali člani uredniškega odbora. Medtem, ko je lepo steklo sodelovanje s slovenskimi založbami, se bo najbrž treba pogovoriti tudi na tem področju o podobnem sodelovanju. Knjižica v predgovoru pravilno ugotavlja, da je »ta skromen vodniček... nastal... zaradi pomanjkanja plezalnih vodnikov pri nas, saj je bil ta čudoviti del Trente (planina Zapotok, opomb. uredn.) zelo malo

obiskan ravno zaradi pomanjkanja literature«.

Zanimivo vsebino začenja oris zgodovine Zadnje Trente, v katerem Marija Podnar ugotavlja prve vzpone v tem delu naših Alp. Dragoceni so tudi podatki o planinskih postojankah in zavetiščih na tem področju, ko gre, žal, le za tri take objekte, za Kočo pri izviru Soče, za Zavetišče pod Špičkom in za Planino Zapotok, kar po drugi plati govori za to, da bi morda ta gorski predel potreboval še kakšno primerno zavetišče ali pa le bivak.

V nadaljevanju se opisane smeri v Ušju (1821 m), Veverici (1981 m), Vratcih (1900 m), Trentarskem Pelcu (2109 m), Ribežnih, Srebrnjaku (2099 m), Zapotoškem vrhu (1941 m), Bavškem Grintavcu (2344 m), Pelcu nad Klonicami (2437 m).

Vse smeri v stenah so prikazane tudi na črno-beli fotografiji, s pomembnejšimi shemami s simboli UIAA ter grebensko karto.

Vodiči imajo na voljo v ekonomatu PZS, Dvořakova 9.

M. K

razgled po svetu

AVSTRIJCI SE ODPRAVLJAJO NA TRANSANTARKTIČNO POGORJE OB JUŽNEM TEČAJU

Ob Južnem tečaju se razprostira Transantarktično pogorje, ki velja za največje še neraziskano gorsko področje našega sveta. In prav to pogorje je cilj avstrijske odprave, ki bo odšla na pot v novembru 1985. V odpravi bo sodelovalo šest mož, med njimi en Avstalec. Do antarktičnega oporišča McMurdo se bodo prepeljali z oskrbovalno ladjo, pot do Transantarktičnega pogorja pa bodo nadaljevali z motornimi sanmi. Vodja odprave Bruno Klausbruckner je napovedal, da se nameravajo povzpeti na kar največ vrhov, vendar bodo morali pred tem prečiti velikanski ledeniški pas, za kar bodo potrebovali po načrtih tri do sedem tednov. Natančno premišljena prehrana naj bi ohranila vse člane odprave pri zdravju, da jim bo po prečanju ledeniškega pasu ostalo dovolj moči za tri do štiritedensko plezanje v gorovju. Odpravo načrtujejo tako, da jo bo mogoče na katerikoli točki prekiniti. Kajti podobne usode kot Robert Scott, ki je hotel priti do Južnega tečaja prav tako z motornimi sanmi in je pri tem zmrznil, Avstrijci seveda ne bi radi doživeli.

(Povzetek po reviji »Die Alpen«, april 1985.)

M. A.

Z MAGNEZIJU V KARAKORUMU

Norveški vzpon po osrednjem stebri gore Trango (6237 m) je ostal v strokovnem tisku skoraj neopažen, čeprav je šlo za tehnično najtežavnejšo smer, ki je bila v Karakorumu kdajkoli izpeljana. To je bil gotovo velik uspeh, če upoštevamo, da je ta smer hkrati tudi ena najdaljših, vendar ga je, žal, nekoliko zasenčila smrt vršne naveze. Skupino so tvorili: Stein P. Aasheim, Hans Christian Doseth, Finn Daehli in Dag Kolsrud, vsi štirje pa so veljali za prvovrstne plezalce s pomembnimi izkušnjami.

Skupina je imela najprej srečo: za ureditev vsega potrebnega v Ravalpindiju je potrebovala le tri dni. Bazo taborišče so si Norvežani uredili sredi julija 1984 na višini 4000 m. Velikastna jugovzhodna stena osrednjega stebra gore Trango je visoka 1500 m. Njen manj strmi del meri 1000 m, navpični gornji del pa 500 m. Vzpon naj bi bil potekal v čistem alpskem slogu.

Vsi štirje plezalci so vstopili v steno 16. julija. Začetek ni bil posebno zahteven, še največ težav so imeli z opremo, ki je je bilo 200 kg: živež za 25 dni, 350 m vrvi, 100 karabinerjev, plezalska oprema in magnezij. Toda strmina se je kaj hitro stopnjevala, tako da so drugega dne napredovali le še za 150 m. Delo v steni

je potekalo izmenično: dva sta napredovala, dva pa sta skrbela za prenos tovora. Vreme je bilo splošno toplo, toda temperatura se je hitro znižala in z njo tudi optimizem. Po nekaj dnevih skrajno težavnega plezanja v megli in snegu so priplesali do vznožja gornjega dela stebra. Upali so, da jih tam pričakuje udobna terasa, toda našli so le 50 cm široko polico.

Zdaj so se začele prave težave, v steni nad njimi ni bilo daleč naokrog nobene razpoke ali oprimka. Napredovali so z največjim trudom in zelo počasi. Vodilna naveza je zmogla dnevno le 40 do 50 m. Začelo jim je zmanjkovati hrane. Trinajstega dne je zato Dag Kolsrud predlagal, da bi se skupina ločila, kar se je dva dni zatem pokazalo za edino možno rešitev. Bili so v višini 5700 m, ko sta se Aasheim in Kolsrud sporazumno odločila za sestop, za kar sta potrebovala polna dva dneva, dogovorili pa so se za svetlobne signale. Daekli in Doseth sta v tem času napredovala le za borih 100 m. 4. avgusta ob petih popoldne so opazili Dosetha na vrhu in ga s teleobjektivom tudi fotografirali. V baznem taborišču so seveda z velikim kresom proslavili zmago.

Toda že kmalu zatem je prišla novica, da sta Daehli in Doseth pogrešana. Helikopter, ki je prihitel na pomoč, je novico le potrdil, oba plezalca sta strmoglavila v globino 500 do 700 m, po vsej verjetnosti, ker se je zlomil varovalni klin, nesreči pa je utegnili botrovati tudi padajoče kamenje ali tehnična napaka med sestopanjem, k čemer je utegnila svoje prispevati tudi višinska utrujenost. Trupli obeh plezalcev so našli, vendar jih niso mogli spraviti v dolino. Tako se je končala pustolovščina na ledeniku Baltoro.

Prvenstveni vzpon po osrednjem stebri gore Trango se je posrečil v juliju 1976 angleški navezi, ki jo je vodil Martin Boysen.

Arne J. W. Kolsto (Oslo) — prev. M. A.

ALPINISTIČNA ZMOGLJIVOST IN OSKRBLJENOST ČLOVEŠKEGA TELESA Z VODO

Voda je za človeški organizem docela nepogrešljiva hranilna sestavina, saj jo je treba dovajati praviloma vsakih nekaj ur. Čeprav je v telesu 60 do 70 % vode, so razpoložljive rezerve razmeroma majhne in omogočajo pri popolnem pomanjkanju preživetje le za približno pet dni. Večina vode je kot strukturi element praktično v vseh telesnih celicah, drugi deli izpolnjujejo svojo nalogo kot prenosno sredstvo (kri) in medij za toplotno izravnavo (potenje), ovlažitev dihalnega zraka, izločanje seča in pri zamenjavi številnih raztopljenih snovi v vsem telesu.

Zdrav človek ureja svojo oskrbljenost z vodo z občutkom žeje, ki ga spodbujajo možgani na temelju stanja vode v krvi, poleg tega vpliva na varčevanje z vodo hormon ADH v ledvicah. Oskrbljenost z vodo je tesno povezana s kuhinjsko soljo, ki je najvažnejša mineralna snov v krvi in tekočini med celicami. Izguba vode in kuhinjske soli hodi pogosto skupaj, kar opazamo predvsem pri potenju pa tudi bruhanju in uriniranju. Izguba soli vedno pomeni tudi izgubo vode. Pri močnejši izgubi lahko pride do tako imenovane solne lakote.

Vodna bilanca v telesu je izravnana, če je dovajanje v ravnotežju z izgubo. S pijančami dobi človeško telo dnevno 1 v normalnih razmerah 1 do 1,5 litra, s hrano približno 0,8 litra, iz celične izmenjave pa približno 0,3 litra vode. Do izgub prihaja deloma v vidni obliki: urin 1 do 1,5 litra, blato približno 0,1 litra; nevidni delež zaveda izdihani ovlaženi zrak 0,4 litra in izparevanje skozi kožo 0,3 litra.

Planinec ima svoje posebne težave glede oskrbljenosti z vodo, in sicer iz različnih vzrokov:

1. Do nenavadno velikih izgub prihaja pogosto zaradi hudih telesnih naporov, to je očitnega potenja v nižinah in naraščajočega izparevanja v suhem višinskem zraku; prav tako prihaja do vse večjih izgub z dihanjem.

2. Oskrba z vodo lahko postane težavna tako med pomanjkanjem turam v skali kot tudi nad snežno mejo, ko se je mogoče zadovoljivo oskrbeti z vodo le s pomočjo kuhalnika.

3. Napor in utrujenost pogosto preprečujeta občutek za žejo. Zato dnevnih izgub v količinah od 3 do 5 litrov ne moremo več izravnati. Kot posledica tega postaja pomanjkljiva tudi prehrana.

Če torej ne upoštevamo žeje, povzroča znatno pomanjkanje vode (2 do 4 litre) utrujenost in razdraženost, še večja izguba (nad 5 litrov) pa že povzroča mišično slabost, omotico, bruhanje, mišične krče in zmedenost. Podobni simptomi se kažejo pri večjih izgubah kuhinjske soli v količini 50 g ali več.

Pomanjkanje vode močno vpliva na telesno in psihično zmogljivost planinca, in to pogosteje, kot se tega marsikdaj zavedamo. Posledice so v gorah lahko še bolj porazne kot na primer med maratonskim tekom. Zmedena koordinacija in splošna mišična slabost, do nji pride zaradi pomanjkanja vode, vedno znova povzročata nesreče, zlasti med sestopanjem po dolgotrajnih turah.

Posebno tragičen primer je dramatičen umik naveze Bonatti in Muzeaud iz osrednjega stebra Frenay v letu 1962. Smrt štirih visoko usposobljenih alpinistov bi bilo mogoče z vidika današnje vednosti pripisati predvsem izrecnemu pomanjkanju vode.

(Po sestavku, ki ga je napisal G. Hartmann, objavljen pa je bil v švicarski reviji »Die Alpen«, 8/1984.)

M. A.

ZDRAVJE V GORAH: POTENJE JE ZDRAVO!

Gornji naslov bo prenekateriga planinca pripravil k negotovanju, saj sodi nadežno potenje med najbolj neprijetne spremljevalke hoje po gorah. To velja še zlasti za zimo, ko se je treba zaradi prepotenih oblačil največkrat vse preveč na hitro posloviti od vrha in se brž zateči v najbližjo planinsko postojanko.

Toda potenje je zelo pomembno, pravzaprav pomeni edino možnost, da se lahko pregreti organizem med višinskimi turami ohladi. Človeško telo namreč glade tega deluje prav tako kot avtomobilski motor, ki potrebuje, zato, da bi dosegel največjo zmogljivost — optimalno delovno temperaturo. Ogrevanje je v našem primeru kaj preprosto: pravočasno ogretje telesa na začetku ture in ustrezna obleka. Hlajenje pa je možno le s potenjem, pri čemer se nekateri pač bolj potijo kot drugi. Odločilno vlogo pri tem ima dejstvo, koliko smo pred turo trenirali. Dobro trenirani planinci »delujejo« bolj racionalno in se ne pregrejejo tako hitro kot netrenirani.

Znoj na koži izhlapeva in tako odvzema telesu odvisno toploto. Prava delovna temperatura našega telesa je 37 stopinj, da bi dosegli največjo zmogljivost pa je pomembna zato, ker že za eno do dve stopinji povečana telesna temperatura močno zmanjšuje naše moči.

Za potenje uporablja telo vso razpoložljivo telesno tekočino. Za planinsko rabo je pomembno zlasti to: bolj ko se potimo, bolj se kri gosti in se zato tudi počasneje pretaka po ožilju. Če takšne izgube tekočine zaradi potenja med turo pravočasno in izdatno ne izenačimo s pitjem, lahko povzroči zgostitev krvi resne težave: srce je dodatno obremenjeno, mišice so vse slabše oskrbovane z gorivom in kisikom, naposled pa ostaja v telesu vse več odpadnih snovi. Posledice so dovolj znane: zmogljivost je manjša, nastopijo mišični krči, poveča se nevarnost omrzlin, nastopijo najrazličnejše motnje med aklimatizacijo v večjih višinah vse do nevarnega višinskega pljučnega edema. Pri planincih, ki skozi leta premalo pijejo, ker bi tako radi preprečili neprijetno potenje, se pogosteje pojavljajo ledvični kamni in tromboza.

Vsem takim ni mogoče dovolj odločno zabiti, da je potenje zelo pomembno in da mora imeti telo vedno na razpolago dovolj tekočine, saj se lahko hladi le s potenjem. Kdor tega ne verjame, naj se raje preusmeri na kakšno manj nevarno športno dejavnost. Dokazano je namreč, da je pri več kot polovici vseh primerov

prišlo do nesreče predvsem zaradi nepačnega pitja.

Povedano na rob: pri sodobnem perilu se pravzaprav sploh ne bi smelo zgoditi, da bi vse skupaj do kraja premočili. Potenje nog pa pesti predvsem tiste, ki posvečajo premalo skrbi higieni nog.

IN KAJ NAJ PIJEMO?

Med enodnevnimi turami je to razmeroma preprosto: piti je treba izdatno in pogosto pred turo, med njo in po njej. Vendar je pri tem treba upoštevati: kolikor daljša je tura, kolikor več naporov zahteva in če dodatno k temu počnemo vse to v hudi vročini, toliko bolj mora biti v pijači dovolj mineralnih soli. Zato je v vseh takih primerih učinkovito, če ob pitju jemo jedi, ki premorejo veliko takšnih sestavin: juhe, meso, orehe, rozine in sploh suho sadje, zlasti slive, in mlečne izdelke. Le nekoč na veliko hvaljene »solne tablete« so se pokazale za škodljive in bi jih zato ne kazalo več jemati!

Prav tako se ne gre preveč zanašati na občutek za žejo, predvsem ne pri veliki utrujenosti in izčrpanosti, ko žeja sploh ni več zanesljivo znamenje za nujno potrebo po tekočini. Boljše je geslo: »V gorah ne pijemo, da bi si pogasili žejo, marveč zato, da bi si ohranili moči.« Preveč tekočine še nikoli ni škodovalo (seveda razen v pretirano mokro-veselih večerih v planinskih postojankah). Zdravo telo namreč tudi to ureja samo po sebi. Samo na pomanjkanje tekočine se ni mogoče navaditi: na primer s treningom ali utrjevanjem, kar na primer zelo dobro vedo tudi beduini v puščavah.

Z vidika športnega zdravnika je zato treba vsakemu planincu in alpinistu nujno priporočiti: piti pred turo, med in po njej kar največkrat mogoče, zlasti pa še, če gre za hude napore v veliki vročini! Med povprečno gorsko turo, ki traja od 6 do 8 ur, je treba popiti najmanj dva do tri litre tekočine, in to po možnosti v pogostih manjših obrokih čez dan.

Potenje na gori je torej nujno, v nasprotnem primeru kaj rado pride do težav. S potenjem izgublja telo vodo, ki pa jo je treba brž nadomestiti. Tako preprosto se glasi to izjemno pomembno planinsko-medicinsko pravilo!

(Povzetek sestavka z istim naslovom, ki ga je napisal dr. Franz Berghold, objavljen pa je bil v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja, marec/april 1985.)

M. A.

IVAN HOUDEK 1887—1985

V Bratislavi je umrl 24. januarja 1985 star 98 let, ing. Ivan Houdek, najboljši slovaški poznavalec zgodovine planinstva v Visokih Tatrah. Napisal je kar 28 knjig in več kot 200 člankov in razprav predvsem o zgodovinskih vprašanjih tega pogorja in njegovega jugozahodnega pred-

gorja. V letih 1936 in 1951 sta izšli dve izdaji njegove knjige »Osudy Vysokych Tatier« (Usode Visokih Tater), ki velja še danes za klasično delo v celotnem slovenstvu o Tatrah. Houdek je veliko pisal tudi o Nizkih Tatrah in svojem domačem Lip-tovu. Njegovo dolgo življenje je bilo do konca izpolnjeno z delom, za kar je dobil še za življenja številna priznanja.

jn (prev. M. A.)

120-LETNICA PRVEGA ZBORNIKA AVSTRIJSKEGA ALPINISTIČNEGA ZDRUŽENJA

Prvi zbornik avstrijskega alpinističnega združenja je izšel 13. junija 1865 na Du-naju, njegov urednik pa je bil tajnik zdru-ženja in znani geolog dr. Edmund von Mojsisovics. Obsegal je 420 strani, v njem pa je bilo poleg obilja drobnega gradiva, tudi več imenitnih razprav, ki so jih napi-sali tedaj sloveči alpinisti ali v planinstvu delujoči znanstveniki. Naštejmo le neka-tere med njimi: prof. Simony je pisal o gorski skupini Venediger, Egger je prispe-val zgodovino vzponov na Glockner, Sonklar pa o južni strani Zillertalskih Alp. Med drobnim gradivom je bilo najti poročila o dejavnosti posameznih društev, sledil pa je seveda tudi seznam vseh čla-nov. Znova je bil opremljen z večbarvnimi litografijami in zemljevidom okolice An-kogla, le-tega je zrisal znani kartograf Franz Keil. V poznejših zbornikih ni bilo več društvenih novic, ker so znova oživili redno izhajanje Obvestil, vseskozi pa so sloveli predvsem po odličnih priloženih zemljevidih.

(Po sestavku dr. Harald Schuelerja v Obvestilih avstrijskega alpekega združc-nja, 3/1985.)

M. A.

100 LET NIKOLAJA VASILJEVIČA KRILENKA

Znani boljševiski revolucionar Nikolaj Va-siljevič Krilenko je 15. maja 1985 dopolnil sto let. Njegovega življenjepisa v našem primeru ne gre podrobneje obravnavati: omenimo naj le toliko, da je študiral pravo, sodeloval v obeh revolucijah 1905 in 1917 ter opravljal takrat in pozneje najrazličnejše visoke državne, vojaške in politične dolžnosti. Tako je bil Krilenko med drugim v novembru 1917 imenovan za vrhovnega poveljnika Rdeče armade, v letih 1931 do 1937 pa je bil ljudski komi-sar za pravosodje in večkrat vrhovni toži-tec v proslulih procesih, zaradi česar so ga tuji dopisniki tedanjega časa imeli za novega Robespierrea.

N. V. Krilenko je bil ob vsem tem tudi navdušen ljubitelj narave in alpinist. Že pred letom 1917 je hodil skupaj z V. I.

Leninom v gore, posebno pa se je pozneje navduševal za Pamir, kjer je bilo takrat z alpinističnega vidika še veliko belih lis. Zaradi take naravnosti so ga leta 1928 seveda izvolili za predsednika organizacije proletarske turistike in izletov. Kot tak je omogočil vrsto odprav v najvišja gorstva Sovjetske zveze, ki se jih je nekajkrat tudi sam udeleževal kot alpinist. Tudi njega je tedaj doletela usoda, ki jo je prej priprav-ljal drugim, leta 1938 je bil po krivici obsojen, leta 1953 pa ga je CK KP SZ v celoti rehabilitiral.

(Povzetek po sestavku, ki ga je napisal Fritz Leder, objavljen pa je bil v vzhodno-nemški reviji »Der Tourist«, 5/1985.)

M. A.

FOTOGRAFSKI APARATI IN MRAZ

Revija ALPIN je nedavno tega organizirala preizkušnjo osmih različnih maloslikovnih fotografskih aparatov glede njihove upo-rabnosti v gorah. Vendar se zdi, da pre-izkuševalci med svojim testiranjem niso odgovorili na najvažnejše vprašanje: do kakšnih nizkih temperatur kamere še delujejo.

S takim vprašanjem se je oglasil v pismih bralcev (ALPIN, 4/1985) Wolfgang Schil-ler, ki piše predvsem o kamerah Minox 36 GT in GL. Pisec zatrjuje, da hodi po-zimi pogosto v visoke gore in je že dolga leta tudi navdušen fotograf. Prvo Minox 36 GL si je kupil leta 1981 in se z njo odpravil v Ötztalske Alpe, vendar so ostali vsi posnetki, ki jih je bil napravil z »mrzlo« kamero, neosvetljeni. Zato meni, da so reklamni prospekti glede tega naj-večkrat nezanesljivi ali vsaj površni.

Tudi trditve preizkuševalcev, da je že omenjeno Minox kamero mogoče zlahka opremiti s pogosto nujno potrebnim UV-filtrrom, je treba vsaj dopolniti. Če to kamero opremimo s filtrom, je ni mogoče več zapreti, prav tako je v hujšem mrazu montaža in demontaža filtrov z rokavicami domala nemogoča. Tako je treba med turo pustiti kamero za več posnetkov od-prto in v tem času se tako ohladi, da je konec njenega brezhibnega delovanja. Pisec pričakuje, da bo revija pripravila in objavila ustrezno dopolnitev testiranja, saj bo s tem prihranila prenekateremu prija-telju gora prav grenka razočaranja.

M. A.

V KEMPTNU NAČRTUJEJO ALPINISTIČNI MUZEJ

Prijazno in zgodovinsko mestoce Kemp-ten naj bi v kratkem dobilo alpinistični muzej, saj so zanj že pripravljeni vsi načrti. Nemško alpinistično združenje na-merava v enem izmed starih poslopij tega mesta, in to v njegovih zgornjih poslopijih,

prikazati na 800 kvadratnih metrih razstavnih površin odkrivanje in osvajanje Alp vse od srednjega veka do danes. V pritličju tega poslopja že deluje galerija alpskih dežel.

Tematika, ki jo nameravajo prireditelji približati obiskovalcem, sega od najstarejšega bavarskega gorskega zemljevida, to je o Češkem gozdu iz leta 1514, vse do umiranja gozdov v današnjem času.

V zgodovini ljudi in gora bodo seveda v ospredju gore, pri čemer ne pozabljajo niti na izvenevropska gorstva, kot sta to Himalaja in Andi. Muzejska zbirka bo obsegala predvsem zemljevide, grafike, podobne, fotografije in tiske, pa seveda tudi gorniško opremo iz prejšnjih časov. Celotno gradivo, ki izvira deloma iz arhiva alpskega združenja, deloma pa iz zasebnih zbirk, naj bi letos in prihodnje leto dokončno uredili in opremili, tako da bi muzej lahko odprli za javnost v letu 1937. (Po »Alpin«, 6/1985.)

M. A.

HIMALAJSKA MRZLICA: AVSTRIJCI NAČRTUJEJO TRI POMEMBNE PRVENSTVENE VZPONE

V letošnjem letu se avstrijske odprave znova udeležujejo vse bolj množičnega naskakovanja na najvišje vrhove sveta. V Himalajo se namreč odpravljajo kar štiri njihove odprave. Prva med njimi je pravcata mini odprava z Georgom Bachlerjem, Robertom Schauerjem in Poljakom Woytekom Kurteyko, odpravlja pa se v še nepreplezano zahodno ostenje K2 (8511 m). Odprava se namerava vrniti iz Himalaje sredi avgusta. 31-letni Bachler je v tej zvezi dejal, da so že vsi trije doživeli uspeh pri vzponu na to zahtevno goro, posebej pa je vesel tega, ker v odpravi sodeluje Woytek, ki ga glede zmogljivosti šteje za najmočnejšega alpinista sedanjega časa. Zahodno steno nameravajo preplezati v čistem alpskem slogu, brez višinskih taborov, brez višinskih nosačev in brez fiksni vrvi.

Drugo odpravo sestavlja osem avstrijskih alpinistov, ki se nameravajo dokazati v jugozahodni steni Manasluja (8156 m). V severno steno Šiša Pangme v kitajski Himalaji pa se podaja tretja avstrijska odprava, ki jo vodi Salzburžan Markus Schmuck.

S plezalskega vidika nedvomno najtežavnejši podvig načrtuje odprava pod okriljem avstrijskega alpinističnega združenja, ki jo vodi Robert Renzler. Člani te odprave nameravajo kot prvi preplezati skoraj 3200 m visoko severno steno 7824 m visokega Mašerbruma v pakistanskem Karakorumu.

(Po »Alpin«, 6/1985.)

M. A.

NOV REKORD: OSEM GORNIKOV HKRATI NA EVERESTU

Prvič v zgodovini planinstva je bilo konec aprila 1984 hkrati na vrhu Mount Everesta osem mož. To se je posrečilo norveški odpravi, ki je šla le štiri plezalce, a so vsi istega dne skupaj s štirimi šerpami prišli na vrh najvišje gore sveta. Dva izmed šerp sta pri tem dosegla osebna rekorda: 34-letni Sungdare je bil tokrat že četrtič na vrhu Everesta, Ang Rita pa tretjič. Imena norveških plezalcev pa so: Arne Naess, Aasheim Steinpeter, Ralph Hølbakk in Halvard Nesheim. In še nekaj podatkov za statistiko: to je bila že 37. uspešna odprava na Everest od prvenstvenega vzpona v juniju 1953. Doslej je prišlo na najvišji vrh sveta (8848 m) vsega 173 gornikov.

(Po »Alpin«, 6/1985.)

M. A.

HELIKOPTERSKA REŠEVALNA SLUŽBA

Dejstvo je, da se je gorska reševalna služba v zadnjih letih prav s pomočjo helikopterjev razvila v dejavnost, ki postaja vse bolj uspešna. Prav helikopterji namreč sodelujejo že v večini reševalnih akcij. Helikopter je — seveda v ustreznih vremenskih razmerah — nasploh najbolj primerno prevozno sredstvo tako za prevoz reševalnega moštva do kraja nesreče kot tudi za odvoz rešenih, ranjenih ali bolnih planincev do najbližje bolnišnice. Statistika kaže, da zdaj v alpskih deželah opravijo helikopterji skoraj polovico vseh reševalnih akcij. To sodobno prevozno sredstvo so v zadnjih letih prav v te namene znatno izboljšali, kar velja še zlasti za njihove reševalne pripomočke, kot so to vrtni vitli, reševalne vreče in osvetlitve. Hkrati so piloti že tako izurjeni, da so možna reševanja tudi v najtežavnejših razmerah, denimo v prepadnih ostenjih, iz sotesk in razpok.

Helikoptersko reševalno službo imajo na skrbi različne organizacije. V posameznih deželah je ta služba v pristojnosti vojaških ali policijskih enot. Švica pa je za gotovo ena redkih dežel, kjer obstaja posebej za ta namen ustanovljeno privatno podjetje, ki se financira iz letnega zavarovalnega prispevka stotisočev članov, seveda pa tudi s pristojbinami, ki jih je treba plačati za reševanje ponesrečencev iz tujine.

Reševalni poleti so v slabem vremenu — sneženju, močnem vetru, slabi vidljivosti ali celo ponoči — še vedno zelo nevarni. To nazorno kažejo tudi različne nesreče, do katerih je prišlo v zadnjem času. Oglejmo si prav na kratko le tri med njimi: — V Avstriji se je smrtno ponesrečil helikopterski reševalec, ko je padel 150 m v globino, ker se je sprostil vrtno za-

varovanje zaradi uporabe napačnega karabinerja.

— V Franciji se preobremenjeni helikopter ni mogel dvigniti zaradi močnega vetra; pri tem je rotor zadal ob tla in se poškodoval, vendar hujšega ni bilo.

— Med nekim reševanjem v Pirenejih se je spustil reševalec iz helikopterja že 25 m globoko, ko je padajoče kamenje odbilo tretjino enega rotorskega krila, helikopter je začelo seveda močno premetavati, kljub temu pa je pilotu uspelo pristati na bližnjem melišču in tudi na vrvi viseči reševalec je ostal nepoškodovan.

Četudi so helikopterji torej nadvse dragocena pomoč pri reševanju v gorah, je vendarle skrajno neodgovorno, da so planinci v gorah tako lahkomišno podajajo v nevarnosti. Še posebno velja to za tiste ne tako redke posameznike, ki visoko ocenjujejo svoje sposobnosti in moči v veri, da jih bo v skrajni sili že rešil helikopter. (Po švicarski reviji »Die Alpen«, 5/1985.)

M. A.

VARSTVO GORSKEGA SVETA KORAK NAPREJ — DVA NAZAJ!

Med resničnimi ljubitelji gorskega sveta je čutili vse več odpora proti gradnji novih smučišč in žičnic v Alpah. Priznati je treba, da je že res težko poslušati pravo poplavo vedno pogostejših novic o novih načrtih in novih krutih posegih v gorsko naravo. Kar povsod si želijo še več novih smučišč, novih žičnic, novih cest prav do višin in povsod za nameček še prostranih parkirnih prostorov. Vse pa seveda pomeni tu nekaj dreves manj, tam novo preseko skozi starodavni gozd in razstreljena pobočja.

Mnogo posegov, ki vsi po vrsti hudo ogrožajo gorski svet, gre po svoje kriviti tudi za vse večjo otopelost, s katero sprejemamo posamična poročila. Mar smo se res počasi, a zato toliko bolj zanesljivo sprijaznili z uničevanjem vsega tistega, kar bi morala biti naša največja in nenehna skrb?

Če bi hoteli biti dosledni, nam preostane le beg v idiliko. In priznati je treba, da so v gorah še koščki, kjer je narava nedotaknjena. Toda vsak korak nazaj pomeni hkrati tudi nov košček novega prostora za uničujočo dejavnost bagerjev in buldožerjev. Kaj hitro se bo uresničila napoved: »Kmalu se bomo lahko povsod vozili z avtom, vendar se ne bo več vredno kje ustaviti.« Že zdaj se nam kar prevečkrat dogaja, da se med vožnjo v vabljiv kraj peljemo skozi področja, ki so prav zaradi te nove ceste izgubila ves svoj nekdanji čar. Kaj smo naposled pridobili, če nas nove žičnice še hitreje pripeljejo na vrh, ko pa prinašajo s seboj tudi hrup in napetosti našega siceršnjega vsakdana?

Vsekakor ni naš namen, da bi s takim pisanjem skazili vaš dopust ali da bi hoteli pri vsaki uporabi žičnice trkati na vašo slabo vest. Vendar pa smo zatrdno mnenja, da je bilo v alpskem gorskem svetu vse doslej že dovolj zgrajenega. Rane, ki smo jih s tem prizadejali zelo občutljivi gorski naravi, so še vedno zelo globoke, saj se le počasi celijo, če se sploh.

Položaj je žal tak, da inočemo in ne smemo poročati zgolj o lepotah in radostih. Gre za to, da bomo vsaj v prihodnje vsi skupaj bolj dejavni in odločni. Kajti vztrajati je treba, četudi bi kdo dejal, da tega ne more več poslušati!

(Po uvodniku, ki ga je za revijo *Alpin*, 6/1958, napisal Georg Schimke.)

M. A.

PSIHO-TEHNIČNA PLEZARIJA AMERIŠKEGA KOVA

»STRAH POŽIRA DUSE«

Izpopolnjena tehnična oprema, pogoste ponovitve in temu ustrezno veliko zapuščenih plezalskih pripomočkov v stenah so močno spremenili značaj prenekaterih Big-Wall smeri v ZDA. Zato so nove ocene za težavnost plezalskih smeri znatno zahtevnejše in tudi kriteriji ocenjevanja veliko trši.

V septembru 1984 se je švicarska naveza Rolf Rauber, Pierre-Allain Romagnoli in Ruedi Abderhalden v rekordnem času pretokla skozi sloviti Zodiac. Za to smer v El Capitanu, ki je bila takrat ocenjena z A5, so Švicarji potrebovali le dva dni. Le malo zatem je tej isti navezi uspel vzpon na Magic Mushroom po razmeroma stari smeri iz zgodnjih 70. let. Ta je bila ocenjena samo z A4. Kljub temu so zanjo potrebovali pet dni, čeprav so še pred tem v smeri fiksirali nekaj vrvnih raztežajev. Ruedi Abderhalden je o obeh podvigih dejal: »V Zodiacu je zabitega že razmeroma veliko železja. Večina smeri je v bistvu A3. Samo zadnji vrvi raztežaj je morda A4, in to zaradi povečane nevarnosti padca, čeprav je tudi v tem delu kar precej tako imenovanih Cooperjevih glav. V Magic Mushroomu ni pravzaprav niti enega posebno zahtevnega raztežaja, le en sam dosega približno A4. Razpoke tu še niso razbite in v eni sami smeri ne tiči skoraj nič železja. Vse smo morali sami zabiti, praviloma tudi za stojšča. Vendar je ta smer vsekakor znatno zahtevnejša kot Zodiac.«

Tako torej izkušnje iz prve roke. Američani sami vse to seveda že dolgo vedo. Prenekatera nekdanja izjemno težavna in zahtevna smer je postala v zadnjih letih le še priljubljena modna muhavost. Zato je bilo treba nujno zaostri ocenjevanje, pri čemer so se dogovorili za zares ostro merila.

Sedanje nove ocene segajo tako kot prej od A1 do A5+, pri čemer je za vsako posamezno stopnjo odločilna višina možnega padca, pogojenega z odlomom ali izrutjem plezalnega pripomočka (klina, zagozde in podobno). Pri A3 so tako možni že 10-metrski poleti v globino, pri A4 in A4+ pa je možen padec za dobro polovico do skoraj celotne varovalne vrvi. Tako naj bi bilo območje A5 in A5+ prihranjeno za zares najtežavnejše smeri in za resnične specialiste.

Da takšne grozljivke ne obstajajo le na papirju, dokazuje najnovejša kronika El Capa, ki premore kar lepo število najbolj drznih plezalskih dejanj. Nam naj zadošča le navedba, da sta John Barbella in Rob Slater potrebovala za svojo Wyoming Sheep Ranch (A5+) kar dvanajst dni. Za konec si oglejmo še nekaj novih ocenitev klasičnih tehničnih smeri na El Capitanu: Nose A1, Salathe Wall A2, z A3 ocenjene smeri Tangerine Trip, North America Wall in The Shield, Mescalito in Excalibur veljata po novem A3+, Iron Hawk pa A4. Čistih A5 so prisodili smeri Zenyatta Mendatta, A5+ pa že omenjeni smeri Wyoming Sheep Ranch.

(Po »Alpin«, 6/1985.)

M. A.

ALPINISTIČNA OPREMA IN VARNOST — SEDEŽNI PAS NI OBLAZINJENA KLOP OB PEČI

Namen tega testa je bil primerjati različne izvedbe plezalskih pasov glede na njihovo primernost in še predvsem varnost. V posebni akciji so preizkusili 12 različnih sedežnih pasov, 6 prsnih pasov in 3 kombinirane pasove, in to z medicinskega vidika po UIAA normah. Preizkusne osebe so med 10-minutnim visenjem spraševali po morebitnih bolečinah, posebno pozornost pa so posvečali tudi temu, če pas ovira dihanje in koliko sta oba dela pasu (prsni in sedežni) obremenjena. Tako so ugotovili, da na posebno občutljivih mestih (ledvice, dimlje, notranja stran stegna in pazduha) ne sme imeti pas nobenih kovinskih delov, prav tako pa pasovi ne bi smeli neposredno pritiskati na spolovila. Za boljše prekrvavitve nog morata biti sedežni pentlji premični. Rezultate testa bi bilo mogoče na kratko povzeti z naslednjim: »Sedežni pas nikakor ni oblažinjena klop ob peči«, kajti vsi pasovi povzročajo po krajšem ali daljšem visenju bolečine, nekateri med njimi pa utegnejo biti med morebitnim padcem med plezanjem ali dolgotrajnim visenjem celo nevarni. V vseh primerih je posebno pomembno, da je pas pravilno nastavljen in prilagojen telesu. Vsak plezalski pas je treba vedno znova prilagoditi oblačilom in velikosti telesa. Prsni pas ne sme

nikoli ležati previsoko, saj bi tako omejeval gibljivost rok.

Oceno zelo dobro so med testiranjem dobili sedežni pasovi naslednjih znamk: Mark VI, Troll, Klimelite, Freestyle, Balance, Edelrid, Anatomic in Libero B. Za nevarne pa so bili ocenjeni pasovi: Vercors, Petzl, Classique, Aletsch, Combi, Mammot in Kombigurt. Vse tehnične podrobnosti o rezultatih tega testa si je mogoče ogledati v sestavku z istim naslovom v Obvestilih avstrijskega alpinističnega združenja, 3/1985.

M. A.

PREVEČ VIŠINSKEGA SONCA ŠKODUJE ZDRAVJU

Dandanes si želimo vedno več sonca; tako tudi planinci med turno smuko, na spomladanskih izletih ali med poletno plezarijo. Toda premočno sonce zdravju nikakor ne koristi. Zlasti v gorah lahko pogosto opazimo, da je zvečer, ko je sonce že zašlo, koža neprijetno topla in rdeča. Včasih se na njej pojavijo že tudi mehurčki. Kaj nam je torej storiti, da bi ne dobili sončnih opeklin ali pa bi vsaj omilili njihove posledice?

Ultravijolično žarčenje se krepi z višino. Učinkovita zaščita naj bi preprečila vsaj tako imenovane svetlobne poškodbe. Zato po možnosti v gorah ne bi hodili tedaj, ko sonce najmočnejše pripeka, nosili pa bomo oblačila, ki ne prepuščajo sončnih žarkov, dobro pa si bomo pokrili tudi glavo, kožo pa si bomo natrli s kremo ali posipom, ki zmanjša prepuščanje svetlobe; vedno pa je treba uporabljati preizkušena zaščitna sredstva za sonce.

Posebno občutljive za intenzivno sončno žarčenje so ustnice, nos, oči, pa tudi vrat in ušesa. Zlasti slednje največkrat kaj radi pozabimo zaščititi. Sodobnih zaščitnih sredstev je na pretek, vprašanje je le, katera med njimi so za gorski svet najbolj primerna. Sredstvo mora biti nevidno, ne sme preprečevati porjavitve, hkrati pa mora kožo ščititi pred sončnimi opeklinami. Vsekakor je treba upoštevati tako imenovani zaščitni faktor, s katerim so zdaj označena vsa boljša zaščitna sredstva.

Če nas je sonce kljub vsemu našlo nepripravljene in nas je močnejše opeklo, pomaga hlajenje z vlažnimi tkaninami. Tako pa kožo močno izsušimo. Zato je treba vsa prizadeta mesta previdno namazati z nemastno kremo. Hujše sončne opekline pa sodijo seveda le v zdravniško oskrbo. V višinah moramo posebno paziti na oči. Ultravijolični žarki namreč kaj hitro poškodujejo roženico. Poškodba se kaže tako, da se opazno umikamo pred vsako močnejšo svetlobo, nenehno se solzimo, ko imamo hkrati občutek, da imamo v očeh tujek, kot da bi imeli »pesek v očeh«.

Kaj nam je storiti v takem primeru? Oči je treba vsekakor zaščititi pred svetlobo, najbolje je, če jih prevezemo. Po 24 urah bi znamenj obolenosti ne smelo več biti, v nasprotnem primeru pa se je treba seveda takoj odpraviti v dolino in k zdravniku.

Na naših pohodih po gorah sploh ne bi do tega smelo priti. Oči si pač zlahka zaščitimo z dobrimi sončnimi očali, pri

čemer ni prav nič pomembno, če smo se odločili za steklo ali za plastiko. V večjih višinah pa je treba nujno nositi posebna zaščitna očala, ki so zaprta na vseh straneh, ker tako onemogočajo, da bi prihajala do oči premočna svetloba s strani. (Povzetek po sestavku, ki ga je napisal dr. Hans Jacomet, objavljen pa je bil v reviji »Alpen«, april 1985.)

M. A.

na kratko...

PD SLOVENIJALES — 9 LET

Planinsko društvo Slovenijales je staro 9 let. 24. maja so imeli občni zbor in sicer na Šmarni gori. Zdaj je v planinskem društvu tega kolektiva že nad 300 članov. Ustanovitev tega društva je bila dobra zamisel, so ugotovili na občnem zboru, saj se je množičnost in rekreativnost v kolektivu neverjetno razmahnila. Poleg številnih dobro organiziranih izletov, so člani planinskega društva Slovenijales sodelovali na raznih akcijah, ki jih je organiziral Meddruštveni odbor ljubljanskih planinskih društev.

Poudarili so, da cilj njihovih izletov ni samo množičnost, temveč tudi priprava in vzgoja članov za samostojne in zahtevnejše pohode v gore. Zato ostaja organizacija izletov tudi vnaprej ena izmed glavnih dejavnosti društva.

Na občnem zboru so planinci Slovenijales sprejeli program izletov.

S. M.

Skrb za ponedeljkovo Alpinistično stran v časopisu Delo je s 3. julijem prevzel Tomo Česen. Gradivo, za katerega menite, da je primerno za objavo v Delu, pošiljajte poslej na naslov: Tomo Česen, Pševska 6 a, 64000 Kranj. Gradiva, namenjena za to rubriko mora prejeti v sredo oziroma najpozneje v četrtek!

INDOK služba PZS

TRBOVELJČAN VILI GUČEK — DRŽAVNI PRVAK V SKALOLAZENJU

Alpinisti Planinske zveze Hrvatske so 2. maja organizirali na območju Paklenice prvo državno prvenstvo v skalolazenju. Prijavljenih je bilo 11 tekmovalcev, sodelovalo pa le sedem.

Na tem prvem prvenstvu je zmagal Vili Guček, član alpinističnega odseka Planinskega društva Trbovlje. Prejel je zlato kolajno in prehodni pokal za AO PD Trbovlje.

S. M.

VERE LETOŠNJE POMLADI NA KREDARICI

V meteorološkem smislu delitve leta na letne čase, pripadajo pomladi meseci marec, april in maj. V gorah, predvsem v višjih legah pa vladajo v teh mesecih še prave zimske razmere. Letošnja prva dva pomladna meseca (marec in april) sta bila na Kredarici še nekoliko premrzla, zadnji (maj) pa pretopen v primerjavi z normalnimi vrednotami, t. j. s poprečki daljše dobe (1956—75). V padavinskem pogledu pa so bili vsi trije meseci prekomerno namočeni. Podrobnosti so naslednje:

Temperaturni popreček letošnjega marca je znašal $-7,6^{\circ}$, bil je za $0,4^{\circ}$ pod normalno vrednostjo. Aprilski temperaturni popreček, ki je znašal $-5,1^{\circ}$, je bil za $0,8^{\circ}$ pod normalno vrednostjo. April je bil torej prehladen. Dolgoletni majski temperaturni popreček znaša $0,0^{\circ}$. Mesec maj je namreč tisti pomladanski mesec, katerega temperaturni poprečki so enkrat negativni, drugič pozitivni. Letošnji majski temperaturni popreček je znašal $0,6^{\circ}$. Bil je torej za $0,6^{\circ}$ nad normalno vrednostjo in torej rahlo pretopen.

Ekstremne temperaturne vrednosti so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov Kredarice. Absolutne maksimalne temperature posameznih mesecev so znašale: v marcu $3,4^{\circ}$ (dne 31. marca), v aprilu $5,6^{\circ}$ (dne 4. aprila) in v maju $9,4^{\circ}$ (dne 28. maja). Najnižje temperature posameznih mesecev so bile v marcu $-17,0^{\circ}$ (dne 11. marca), $-14,8^{\circ}$ dne 29. aprila in $-10,8^{\circ}$ dne 4. maja.

Marec je bil tudi prekomerno oblačen. Njegov mesečni popreček je znašal 7,7/10 pokritosti neba (dolgoročni popre-

ček 6,3/10). April je bil manj oblačen, saj znaša njegov mesečni popreček oblačnosti samo 6/10 pokritosti neba (dolgoletni popreček 6,9/10). Maj je bil prekomerno oblačen. Njegova poprečna mesečna oblačnost (7,4) je bila nad normalno vrednostjo (6,9). Povečana stopnja pokritosti neba je učinkovala na sončno obsevanje. V marcu je heliograf na Kredarici registriral samo 89 ur sončnega sija, kar je le 24% od njegovega maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu. Aprila je sijalo sonce na Kredarici 148 ur, kar je 36% od maksimalnega možnega trajanja. Maja je heliograf registriral 156 ur sončnega sija, kar je komaj 34% od maksimalnega možnega trajanja. Vsi trije pomladanski meseci so bili dobro založeni s padavinami. V marcu je padlo v 22 padavinskih dneh 180 mm padavin, kar je 164% normalne vrednosti. Aprila je v 14 dneh padlo 157 mm padavin, kar

je 105% normalne vrednosti. V maju pa je v 17 padavinskih dneh padlo skupaj 179 mm moče, kar je 135% normalne množine. V prvih dveh pomladanskih mesecih je izključno snežilo, maja pa je sprva snežilo, 7. maja pa je deževalo in snežilo hkrati; po 13. maju pa je med padavinami prevladoval dež.

Snežna odeja je vso pomlad prekrivala Kredarico. Njena debelina je iz meseca v mesec naraščala. Maksimalne debeline (višine) snežne odeje posameznih mesecev so znašale: 410 cm 23. in 25. marca, 440 cm 29. aprila in 495 cm 9. maja. Zaradi obilnih padavin in nizkih temperatur pomladansko vreme planincem ni bilo naklonjeno. Posebno nevarnost so predstavljali snežni plazovi, ki so se trgali po vsakem obilnejšem sneženju in tedaj, ko se je nekoliko bolj ogrelo.

F. Bernot

DOLINA

MILAN ROMIH

Izza grebena pada slap,
meglice se spuščajo preko sten,
nevidno prihaja noč.

Ptice se oglašajo vse redkeje,
vsaka senca postaja večja
in temnejša.

Veter uhaja skozi listje
v temno noč, ljubezen
v meni pa ostaja

— počasi me objema spanec,
samo zvezde še bedijo
in gledajo, kako mirno
spi dolina pod gorami.

GLASOVI

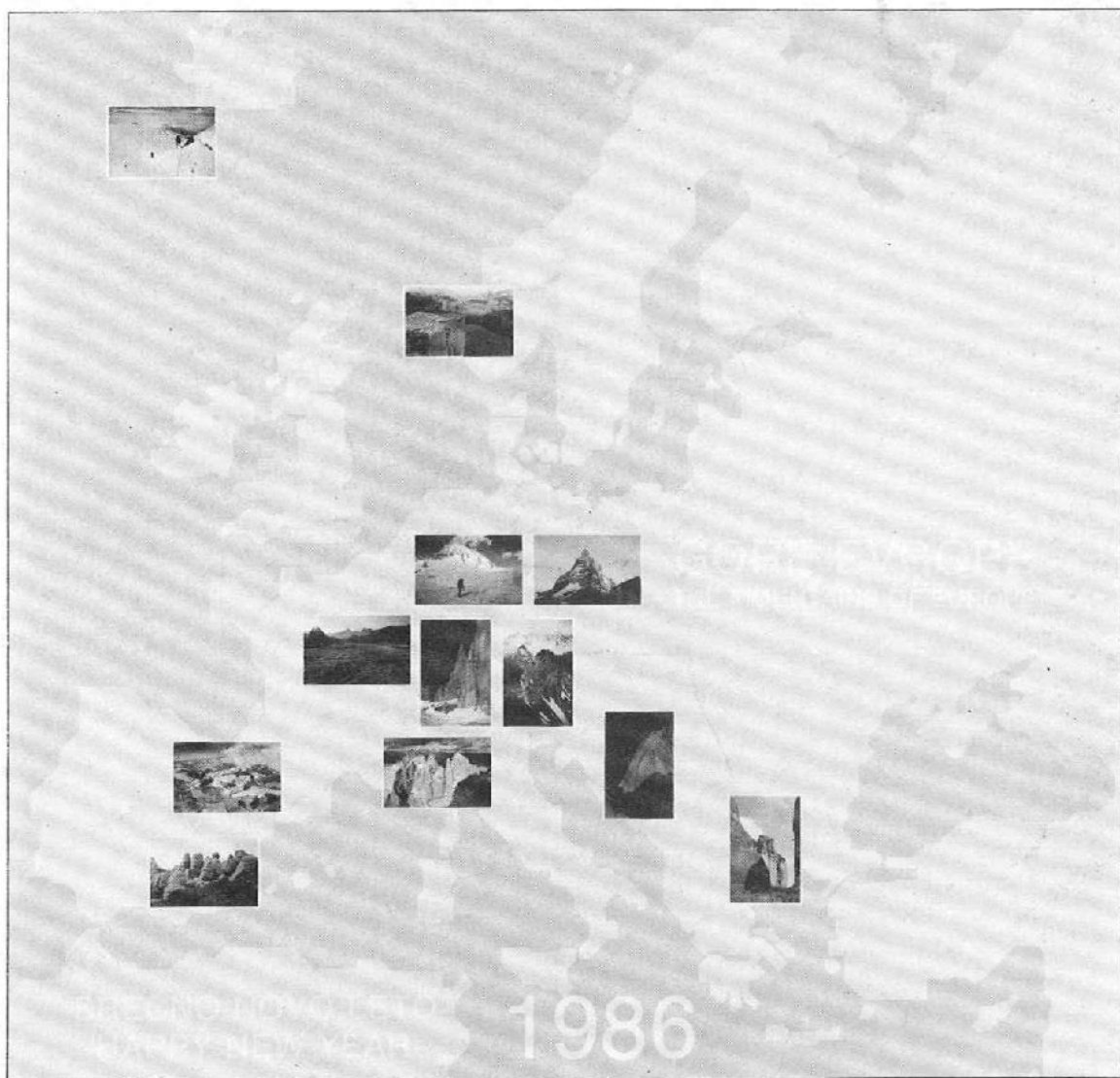
MILAN ROMIH

Le star viharnik
ob samotni poti
občuti toplino korakov,
toplino glasov, ki šepetajo.

Ozre se za njimi,
v vrhove, v sanje,
v ljubezen, v skrivnost...

Že leta, dolga leta,
odkar so odšli
jih prepoznavajo samo
star viharnik,
ki sameva ob samotni poti.

PONUDBA ZA NAKUP PLANINSKEGA KOLEDARJA 1986

Za leto 1986 smo za ljubitelje gora in gorske narave pripravili stenski koledar na temo **GORE EVROPE**, s katerim predstavljamo osem evropskih pogorij, kjer so že uspešno plazili naši alpinisti: islandske gore, norveško pogorje Rogaland-Seterdal, španske Pireneje in Montserrat, francoske Centralne Alpe, Vališke in Berninske Alpe v Švici, Italijanske Dolomite, naš Velebit in grško Meteoro.

Izvedba koledarja:

format 39,5 x 41 cm, 12 koledarskih listov s 5 cm višjim podložnim kartonom,

spremno besedilo v slovenščini in angleščini, pakiran v vrečko.

Maloprodajna cena je 490 din za posamezen izvod. Pri količini od 10 do 200 izvodov je popust 10%, od 200 do 1000 izv. 15% popust, nad 1000 izvodov 20% popust. Pri malopro-

dajni ceni zaračunamo (poštno poslan koledar) poštno stroške dodatne embalaže.

Cena za dotisk do 300 izv. 55 din, nad 300 izv. 40 din za izvod.

Obvezno priložite kvaliteten vzorec teksta in znaka, katerega želite, da se na koledar dotiska oz. dopiše.

Rock dobave koledarjev brez dotiska je 7 dni, z dotiskom 21 dni od konca meseca septembra naprej.

Te pogoje in cene jamčimo za prvih 30 000 koledarjev, pri ponatihu se bodo spremenili.

Vse informacije: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9, telefon (061) 312 553.

Z našimi tradicionalnimi izdajami skušamo oskrbeti trg s kvalitetnimi in informativnimi koledarji, obenem pa finančno podpreti dejavnost planinske organizacije, tokrat predvsem alpinistično odpravo PATAGONIJA 1986.